

Lagrådsremiss

Tillträde till Unidroit-konventionen om kulturföremål som stulits eller förts ut olagligt

Regeringen överlämnar denna remiss till Lagrådet.

Stockholm den 20 januari 2011

Lena Adelsohn Liljeroth

Maria Eka
(Kulturdepartementet)

Lagrådsremissens huvudsakliga innehåll

I lagrådsremissen bedömer regeringen att riksdagen bör godkänna 1995 års Unidroit-konvention om kulturföremål som stulits eller förts ut olagligt. Vidare lämnas förslag på den lagstiftning som behövs för att Sverige ska leva upp till de åtaganden som ett tillträde till konventionen medför.

Konventionen innehåller bestämmelser om att föremål som utgör kulturföremål i konventionens mening och som stulits eller förts ut ur en konventionsstat i strid med den statens utförelse regler till skydd för kulturarvet ska återlämnas till den staten.

Svensk lagstiftning uppfyller i stor utsträckning redan de krav som ställs upp i konventionen avseende stulna kulturföremål. I vissa avseenden krävs dock kompletterande bestämmelser.

Med anledning av konventionens krav avseende kulturföremål som förts ut olagligt behöver särskilda bestämmelser tas in i svensk lagstiftning.

De bestämmelser som behövs förs in i två nya kapitel i lagen (1988:950) om kulturminnen m.m. Lagändringarna föreslås träda i kraft den dag regeringen bestämmer.

Innehållsförteckning

1	Beslut.....	4
2	Lagtext.....	5
2.1	Förslag till lag om ändring i lagen (1988:950) om kulturminnen m.m.....	5
2.2	Förslag till lag om ändring i lagen (1990:746) om betalningsföreläggande och handräckning.....	12
3	Ärendet och dess beredning.....	13
4	Gällande rätt.....	13
4.1	Godtrosförvärvslagen.....	14
4.2	5 kap. kulturminneslagen.....	14
4.3	Direktivet och 6 kap. kulturminneslagen.....	14
4.4	Unidroit-konventionen.....	15
5	Unidroit-konventionen om kulturföremål som stulits eller förts ut olagligt.....	16
5.1	Organisationen Unidroit.....	16
5.2	Konventionen.....	16
5.2.1	Närmare om innehållet i konventionen.....	17
6	Ett svenskt tillträde till konventionen.....	26
6.1	Godkännande av konventionen.....	26
6.2	Direktivets tillämplighet.....	28
6.3	Konventionens införlivande i svensk rätt.....	28
7	Återlämnande av kulturföremål som förts ut olagligt.....	30
7.1	Definition av begreppet kulturföremål.....	30
7.2	Ett kulturföremål som olagligt förts ut från en konventionsstat utanför EES ska som huvudregel återlämnas till den återkrävande staten.....	30
7.3	Undantag från huvudregeln om återlämnande.....	32
7.4	Rätt till ersättning för en godtroende innehavare som tvingas återlämna ett kulturföremål.....	33
7.5	Tidsfrister för rätten att framställa en begäran om återlämnande.....	36
7.6	Kostnaden för återlämnandet.....	37
7.7	Tvister om återlämnande av kulturföremål som förts ut olagligt ska handläggas som dispositiva tvistemål.....	38
8	Återlämnande av stulna kulturföremål.....	40
8.1	Skyldigheten att återlämna stulna kulturföremål.....	40
8.2	Skyldigheten att återlämna kulturföremål som grävts ut olagligt eller som grävts ut lagligt men behållits i strid med lagen.....	43
8.3	Tidsfrister för att kräva tillbaka ett stulet kulturföremål eller för att återfå det mot lösen.....	44
8.4	Rätten till ersättning.....	47
8.4.1	Bedömning av om förvärvaren var i god tro.....	47
8.4.2	Närmare om ersättningen.....	49

9	Några processuella frågor	50
9.1	Svensk domstols behörighet att pröva en talan om återlämnande	50
9.2	Anmälan om behörig domstol eller myndighet	51
9.3	Säkerhetsåtgärder	53
9.4	Lagvalsfrågor.....	54
9.5	Rättegångskostnader.....	55
10	Sveriges talan om återlämnande av kulturföremål	56
11	Riksantikvarieämbetets möjlighet att överklaga	58
12	Genomförandefrågor	59
12.1	Ikraftträdande	59
12.2	Övergångsbestämmelser.....	59
13	Konsekvenser av förslagen	60
14	Författningskommentar	60
14.1	Förslaget till lag om ändring i lagen (1988:950) om kulturminnen m.m.	60
14.2	Förslaget till lag om ändring i lagen (1990:746) om betalningsföreläggande och handräckning	65
Bilaga 1	Unidroit-konventionen i officiell lydelse på engelska och franska.....	66
Bilaga 2	Unidroit-konventionen på svenska.....	87
Bilaga 3	Sammanfattning av betänkandet Sveriges tillträde till 1995 års Unidroitkonvention om stulna eller olagligt utförda kulturföremål (SOU 2005:3)	98
Bilaga 4	Författningsförslaget i betänkandet SOU 2005:3.....	103
Bilaga 5	Remissinstanser som gavs tillfälle att yttra sig över betänkandet SOU 2005:3	110
Bilaga 6	Sammanfattning av promemorian Nya kapitel i kulturminneslagen – författningsändringar vid ett svenskt tillträde till Unidroit-konventionen om kulturföremål som stulits eller förts ut olagligt (Ds 2010:28)	111
Bilaga 7	Författningsförslaget i promemorian Ds 2010:28	113
Bilaga 8	Remissinstanser som gavs tillfälle att yttra sig över promemorian Ds 2010:28.....	119

1 Beslut

Regeringen har beslutat att inhämta Lagrådets yttrande över förslag till

1. lag om ändring i lagen (1988:950) om kulturminnen m.m.,
2. lag om ändring i lagen (1990:746) om betalningsföreläggande och handräckning.

2 Lagtext

Regeringen har följande förslag till lagtext.

2.1 Förslag till lag om ändring i lagen (1988:950) om kulturminnen m.m.

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1988:950) om kulturminnen m.m.¹

dels att nuvarande bilaga ska betecknas bilaga 1, *dels* att 1 kap. 2 §, 6 kap. 2–7 och 14 §§ samt rubriken till 6 kap. ska ha följande lydelse,

dels att det i lagen ska införas en ny paragraf, 6 kap. 14 a §, två nya kapitel, 7 och 8 kap., samt en ny bilaga, bilaga 2, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

2 §

I denna lag finns bestämmelser om ortnamn, fornminnen, byggnadsminnen och kyrkliga kulturminnen samt om utförelse och återlämnande av kulturföremål.

Länsstyrelsen har tillsyn över kulturminnesvården i länet.

Riksantikvarieämbetet har överinseende över kulturminnesvården i landet. Riksantikvarieämbetet får överklaga beslut av domstol eller annan myndighet enligt *denna lag*.

Riksantikvarieämbetet har överinseende över kulturminnesvården i landet. Riksantikvarieämbetet får överklaga beslut av domstol eller annan myndighet enligt *1–5 kap.*

6 kap. Återlämnande av olagligt bortförda kulturföremål

6 kap. Återlämnande av kulturföremål som olagligt förts bort från en stat som ingår i EES

2 §

Med ett kulturföremål avses i detta kapitel ett föremål som

1. i den stat det förts bort från betraktas som en nationell skatt av konstnärligt, historiskt eller arkeologiskt värde enligt lagar eller administrativa förfaranden som är förenliga med artikel 36 i *Romfördraget*, och

2. tillhör någon av de kategorier som anges i *bilagan* till denna lag

1. i den stat det förts bort från betraktas som en nationell skatt av konstnärligt, historiskt eller arkeologiskt värde enligt lagar eller administrativa förfaranden som är förenliga med artikel 36 i *Fördraget om Europeiska unionens funktionssätt*, och

2. tillhör någon av de kategorier som anges i *bilaga 1* till denna lag

¹ Lagen omtryckt 2002:620.

eller är en integrerad del av inventarierna hos en kyrklig institution eller en integrerad del av en offentlig samling och upptagen i inventarieförteckningen hos ett museum, ett arkiv eller en *biblioteksamling*.

Med en offentlig samling avses en samling som ägs av

- en stat som avses i 1 §,
- en lokal eller regional myndighet i en sådan stat, eller
- en offentlig institution i en sådan stat vilken ägs eller till stor del finansieras av staten eller av en lokal eller regional myndighet.

3 §

Med att ett kulturföremål olagligt förts bort avses att föremålet förts från en stats territorium i strid med den statens regler till skydd för nationella skatter, eller *att* efter en tidsbegränsad laglig bortförsel *föremålet* inte har återlämnats eller något annat villkor för bortförsln har överträtts.

Med att ett kulturföremål olagligt förts bort avses *i detta kapitel* att

1. föremålet förts från en stats territorium i strid med den statens regler till skydd för nationella skatter, eller

2. *föremålet* efter en tidsbegränsad laglig bortförsel inte har återlämnats eller något annat villkor för bortförsln har överträtts.

4 §

Den stat från vars territorium kulturföremålet olagligt förts bort *kan* vid allmän domstol väcka talan om återlämnande. Talan *skall* riktas mot den som innehar föremålet.

Till en ansökan om stämning i mål som avses i första stycket *skall* fogas dels en handling som beskriver föremålet och som anger att det är ett kulturföremål, dels en förklaring av den behöriga myndigheten i den återkrävande staten om att föremålet olagligt har förts bort.

Är annan än den som innehar föremålet ägare, *skall* domstolen, om ägaren är känd, underrätta honom om att talan väckts. Detsamma gäller i fråga om den som har en särskild rätt till föremålet.

Den stat från vars territorium kulturföremålet olagligt förts bort *får* vid allmän domstol väcka talan om återlämnande. Talan *ska* riktas mot den som innehar föremålet.

Till en ansökan om stämning i mål som avses i första stycket *ska* fogas dels en handling som beskriver föremålet och som anger att det är ett kulturföremål, dels en förklaring av den behöriga myndigheten i den återkrävande staten om att föremålet olagligt har förts bort.

Är *någon* annan än den som innehar föremålet ägare *till det*, *ska* domstolen, om ägaren är känd, underrätta honom *eller henne* om att talan väckts. Detsamma gäller i fråga om den som har en särskild rätt till föremålet.

5 §

Domstolen får på ansökan av den stat från vars territorium ett kulturföremål olagligt förts bort besluta om säkerhetsåtgärd beträffande föremålet. *Därvid skall bestämmelserna i 15 kap. 2, 5, 7, 8 och 10 §§ rättegångsbalken tillämpas.* Med bättre rätt till viss egendom *skall* i det sammanhanget avses rätt att få egendom återlämnad.

Domstolen får på ansökan av den stat från vars territorium ett kulturföremål olagligt förts bort besluta om säkerhetsåtgärd beträffande föremålet. *I sådana fall ska* 15 kap. 2, 5, 7, 8 och 10 §§ rättegångsbalken tillämpas. Med bättre rätt till viss egendom *ska* i det sammanhanget avses rätt att få egendom återlämnad.

6 §

Talan om återlämnande *skall* väckas inom ett år från det att den återkrävande staten fick kännedom om *föremålets belägenhet* och om vem som innehade det. Talan får dock inte väckas senare än trettio år efter det att föremålet olagligt fördes bort. I fråga om föremål som enligt 2 § tillhör en offentlig samling och kyrkliga föremål som har ett särskilt skydd enligt det återkrävande landets lag, får dock talan väckas inom sjuttiofem år efter bortförselein.

Om bortförselein inte längre är olaglig när talan väcks, *skall* talan ogillas.

Talan om återlämnande *ska* väckas inom ett år från det att den återkrävande staten fick kännedom om *var föremålet fanns* och om vem som innehade det. Talan får dock inte väckas senare än trettio år efter det att föremålet olagligt fördes bort. I fråga om föremål som enligt 2 § tillhör en offentlig samling och kyrkliga föremål som har ett särskilt skydd enligt det återkrävande landets lag, får dock talan väckas inom sjuttiofem år efter bortförselein.

Om bortförselein inte längre är olaglig när talan väcks, *ska* talan ogillas.

7 §

Om ett kulturföremål *skall* återlämnas är den som innehar föremålet för egen räkning berättigad till skälig ersättning av den återkrävande staten, *om* innehavaren visat *vederbörlig* omsorg och uppmärksamhet vid anskaffandet av föremålet och i fråga om hur föremålet förts bort från den återkrävande staten. Den som förvärvat föremålet genom arv, testamente, eller gåva är berättigad till ersättning endast om den som föremålet förvärvats från skulle ha varit det.

Om ett kulturföremål *ska* återlämnas, är den som innehar föremålet för egen räkning berättigad till skälig ersättning av den återkrävande staten. *Detta förutsätter att* innehavaren visat *tillräcklig* omsorg och uppmärksamhet vid anskaffandet av föremålet och i fråga om hur föremålet förts bort från den återkrävande staten. Den som förvärvat föremålet genom arv, testamente, gåva eller *bodelning* är berättigad till ersättning endast om den som föremålet förvärvats från skulle ha varit det.

Ersättningen skall fastställas i målet om återlämnande av kulturföremålet.

14 §

Vid rättegången i mål enligt detta kapitel tillämpas vad som är föreskrivet i rättegångsbalken om tvistemål där förlikning *inte* är tillåten.

Vid handläggningen av frågor som avses i 8 och 11 §§ gäller lagen (1996:242) om domstolsärenden.

Om inte annat sägs i detta kapitel avgörs frågan om behörig domstol enligt 10 kap. rättegångsbalken.

Vid rättegången i mål enligt detta kapitel tillämpas vad som är föreskrivet i rättegångsbalken om tvistemål där förlikning är tillåten.

I rättegång om återlämnande får ersättning enligt 7 § yrkas utan stämning.

Över återlämnande och ersättning får i samma rättegång dömas endast i ett sammanhang.

14 a §

Vid handläggningen av frågor som avses i 8 och 11 §§ gäller lagen (1996:242) om domstolsärenden.

Om inte annat sägs i detta kapitel, avgörs frågan om behörig domstol enligt 10 kap. rättegångsbalken.

7 kap. Återlämnande av kulturföremål som olagligt förts ut från en stat utanför EES som har tillträtt Unidroit-konventionen

1 § Ett kulturföremål som finns i Sverige och som olagligt förts ut från en stat utanför Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES) som har tillträtt Unidroit-konventionen av den 24 juni 1995 om kulturföremål som stulits eller förts ut olagligt, ska på begäran återlämnas till den återkrävande staten. Detta förutsätter att den olagliga utförseln skett efter att konventionen trätt i kraft för Sveriges del.

Föremålet ska dock inte återlämnas om det förts ut ur staten under upphovsmannens livstid eller inom femtio år från dennes död.

Andra stycket tillämpas inte i fråga om ett kulturföremål som har tillverkats av en eller flera medlemmar av en ursprungsbefolkning för befolkningens traditionella eller rituella bruk och föremålet ska återlämnas till befolkningen. Detsamma gäller i fråga om ett kultur-

föremål som har tillverkats av en eller flera medlemmar av en stam för stammens traditionella eller rituella bruk och föremålet ska återlämnas till stammen.

Definitioner

2 § Med ett kulturföremål avses i detta kapitel ett föremål som är av betydelse för arkeologin, förhistorien, historien, litteraturen, konsten eller vetenskapen och som tillhör någon av de kategorier som anges i bilaga 2 till denna lag.

3 § Med att ett kulturföremål olagligt förts ut avses i detta kapitel att

1. föremålet förts ut från en stats territorium i strid med den statens regler om utförsel av kulturföremål som har till syfte att skydda statens kulturarv, eller

2. föremålet efter en tidsbegränsad laglig utförsel inte har återlämnats eller något annat villkor för utförseln har överträtts.

Väckande av talan

4 § Den stat från vars territorium kulturföremålet olagligt förts ut får vid allmän domstol väcka talan om återlämnande. Talan ska riktas mot den som innehar föremålet.

Till en ansökan om stämning i mål som avses i första stycket ska fogas dels en handling som beskriver föremålet och som anger att det är ett kulturföremål, dels en förklaring av den behöriga myndigheten i den återkrävande staten om att föremålet olagligt har förts ut.

Är någon annan än den som innehar föremålet ägare till det, ska domstolen, om ägaren är känd, underrätta honom eller henne om att talan väckts. Detsamma gäller i fråga om den som har en särskild rätt till föremålet.

5 § Domstolen får på ansökan av den stat från vars territorium ett kulturföremål olagligt förts ut besluta om säkerhetsåtgärd beträffande föremålet. I sådana fall ska 15 kap. 2, 5, 7, 8 och 10 §§ rättegångsbalken tillämpas. Med bättre rätt till viss egendom ska i det sammanhanget avses rätt att få egendom återlämnad.

6 § Talan om återlämnande ska väckas inom tre år från det att den återkrävande staten fick kännedom om var föremålet fanns och om vem som innehade det. Talan får dock inte väckas senare än femtio år efter det att föremålet olagligt fördes ut.

Om utförseln inte längre är olaglig när talan väcks, ska talan ogillas.

Ersättning

7 § Om ett kulturföremål ska återlämnas, är den som innehar föremålet berättigad till skälig ersättning av den återkrävande staten. Detta förutsätter att innehavaren visat tillräcklig omsorg och uppmärksamhet vid anskaffandet av föremålet och i fråga om hur föremålet förts ut från den återkrävande staten. Den som förvärvat föremålet genom arv,

testamente, gåva eller bodelning är berättigad till ersättning endast om den som föremålet förvärvats från skulle ha varit det.

Rättegångsbestämmelser

8 § Vid rättegången i mål enligt detta kapitel tillämpas vad som är föreskrivet i rättegångsbalken om tvistemål där förlikning är tillåten.

I rättegång om återlämnande får ersättning enligt 7 § yrkas utan stämning.

Över återlämnande och ersättning får i samma rättegång dömas endast i ett sammanhang.

Kostnader

9 § I mål enligt detta kapitel gäller i fråga om rättegångskostnaderna 18 kap. rättegångsbalken med följande ändringar. Om den återkrävande statens motpart inte insett eller bort inse att föremålet olagligt förts ut, ska den återkrävande staten svara för kostnaderna vid tingsrätten. Detsamma gäller under sådana omständigheter kostnaderna i högre rätt, om de har orsakats av att staten överklagat. För kostnad som avses i 18 kap. 6 § rättegångsbalken svarar dock alltid den part som orsakat kostnaden.

10 § Den återkrävande staten svarar för kostnaderna för verkställigheten av en dom om återlämnande av ett kulturföremål.

Lagval

11 § Om ett kulturföremål som olagligt förts ut från en stat återlämnats, ska äganderätten till föremålet bestämmas enligt den återkrävande statens lag.

8 kap. Återlämnande av kulturföremål som stulits utomlands i en stat som har tillträtt Unidroit-konventionen

1 § För föremål som utgör kulturföremål enligt definitionen i 7 kap. 2 § och som har stulits utomlands i en stat som tillträtt Unidroit-konventionen av den 24 juni 1995 om kulturföremål som stulits eller förts ut olagligt gäller lagen (1986:796) om godtrosvärv av lösöre med den ändring som anges i 2 §.

2 § I stället för de tidsfrister som anges i 3 och 5 §§ lagen (1986:796) om godtrosvärv av lösöre ska tidsfrister om tre år gälla.

1. Denna lag träder i kraft den dag regeringen bestämmer.

2. Bestämmelsen i 8 kap. 2 § ska inte tillämpas i fråga om sådana förvärv som har gjorts före ikraftträdandet.

De kategorier som avses i 7 kap. 2 § är följande.

1. Sällsynta zoologiska, botaniska, mineralogiska och anatomiska exemplar eller samlingar samt föremål av paleontologiskt intresse.
2. Föremål med historisk anknytning, innefattande vetenskapens och teknologins historia samt krigs- och samhällshistoria, föremål med anknytning till nationella ledares, filosofers, vetenskapsmäns och konstnärers liv samt till händelser av nationell betydelse.
3. Fynd från tillåtna eller otillåtna arkeologiska utgrävningar eller från arkeologiska upptäckter.
4. Delar av konstnärliga eller historiska monument eller fasta fornlämningar som tagits sönder.
5. Antikviteter som är äldre än 100 år, såsom inskriptioner, mynt och graverade sigillstämplar.
6. Föremål av etnologiskt intresse.
7. Föremål av konstnärligt intresse, såsom
 - tavlor, målningar och teckningar som gjorts helt för hand, oavsett underlag och material, med undantag för industridesign och industri-tillverkade föremål som dekorerats för hand,
 - originalverk i form av statyer och skulpturer, oavsett material,
 - gravyrer, tryck och litografier i original, och
 - konstnärliga assemblage och montage i original, oavsett material.
8. Enstaka exemplar eller samlingar av sällsynta handskrifter och inkunabler, äldre böcker, dokument och publikationer av särskilt intresse, såsom historiskt, konstnärligt, vetenskapligt eller litterärt intresse.
9. Frimärken eller stämpelmärken och liknande märken, i enstaka exemplar eller i samlingar.
10. Arkiv, inklusive samlingar av ljudupptagningar, fotografier och filmupptagningar.
11. Möbler som är äldre än 100 år och äldre musikinstrument.

2.2 Förslag till lag om ändring i lagen (1990:746) om betalningsföreläggande och handräckning

Härigenom föreskrivs att det i lagen (1990:746) om betalningsföreläggande och handräckning ska införas en ny paragraf, 6 §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

6 §¹

Denna lag tillämpas inte om saken gäller återlämnande enligt 6 eller 7 kap. lagen (1988:950) om kulturminnen m.m.

Denna lag träder i kraft den dag regeringen bestämmer.

¹ Tidigare 6 § upphävd genom 2006:709.

3 Ärendet och dess beredning

Regeringen beslutade den 11 december 2003 att ge en särskild utredare i uppdrag att utarbeta förslag till den lagstiftning som krävs för ett svenskt tillträde till Unidroit-konventionen om kulturföremål som stulits eller förts ut olagligt. Konventionen finns i officiell lydelse på engelska och franska som *bilaga 1* och i svensk, icke officiell, översättning som *bilaga 2*. Utredningen antog namnet Kulturföremålsutredningen. I januari 2005 överlämnade utredningen betänkandet Sveriges tillträde till 1995 års Unidroitkonvention om stulna eller olagligt utförda kulturföremål (SOU 2005:3). En sammanfattning av betänkandet finns i *bilaga 3* och betänkandets lagförslag finns i *bilaga 4*.

Utredningens förslag syftade i stora delar till att sammanföra och i viss mån harmonisera de gällande bestämmelserna i 6 kap. och bilagan till lagen (1988:950) om kulturminnen m.m. (kulturminneslagen) med de bestämmelser som Sverige behöver införa vid ett tillträde till konventionen. Utredningens förslag till ny 9 § i lagen (1986:796) om godtrosförvärv av lösöre (godtrosförvärvslagen) innebar att de längre tidsfrister vid återkrav och lösen av stulna kulturföremål som konventionen föreskriver skulle avgränsas till att gälla för ”föremål med ett särskilt betydande kulturellt värde”.

Betänkandet har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 5*. I remissvaren avseende betänkandet lämnades övervägande positiva synpunkter när det gäller ett svenskt tillträde till konventionen. Dock framfördes från flera håll kritik mot att blandningen av direktivsstyrda och konventionsstyrda regler i samma kapitel och i samma bilaga ledde till att reglerna blev svåröverskådliga. Vidare ansåg flera remissinstanser att den föreslagna avgränsningen av föremål i den nya 9 § godtrosförvärvslagen om förlängda tidsfrister för att kräva tillbaka egendom blev alltför vid och svårtillämpad.

Mot den bakgrunden har departementspromemorian Nya kapitel i kulturminneslagen – författningsändringar vid ett svenskt tillträde till Unidroit-konventionen om kulturföremål som stulits eller förts ut olagligt (Ds 2010:28) upprättats. I promemorian har arbetats vidare med utredningens förslag för att ytterligare utreda vilka författningsändringar som krävs och är lämpliga för ett svenskt tillträde till konventionen. Promemorian bygger alltså på det arbete som utredningen gjorde och de inkomna remissvaren.

En sammanfattning av promemorian finns i *bilaga 6* och promemorians författningsförslag finns i *bilaga 7*. Promemorian har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 8*. En sammanställning av remissvaren på promemorian finns tillgänglig i Kulturdepartementet (Ku 2010/1235/RS). En sammanställning av remissvaren avseende betänkandet återfinns i promemorian.

4 Gällande rätt

Bestämmelser om återlämnande av stulna föremål finns i svensk lagstiftning bl.a. i lagen (1986:796) om godtrosförvärv av lösöre

(godtrosförvärvslagen). Bestämmelser av betydelse för utförelse och återlämnande av kulturföremål finns bl.a. i 5 och 6 kap. lagen (1988:950) om kulturminnen m.m. (kulturminneslagen), rådets direktiv 93/7/EEG³ om återlämnande av kulturföremål som olagligen förts bort från en medlemsstats territorium (direktivet) och i 1995 års Unidroit-konvention om kulturföremål som stulits eller förts ut olagligt (konventionen). Det kan noteras att det i nämnda lagar och dokument inte finns någon enhetlig definition på vad som utgör ett kulturföremål.

4.1 Godtrosförvärvslagen

I svensk lagstiftning finns regler som innebär att den som olovligen berövats ett föremål kan få tillbaka det. Ett stulet kulturföremål kan t.ex. komma att återlämnas med stöd av godtrosförvärvslagen. Av 2 § i den lagen framgår att den som förvärvat lösöre av någon som hade det i sin besittning, men inte hade rätt att förfoga över det, blir ägare till egendomen under förutsättning att han eller hon fått den i sin besittning och var i god tro. Även om förutsättningarna för godtrosförvärv enligt 2 § är uppfyllda, består emellertid enligt 3 § ägarens rätt till egendomen, om den frånhänts honom eller henne genom olovligt tagande eller genom s.k. råntvång. Ägaren har då rätt att få tillbaka sin egendom utan att betala lösen, men ägaren måste kräva tillbaka egendomen från förvärvaren inom sex månader från det att han eller hon fick eller måste anses ha fått kännedom om den godtroende förvärvarens innehav.

4.2 5 kap. kulturminneslagen

Bestämmelser till skydd mot utförelse av vissa äldre kulturföremål finns i svensk lagstiftning i 5 kap. kulturminneslagen. I kapitlet anges definitioner på vad som avses med svenska respektive utländska kulturföremål (2 §). Definitionerna kompletteras av bestämmelser i 24–25 §§ förordningen (1988:1188) om kulturminnen m.m. (kulturminnesförordningen). Bestämmelserna i 5 kap. kulturminneslagen syftar huvudsakligen till att förhindra att kulturarvet utarmas genom att betydelsefulla kulturföremål förs ut ur landet.

4.3 Direktivet och 6 kap. kulturminneslagen

Det finns flera internationella samarbeten rörande omsättning av kulturföremål. Av särskilt intresse för de frågor som tas upp i denna lagrådsremiss är ovan nämnda direktiv 93/7/EEG om återlämnande av kulturföremål som olagligen förts bort från en medlemsstats territorium. Det har införlivats i svensk lagstiftning i 6 kap. kulturminneslagen, som trädde i kraft den 1 januari 1995. Definitionen på kulturföremål i 6 kap.

³ Rådets direktiv 93/7/EEG av den 15 mars 1993 om återlämnande av kulturföremål som olagligen förts bort från en medlemsstats territorium (Celex 31993L0007), ändrat genom direktiv 96/100/EG (Celex 31996L0100) och direktiv 2001/38/EG (Celex 32001L0038).

överensstämmer med definitionen i direktivet, men skiljer sig från definitionen i 5 kap. kulturminneslagen.

Enligt 6 kap. är ett kulturföremål ett föremål som i den stat det förts bort från betraktas som en nationell skatt av konstnärligt, historiskt eller arkeologiskt värde enligt lagar eller administrativa förfaranden som är förenliga med artikel 36 i Romfördraget. Det kan noteras att motsvarande bestämmelse numera finns i artikel 36 i Fördraget om Europeiska unionens funktionssätt. Föremålet måste också tillhöra någon av de kategorier som anges i bilagan till kulturminneslagen eller vara en integrerad del av inventarierna hos en kyrklig institution eller en integrerad del av en offentlig samling och upptagen i inventarieförteckningen hos ett museum, ett arkiv eller en bibliotekssamling (6 kap. 2 §).

Bestämmelserna i 6 kap. kulturminneslagen syftar till att kulturföremål som olagligt förts bort från en EES-stat till Sverige ska återlämnas till den stat som de olagligt förts bort ifrån. Detta förutsätter att den aktuella EES-staten väcker talan om återlämnande vid allmän domstol i Sverige. Bestämmelserna i kapitlet gäller således endast för stater som är medlemmar i EES.

4.4 Unidroit-konventionen

I Unidroit-konventionen om kulturföremål som stulits eller förts ut olagligt avses med kulturföremål ett föremål som av religiösa eller profana skäl är av betydelse för arkeologin, förhistorien, historien, litteraturen, konsten eller vetenskapen och som kan hänföras till någon av de kategorier som tas upp i bilagan till konventionen (artikel 2).

Konventionen handlar, liksom direktivet, om återlämnande av kulturföremål som *förts ut olagligt* från en stat. Därutöver har konventionen även bestämmelser om återlämnande av *stulna kulturföremål*.

Konventionens bestämmelser om återlämnande av kulturföremål som olagligt förts ut ur en stat syftar till att föremålet ska kunna återlämnas till den stat det förts ut ifrån. Grundtanken är att den stat som föremålet olagligt förts ut ifrån väcker talan om återlämnande vid domstol i den stat som föremålet befinner sig i. Domstolen beslutar endast om återlämnande och inte i frågan om äganderätten till föremålet.

Vad gäller konventionens bestämmelser om stulna kulturföremål syftar de till att den bestulne ska få tillbaka sitt föremål. Det är ägaren till föremålet som ska väcka en sådan talan i domstol.

Konventionens regler gäller inte retroaktivt utan endast framåtsyftande, från tidpunkten då konventionen trätt i kraft för den aktuella konventionsstaten.

Konventionen ger möjlighet för de konventionsstater som är medlemmar i organisationer för ekonomisk integration eller regionala enheter att anmäla att de i sina inbördes relationer avser att tillämpa de interna reglerna för dessa organisationer eller organ och att de inte mellan sig avser att tillämpa bestämmelserna i konventionen, när dess tillämpningsområde sammanfaller med tillämpningsområdet för de interna reglerna, se artikel 13 (3). Bestämmelsen i konventionen har

tillkommit mot bakgrund bl.a. av att Frankrike, i egenskap av ordförandeland i EU under första halvåret 1995, framhöll att medlemsstaterna i EU sinsemellan redan är bundna av direktivet. Detta innebär att för en EES-stat som också är konventionsstat gäller de direktivstyrda reglerna i stället för konventionens regler, när konventionen och direktivet omfattar samma frågor. Vid sitt tillträde till konventionen måste emellertid EES-staten anmäla detta.

Direktivet saknar motsvarighet till konventionens bestämmelser om stulna kulturföremål, varför konventionen i detta avseende är vidare än direktivet. Detta får till följd att konventionens bestämmelser om återlämnande av kulturföremål som förts ut olagligt blir gällande endast gentemot konventionsstater som inte också är EES-stater, medan konventionens bestämmelser om återlämnande av stulna kulturföremål blir tillämpliga även gentemot EES-staterna.

5 Unidroit-konventionen om kulturföremål som stulits eller förts ut olagligt

5.1 Organisationen Unidroit

Unidroit är en vedertagen förkortning för Institut International pour l'Unification du Droit Privé eller International Institute for the Unification of Private Law. Motsvarande svenska benämning är Internationella privaträttsinstitutet eller Internationella institutet för privaträttsunifikation.

Unidroit grundades år 1926 på initiativ av enskilda stater och är en s.k. mellanstatlig organisation. Organisationen har sitt säte i Rom. I december 2010 hade organisationen 63 medlemsstater. De nordiska länderna är medlemmar i organisationen. Organisationens verksamhet finansieras i huvudsak av medlemsstaterna själva, genom årliga bidrag.

Institutets huvuduppgift är att förbereda och utarbeta förslag till konventioner och enhetliga regler på privaträttens område.

5.2 Konventionen

Efter ungefär tio års förhandlingar mellan ett sjuttioal stater och efter flera expertmöten, antogs i juni 1995 konventionen om kulturföremål som stulits eller förts ut olagligt. Konventionen utarbetades på Unescos initiativ under ledning av Unidroit. Unidroits sekretariat har utarbetat en kommentar till konventionen. Kommentaren finns på engelska och franska: UNIDROIT Convention on Stolen or Illegally Exported Cultural Objects: Explanatory Report / Convention d'UNIDROIT sur les biens culturels volés ou illicitement exportés: rapport explicatif, nedan kallad kommentaren till konventionen. När hänvisningar sker till kommentaren till konventionen i det följande anges först sidnumret i den engelska versionen, följt av sidnumret i den franska.

Följande 30 stater har i december 2010 tillträtt konventionen: Afghanistan, Argentina, Azerbadjan, Bolivia, Brasilien, Kambodja, Kina,

Kroatien, Cypern, Ecuador, El Salvador, Finland, Gabon, Grekland, Guatemala, Ungern, Iran, Italien, Litauen, Nya Zeeland, Nigeria, Norge, Panama, Paraguay, Peru, Portugal, Rumänien, Slovakien, Slovenien och Spanien.

5.2.1 Närmare om innehållet i konventionen

Ingressen

Innehållet i ingressen utgör ett viktigt underlag för att tolka konventionens bestämmelser. I ingressen framhålls att konventionen innehåller allmänna rättsliga minimiregler för återlämnande av kulturföremål mellan konventionsstaterna. Staterna framhåller vidare den grundläggande betydelsen av att bevara och skydda kulturarvet och att idka kulturutbyte bl.a. i syfte att främja förståelsen mellan folken. De betonar också att de är djupt oroade över den olagliga handeln med kulturföremål och de oersättliga skador som denna ofta förorsakar såväl på själva kulturföremålen som på olika folkstammars, ursprungsbefolkningars eller andra samhällens kulturarv.

Kap. I Tillämpningsområde och definitioner

I artikel 1 anges att konventionen är tillämplig på anspråk som gäller återlämnande av kulturföremål som stulits eller förts ut olagligt. Förutsättningen är dock att anspråken är av internationell karaktär.

Konventionen innehåller ingen närmare definition av vad som avses med att ett anspråk är av internationell karaktär. Villkoret torde närmast avse att kulturföremålet i fråga i något skede har passerat en nationsgräns. Eftersom innebörden av begreppet inte framgår av konventionstexten, ankommer det på konventionsstaterna att avgöra vilka förflyttningar av föremålet som avses.

I artikel 1 definieras inte vad som avses med att föremål är stulna. Detta får i stället bedömas utifrån de olika konventionsstaternas nationella lagstiftning.

I artikel 1 (b) definieras kulturföremål som förts ut olagligt såsom kulturföremål som har förts ut från en konventionsstats territorium i strid med denna stats lagstiftning reglerande utförelse av kulturföremål och som har till syfte att skydda statens kulturarv.

Med lagstiftning avses i sammanhanget såväl lagar som myndigheters föreskrifter. Konventionen är dock endast tillämplig beträffande överträdelse av sådan nationell lagstiftning som syftar till att skydda statens kulturarv. Således faller t.ex. överträdelse av skattelagstiftningen och generella tullregler utanför.

I artikel 2 definieras termen kulturföremål. Med begreppet kulturföremål avses sådana föremål som av religiösa eller profana skäl är av betydelse för arkeologin, förhistorien, historien, litteraturen, konsten eller vetenskapen och som kan hänföras till någon av de kategorier som upptas i en bilaga till konventionen.

Genom hänvisningen till konventionsbilagan blir den omfattande definitionen i själva artikeln mer begränsad och detaljerad.

Vid en första anblick kan definitionen av kulturföremål i artikel 2 synas medföra att återlämnande med stöd av konventionen kan bli aktuellt beträffande en mycket omfattande krets av föremål. Det kan emellertid noteras att återlämnande enligt konventionen i princip aktualiseras fullt ut endast då det gäller stulna kulturföremål. När det gäller kulturföremål som förts ut olagligt kan återlämningskyldigheten i viss mån begränsas av att det är den återkrävande staten som ska visa att något av de i artikel 5 (3) angivna intressena kränkts. Vidare finns som huvudregel ingen skyldighet att återlämna sådana kulturföremål som omfattas av artikel 7 (1).

Kap. II Återlämnande av stulna kulturföremål

Artikel 3 (1) föreskriver att den som innehar ett stulet kulturföremål ska återlämna föremålet.

Tillämpningsområdet är enligt artikelns lydelse begränsat till att avse föremål som åtkommit genom stöldbrott. Konventionsstaterna kan emellertid, som framgått ovan, på grundval av sin egen nationella rätt tillämpa mer gynnsamma regler än de som konventionen föreskriver (se artikel 9) och utöka tillämpningsområdet till att gälla även andra brott. Ytterst ankommer det på den domstol som är behörig att döma i målet att – antingen med stöd av nationell rätt eller med stöd av den lag som enligt nationella internationellt privaträttsliga regler är tillämplig – avgöra om föremålet åtkommit genom stöld eller annan brottslig gärning och med utgångspunkt härifrån bedöma om konventionen är tillämplig eller ej.

Skyldigheten att enligt konventionen återlämna ett stulet föremål finns oavsett om den som innehar föremålet insåg eller bort inse överlåtarens bristande förfoganderätt eller inte, dvs. oavsett om innehavaren var i god tro eller ej.

En innehavare av ett stulet kulturföremål måste lämna tillbaka föremålet om den som kräver tillbaka det åberopar sådan bevisning som domstolen finner kan ligga till grund för bedömningen att föremålet har blivit stulet. Konventionen innehåller emellertid i denna del inte några bestämmelser om att den som kräver tillbaka föremålet ska presentera några faktiska omständigheter eller rättsliga grunder i samband med att en begäran framställs på det sätt som i viss mån är reglerat beträffande återlämnande av kulturföremål som förts ut olagligt enligt artikel 5 (3) (kommentaren till konventionen, s. 502/503).

Det anges inte uttryckligen till vem det stulna kulturföremålet ska återlämnas. Det framstår dock som klart att avsikten är att det ska återlämnas till den rätte ägaren.

Artikel 3 (2) tar sikte på arkeologiska föremål. Ett kulturföremål som grävts ut olagligt eller som grävts ut lagligt men innehåller olagligt ska anses vara stulet, om detta står i överensstämmelse med lagen i den stat där utgrävningen ägde rum.

Även kulturföremål som härrör från arkeologiska platser under vatten omfattas av bestämmelsen.

Artikel 3 (3) innehåller en regel som begränsar den tid inom vilken det är möjligt att framställa ett krav på återlämnande av stulna kulturföremål. Ett anspråk ska framställas inom tre år från det att den som framställer begäran fick vetskap om var och hos vem föremålet finns. Artikeln föreskriver dessutom att ett krav på återlämnande under alla förhållanden ska framställas inom 50 år från tidpunkten för stölden.

I artikeln anges inte uttryckligen vem som är behörig att framställa anspråket. Av kommentaren till konventionen framgår emellertid att avsikten är att såväl en privatperson som en stat, vilka frånhänts ett kulturföremål genom stöld, ska kunna framställa ett anspråk (kommentaren till konventionen, s. 506/507).

Enligt artikel 3 (4) gäller den angivna tidsfristen på 50 år inte sådana kulturföremål som utgör en integrerad del av ett monument, en fornlämning eller som tillhör en offentlig samling. Beträffande sådana kulturföremål, vilka anses vara av särskild vikt för konventionsstaterna, gäller endast tidsfristen på tre år. Någon yttersta tidsgräns finns alltså inte.

Med stöd av artikel 3 (5) kan konventionsstaterna förklara, att de i sin nationella lagstiftning begränsar undantaget i artikel 3 (4). I statens nationella reglering kan möjligheten att framställa en begäran om återlämnande av något av de i artikel 3 (4) omnämnda föremålen begränsas till en tidsfrist som uppgår till 75 år eller mer. Samma tidsfrist gäller då beträffande anspråk på angivna kulturföremål som framställs i en annan konventionsstat. Även om en stat tillämpar en sådan längre tidsfrist kvarstår den kortare tidsfristen på tre år.

Artikel 3 (6) anger att om en stat utnyttjar möjligheten i artikel 3 (5) att begränsa den längre tidsfristen, ska detta anmälas i samband med att staten undertecknar, ratificerar, antar eller ansluter sig till konventionen. Görs ingen anmälan tillämpas artikel 3 (4). Konsekvensen blir då att en begäran om återlämnande av ett kulturföremål som utgör en integrerad del av ett monument, en fornlämning eller som tillhör en offentlig samling över huvud taget inte begränsas i tiden förrän den treåriga tidsfristen börjat löpa.

Artikel 3 (7) definierar uttrycket offentlig samling som återfinns i artiklarna 3 (4) och 3 (8). En samling anses vara offentlig om den består av inventerade eller på annat sätt identifierade föremål och ägs av endera en konventionsstat, en regional eller lokal myndighet, en religiös institution i en konventionsstat eller en institution som har inrättats huvudsakligen för kulturella, utbildningsmässiga eller vetenskapliga ändamål och i den bedriver verksamhet av allmänt intresse. Definitionen skiljer sig sålunda något från motsvarande definition i direktivet och 6 kap. 2 § andra stycket kulturminneslagen. I praktiken innebär skillnaden huvudsakligen att begreppet offentlig samling enligt konventionen även kan omfatta samlingar som ägs av privata institutioner.

Enligt artikel 3 (8) ska de längre tidsfrister som gäller för offentliga samlingar även tillämpas beträffande religiöst eller samhälleligt betydelsefulla kulturföremål, som tillhör en stam- eller en ursprungsbefolkning i en konventionsstat och används i rituellt eller traditionellt syfte.

Artikel 4 (1) föreskriver att den som i god tro innehar ett stulet kulturföremål och är skyldig att återlämna det, har rätt till ersättning när föremålet återlämnas. För ersättningsfrågan är avgörande om innehavaren kan visa att han eller hon har iakttagit tillräcklig omsorg (due diligence / la diligence requise) när föremålet förvärvades och varken insåg eller rimligen borde ha insett att föremålet var stulet.

Vilka omständigheter som ska beaktas för att avgöra om innehavaren uppfyllt kravet på tillräcklig omsorg framgår av artikel 4 (4). Kriterierna är emellertid varken avgörande eller uttömmande.

Innehavaren har enligt konventionstexten bevisbördan för att han eller hon iakttagit tillräcklig omsorg vid förvärvet och därmed inte insåg eller hade anledning att inse att föremålet var stulet.

Storleken på ersättningen är inte närmare preciserad, men ska vara skälig (fair and reasonable / équitable).

Vem som är ersättningsskyldig regleras inte uttryckligen i konventionstexten, men regleringen synes närmast utgå från att det är ägaren som i första hand är skyldig att betala ersättningen (kommentaren till konventionen, s. 518 f/519 f).

Enligt artikel 4 (2) ska skäliga åtgärder vidtas för att ålägga den person som överlåtit kulturföremålet till innehavaren, eller en tidigare överlåtare av föremålet, att betala ersättningen, om detta står i överensstämmelse med lagstiftningen i den stat där anspråket framställs. Vad som innefattas i begreppet skäliga åtgärder och vem som egentligen ska vidta åtgärderna framgår inte av artikelns ordalydelse.

Artikel 4 (3) innehåller en skyddsklausul. Denna innebär att ersättning som betalas på grundval av artikel 4 (1) inte på något sätt påverkar rätten för den som framställt ett anspråk och betalat ersättning att återfå ersättningsbeloppet av någon annan.

Enligt artikel 4 (5) ska en innehavare, som fått ett kulturföremål genom arv eller på annat sätt utan betalning, inte ha bättre möjlighet till ersättning än vad den föregående innehavaren skulle ha haft.

Kap. III Återlämnande av kulturföremål som förts ut olagligt

Kapitel III behandlar den, ur ett internationellt mellanstatligt perspektiv, svåra frågan om en gemensam syn på utförelsestrukturer i förhållande till vissa typer av kulturföremål. I avsaknad av ingångna internationella avtal anses det normalt sett inte vara brottsligt att i en införelsestat ta befattning med ett sådant föremål som förts in till staten, även om det olagligt har förts ut från en annan stat.

Artikel 5 (1) innehåller huvudregeln för återlämnande av kulturföremål som förts ut olagligt. En konventionsstat kan begära att myndigheterna i en annan konventionsstat förordnar att ett kulturföremål som förts ut olagligt återlämnas dit. I artikeln anges inte mot vem talan ska riktas.

Definitionen av kulturföremål som förts ut olagligt återfinns i artikel 1 (b). Som framgår av denna artikel krävs att specifika regler till skydd för kulturarvet överträtts för att det ska vara möjligt att framställa en begäran om återlämnande.

Eftersom det rör sig om överträdelse av en offentligrättslig reglering, är det endast konventionsstater – och inte privatpersoner – som kan vända

sig till domstol eller annan behörig myndighet och begära att föremålet återlämnas.

Med återlämnande avses ett fysiskt återförande av ett föremål till den anmodande staten. Frågan om hur äganderätten till kulturföremålet ska bedömas regleras inte i konventionen.

Artikel 5 (2) anger att även kulturföremål som förts ut tillfälligt från en medlemsstat och som inte återlämnas i enlighet med villkoren för den tillfälliga utförseln ska anses ha förts ut olagligt i konventionens mening. Exempel på när kulturföremål tillfälligt förs ut från ett land är när föremålet ingår i en utställning, används för forskningsändamål eller ska genomgå en restaurering.

Artikel 5 (3) anger att domstolen eller myndigheten i den stat till vilken en begäran riktas ska förordna att kulturföremålet som förts ut olagligt ska återlämnas om den anmodande staten visar att föremålet har ett ”betydande kulturellt värde” för den staten eller att utförseln av föremålet från dess territorium avsevärt kränker ett eller flera av de kulturella intressen som anges i artikeln under punkterna a–d.

Punkten (a) behandlar det fysiska bevarandet av föremålet eller dess sammanhang. Syftet är att skydda monument eller fornlämningar från att skadas eller från att utsättas för ovarsam hantering i samband med olaglig utförsel.

Det framgår inte uttryckligen om bestämmelsen är avsedd att tillämpas om ett föremål redan har skadats, eller om den närmast avser reglera att det är fråga om en risk för att skador kan uppkomma i framtiden om föremålet inte återlämnas.

Punkten (b) tar sikte på betydelsen av att skydda helheten hos ett sammansatt föremål. Bestämmelsen är avsedd att förhindra olika former av sönderdelning och förstörande ingrepp på kulturföremål, t.ex. fall där huvudet på en staty avlägsnas eller en historisk byggnad slås sönder och fräntas vissa delar.

I punkten (c) betonas intresset av att bibehålla information av exempelvis vetenskaplig och historisk karaktär. Bestämmelsen avser att skydda den information som kan gå förlorad om ett kulturföremål avlägsnas olagligt från sitt historiska ursprung, t.ex. i samband med olagliga arkeologiska utgrävningar (kommentaren till konventionen, s. 530/531).

Skyddsobjekten i punkten (d) är föremål av traditionell eller rituell betydelse som fortfarande används av stam- eller ursprungsbefolkningar i en levande kultur, t.ex. masker, skulpturer och stenar som representerar andar. Det synes inte vara nödvändigt att föremålet rent fysiskt finns i samhället och är i befolkningens omedelbara kontroll. Avgörande torde i stället vara att det skyddsvärda föremålet finns i befolkningens medelbara kontroll och när som helst kan användas för bl.a. rituellt bruk, t.ex. om föremålet förvaras hos ett museum eller en konservator.

Alternativt kan enligt artikeln ett föremål återlämnas om den anmodande staten visar att föremålet har ett ”betydande kulturellt värde” för denna. Den närmare betydelsen av detta begrepp framgår inte av artikeln, men i kommentarer till konventionen anges att kulturföremålets värde och dess särart ska bedömas ur den anmodande statens synvinkel (kommentaren till konventionen s. 530/531).

Artikel 5 (4) syftar till att ge domstolen eller myndigheten ett fullgott beslutsunderlag. Den stat som framställer en begäran om återlämnande ska därför bifoga sådan information om faktiska och rättsliga förhållanden som kan vara till hjälp vid bedömningen av om kraven i artikel 5 (1)–(3) är uppfyllda, t.ex. uppgifter om och innehåll i den överträdde utförelseregleringen samt sakkunnigas och experters uppgifter som kan tjäna till ledning för bedömningen av om något av intressena i artikel 5 (3) har kränkts.

Enligt artikel 5 (5) ska en begäran om återlämnande framställas inom tre år från det att den anmodande staten fick kännedom om var och hos vem kulturföremålet finns. Under alla förhållanden ska en begäran om återlämnande framställas inom femtio år från utförelsetillfället eller från det datum när föremålet enligt tillståndsvillkoren borde ha återförts till staten i fråga.

Samma tidsfrister gäller sålunda i fråga om återlämnande av stulna kulturföremål som beträffande återlämnande av kulturföremål som förts ut olagligt, jfr artikel 3 (3).

Artikel 6 reglerar frågor som rör den ersättning som kan komma att betalas till innehavaren för det fall ett kulturföremål som förts ut olagligt ska återlämnas.

Artikel 6 (1) överensstämmer till stora delar med artikel 4 (1) som kommenterats ovan och anger att den som innehar ett kulturföremål som förts ut olagligt har rätt till skälig (fair and reasonable / équitable) ersättning av den anmodande staten vid återlämnandet, förutsatt att han eller hon varken insåg eller rimligen borde ha insett att föremålet förts ut olagligt. Av artikelns ordalydelse framgår att endast den person som förvärvat föremålet efter utförelsen är berättigad till ersättning.

Hur bevisbördan ska placeras vid bedömningen av om innehavaren varit i god tro vid förvärvet framgår inte av artikelns ordalydelse.

I artikel 6 (2) anges att domstolen eller den myndighet som har att pröva frågan om återlämnande ska beakta omständigheterna i samband med förvärvet, när den bedömer huruvida innehavaren insåg eller rimligen borde ha insett att ett föremål förts ut olagligt. Artikeln innehåller ingen detaljerad förteckning över vilka kriterier som bör användas vid bedömningen av innehavarens goda tro på det sätt som förekommer i artikel 4 (4).

Med stöd av artikel 6 (3) kan innehavaren och den stat som framställt krav på återlämnande – som ett alternativ till att ersättning ska utgå till innehavaren med stöd av artikel 6 (1) – komma överens om att innehavaren får behålla äganderätten till det föremål som ska återlämnas. Alternativt anger artikeln att en överenskommelse kan bestå i att innehavaren, med eller utan ekonomisk kompensation, överför äganderätten på en tredje person (fysisk eller juridisk) som är bosatt i den anmodande staten. Denne måste ha möjlighet att ställa nödvändiga garantier, bl.a. för att föremålet bevaras på lämpligt sätt.

Enligt artikel 6 (4) ska den stat som framställt en begäran om återlämnande svara för de kostnader som uppstår i samband med att kulturföremålet återförs. Såväl de administrativa som de faktiska kostnader återlämnandet föranleder, t.ex. kostnader för transport och försäkringspremier, torde omfattas av betalningsskyldigheten. Bestämmelsen reglerar emellertid inte fördelningen av de

rättegångskostnader som kan hänföras till prövningen av statens begäran om att återfå ett kulturföremål.

Artikel 6 (5) föreskriver – i likhet med artikel 4 (5) – att innehavaren av ett kulturföremål som förts ut olagligt inte får en bättre ställning än arvlåtaren eller annan person som utan betalning har överlåtit föremålet till honom.

I artikel 7 (1) anges två undantag från skyldigheten att återlämna ett föremål i enlighet med reglerna i kapitel III, nämligen

(a) om det vid tidpunkten för en begäran om återlämnande inte längre är olagligt att föra ut föremålet ur landet, eller

(b) om föremålet har förts ut ur landet vid en tidpunkt då upphovsmannen levde eller inom 50 år från dennes död.

Artikel 7 (2) innehåller i sin tur ett undantag från regeln i artikel 7 (1) (b). Oavsett om en upphovsman lever eller har avlidit och oberoende av vilken ålder ett föremål har är det möjligt för en stam- eller ursprungsbefolkning att för traditionellt eller rituellt bruk få tillbaka ett föremål när detta förts ut olagligt. Sålunda föreskrivs enligt artikeln att ett kulturföremål som skapats för traditionellt eller rituellt bruk i ett stam- eller ursprungsbefolkningssamhälle ska återlämnas till samhället i fråga, även om det förts ut olagligt under upphovsmannens livstid eller inom 50 år från dennes död.

Kap. IV Allmänna bestämmelser

Enligt artikel 8 (1) kan en talan om återlämnande av ett kulturföremål framställas inför den domstol eller annan behörig myndighet i den konventionsstat där föremålet finns. Alternativt kan talan framställas inför den domstol eller annan myndighet som i övrigt är behörig enligt konventionsstatens nationella jurisdiktionsregler.

Bestämmelsen kompletterar sålunda konventionsstaternas egna behörighetsregler och låter i första hand placeringen på kulturföremålet som stulits eller förts ut olagligt avgöra domstolens behörighet. Med stöd av konventionsstaternas nationella lagstiftning eller de internationella överenskommelser som staterna är bundna av kan emellertid även domstolar eller myndigheter i andra stater vara behöriga.

Artikel 8 (2) föreskriver att parterna kan komma överens om att hänskjuta tvister till vilken domstol eller annan behörig myndighet som helst, eller till skiljeförfarande.

Enligt artikel 8 (3) kan interimistiska åtgärder, inklusive säkerhetsåtgärder, vidtas av domstolen eller myndigheten i den stat där föremålet finns, även om talan om återlämnande har framförts vid en domstol eller myndighet i en annan konventionsstat.

I artikel 9 (1) understryks att konventionen endast ställer upp minimiregler. Ingen bestämmelse i konventionen ska hindra en konventionsstat från att tillämpa nationella regler som är mer gynnsamma för att – i enlighet med vad konventionens ingress ger uttryck för – effektivt försöka bekämpa den illegala handeln med kulturföremål till skydd för det gemensamma kulturarvet.

I bl.a. följande situationer bör det vara möjligt för en stat att tillämpa regler som utifrån konventionens syften är mer förmånliga än de som

konventionen ställer upp (Lyndel V. Prott, Commentary on the Unidroit Convention, s. 76):

- när den nationella lagstiftningen i en stat medger att bestämmelserna i kapitel II om återlämnande av stulna kulturföremål även omfattar återlämnande av kulturföremål som varit föremål för andra närliggande brott, såsom förskingring och bedrägeri,
- när det är möjligt för staten att tillämpa konventionens bestämmelser även i fråga om stölder eller olaglig utförelse som skett före konventionens ikraftträdande,
- när tidsfristerna för framställande av anspråk är längre i den nationella lagstiftningen,
- när en konventionsstats lagstiftning inte kräver att ersättning betalas till en person som i god tro blivit ägare till ett stulet föremål och förlorar äganderätten,
- när bestämmelserna i nationell lagstiftning möjliggör att även andra än de i artikel 5 (3) avsedda kulturella intressena beaktas eller att artikel 5 tillämpas trots att en sådan begränsning som anges i artikel 7 är aktuell, eller
- när en stat väljer att inte låta en innehavare utnyttja de valmöjligheter som anges i artikel 6 (3).

Artikel 9 (2) kompletterar artikel 9 (1). Bestämmelsen anger att artikel 9 (1) inte förpliktar konventionsstaterna att erkänna eller verkställa ett beslut av en domstol eller någon annan myndighet i en annan konventionsstat, om reglerna utifrån konventionens syften är mer förmånliga än de som konventionen ställer upp.

Av artikel 10 framgår att konventionen inte har någon retroaktiv verkan.

Artikel 10 (1) reglerar konventionens begränsningar i tiden när det gäller stulna kulturföremål. Konventionen ska ha trätt i kraft i den stat i vilken återlämnande begärs. Vidare ska kulturföremålet ha

(a) stulits i en konventionsstat efter konventionens ikraftträdande i den staten, eller

(b) påträffats i en konventionsstat efter det att konventionen trädde i kraft i den staten.

Enligt artikel 10 (2) är konventionens bestämmelser om återlämnande av kulturföremål som förts ut olagligt endast tillämpliga när utförelsen skett efter konventionens ikraftträdande i såväl den stat som framställt anmodan som den stat till vilken anmodan har riktats.

I artikel 10 (3) föreskrivs – i överensstämmelse med en av de ståndpunkter som anges i konventionens ingress – att konventionens bestämmelser inte ska tolkas så att de legitimerar någon form av olagliga åtgärder som vidtagits innan konventionen trädde i kraft eller som på grund av de tidsmässiga begränsningarna i artikel 10 (1) och (2) inte omfattas av åtagandena i konventionen. Det anges vidare att konventionsbestämmelserna inte begränsar rätten att med stöd av andra regler framställa ett anspråk på återlämnande av ett kulturföremål som stulits eller förts ut olagligt innan denna konvention trädde i kraft.

Kap. V Slutbestämmelser

Artikel 11 innehåller procedurregler som reglerar hur en stat blir bunden av konventionen.

De stater som inte har undertecknat konventionen kan endast uppnå bundenhet till denna genom anslutning. Staters olika anslutningsinstrument ska deponeras hos den italienska regeringen, vilken utsetts till depositarie.

Artikel 12 reglerar konventionens ikraftträdande.

Konventionen träder internationellt i kraft sedan fem stater deponerat sina instrument för att uppnå bundenhet och sex månader förflutit sedan det femte instrumentet deponerats.

Konventionen trädde i kraft den 1 juli 1998. För de stater som tillträder konventionen efter detta datum träder konventionen i kraft den första dagen i sjätte månaden efter den dagen anslutningsinstrumentet deponerats.

Artikel 13 (1) reglerar eventuella konflikter mellan denna konvention och andra internationella dokument med samma eller liknande innehåll som redan är rättsligt bindande för en konventionsstat.

Huvudregeln är att de internationella dokument som stater redan ingått har företräde framför denna konvention, såvida inte staten anmäler annat till depositarien. En sådan anmälan kan göras när som helst och träder i kraft sex månader efter deponeringen, se artikel 15 (3).

Regleringen tar särskilt sikte på 1970 års Unescokonvention om åtgärder för att förbjuda och förhindra olovlig införsel, utförsel och överlåtelse av äganderätten till kulturogendom och 1954 års Haagkonvention om skydd för kulturogendom i händelse av väpnad konflikt. Nyssnämnda Unesco- och Haagkonventioner påverkas alltså inte av konventionen.

Artikel 13 (2) anger att det alltid är möjligt för de enskilda staterna att ingå bilaterala eller multilaterala avtal i syfte att förbättra tillämpningen av konventionen i staternas inbördes relationer. En kopia av ett sådant avtal ska tillställas depositarien.

Artikel 13 (3) innehåller en s.k. ”disconnection clause”. Konventionsstaterna kan anmäla att de i stället för konventionen avser tillämpa interna regler som de är bundna av i egenskap av medlemmar i någon organisation för ekonomisk integration eller i regionala organ och som sammanfaller med konventionsbestämmelserna.

Artikel 14 innehåller regler i fråga om hur federationer ska gå till väga i situationer när de olika territoriella enheterna har en egen lagstiftning som behandlar samma frågor som konventionen.

Artikel 15 reglerar anmälningsförfarandet. Anmälningarna ska vara skriftliga och bekräftas i samband med tillträdet till konventionen. Om en sådan anmälan deponeras först efter att konventionen trätt i kraft, ska den börja gälla den första dagen i sjätte månaden efter den dag då anmälan deponerades. En anmälan kan när som helst återkallas.

Artikel 16 anger att en konventionsstat ska meddela depositarien att en annan stats begäran om återlämnande kan framställas till staten genom ett eller flera av följande förfaranden: framställan direkt vid en domstol eller annan behörig myndighet, framställan till en myndighet som

vidarebefordrar den till domstol eller annan behörig myndighet eller på diplomatisk väg.

Det står staterna fritt att ändra sina meddelanden enligt artikel 16 med nya anmälningar om behörigt organ.

En anmälan enligt artikel 16 påverkar inte det förfarande som staten har att iakttä på grund av eventuella bi- eller multilaterala rättshjälpskonventioner mellan staterna i de delar dessa reglerar civilrättsliga frågor.

Enligt artikel 17 ska varje konventionsstat inom sex månader från deponeringen av anslutningsinstrumentet tillställa depositarien uppgift om statens nationella regler om utförelse av kulturföremål.

I artikel 18 framhålls att inga andra undantag eller reservationer än de som uttryckligen framgår av konventionen är tillåtna.

Med beaktande av att en stat saknar möjlighet att reservera sig mot någon konventionsbestämmelse torde bestämmelsen inte ha någon självständig innebörd.

Artikel 19 reglerar hur en stat ska gå till väga för att säga upp konventionen. En uppsägning har ingen retroaktiv effekt.

Enligt artikel 20 är det möjligt att sammankalla en specialkommitté för att se över den praktiska tillämpningen av konventionen. Tänkbara uppdrag för en sådan specialkommitté kan vara att följa upp och sammanställa den praxis som domstolar och andra myndigheter utvecklat samt att utarbeta olika förslag och rekommendationer.

Artikel 21 fastställer att Republiken Italiens regering är depositarie för konventionen, vilket är en naturlig följd av att den diplomatiska konferensen hölls i Italien. I artikeln anges också vilka åligganden depositarien har.

6 Ett svenskt tillträde till konventionen

6.1 Godkännande av konventionen

Regeringens bedömning: Riksdagen bör godkänna 1995 års Unidroit-konvention om kulturföremål som stulits eller förts ut olagligt.

Utredningens förslag: Sverige bör ansluta sig till konventionen.

Remissinstanserna: De remissinstanser som yttrat sig angående detta förslag är alla utom en är positiva till ett svenskt tillträde till konventionen. *Statens kulturråd* anser att ett tillträde till konventionen är ett viktigt steg för att komma till rätta med handeln med kulturföremål som stulits eller förts ut olagligt. *Riksarkivet* anser att en anslutning till konventionen på sikt bör öka möjligheterna att komma tillrätta med handeln med olagligt åtkomna kulturföremål samt att särskilt möjligheten för en konventionsstat att väcka talan direkt vid allmän domstol innebär ett framsteg i arbetet mot olaglig utförelse av kulturföremål. *Riksantikvarieämbetet* menar att ett tillträde till konventionen ger utökade möjligheter att återföra kulturföremål som stulits eller förts ut olagligt och kan verka hämmande på den olagliga handeln med dessa föremål. *Nationalmuseum med Prins Eugens Waldemarsudde* anser att det är bra och angeläget att Sverige ansluter sig till konventionen,

eftersom det är en viktig solidaritetsyttring gentemot de stater som genom brott gått miste om viktiga delar av sitt kulturarv. *Nordiska museet* påpekar att i takt med att den illegala handeln med kulturföremål tenderar att bli grövre är det av största vikt att det internationella samarbetet ökar samt att förhoppningen är att konventionen kan underlätta ett återlämnande av kulturföremål som stulits eller förts ut olagligt. *Sveriges advokatsamfund* anser att det är mycket angeläget att komma till rätta med de olagliga förfaranden med kulturföremål som förekommer och att en anslutning till konventionen kan utgöra ett verksamt steg i den riktningen. *Svenska kommittén inom International Council of Museums (ICOM)* och *Afrikansk-svenska museinätverket (Samp)* uttalar sig positivt om ett svenskt tillträde till konventionen och anser att lagändringar är viktiga åtgärder för att motverka den illegala handeln med kulturföremål och främja människors rätt till kulturarvet. *Sveriges Konst- och Antikhandlareförening* avstyrker ett svenskt tillträde till konventionen och anför bl.a. att den nästan obegränsade möjligheten för stater utanför EES att begära föremål återförda öppnar för en risk för missbruk.

Promemorians förslag är detsamma som utredningens.

Remissinstanserna: Samtliga remissinstanser som yttrat sig angående detta förslag är positiva till ett svenskt tillträde till konventionen. *Brottsförebyggande rådet (BRÅ)* anser att konventionen är ett viktigt led för att motverka gränsöverskridande kulturarvsbrottslighet. *Riksförbundet Sveriges museer* välkomnar regeringens arbete för ett svenskt tillträde till konventionen och anser att ett sådant tillträde är ett angeläget bidrag till arbetet med att begränsa den illegala internationella handeln med kulturföremål. *Statens historiska museer* anser att ett tillträde till konventionen är angeläget, både i syfte att begränsa införsel till Sverige och för att stärka möjligheterna för Sverige att få tillbaka föremål som förts ut till ett land utanför EES. Myndigheten anser vidare att det är principiellt viktigt att rätt till återlämnande därmed omfattar fler länder. *Statens museer för världskultur* stöder en svensk anslutning till konventionen och anser att ett tillträde är angeläget.

Skälen för regeringens bedömning: Den olagliga handeln med kulturföremål har blivit mer omfattande och ett ökat internationellt samarbete är nödvändigt, om den illegala hanteringen av kulturföremål ska kunna hejdas. Ett viktigt steg i detta samarbete är för Sveriges del att ansluta sig till konventionen.

Konventionens regler gäller inte retroaktivt utan endast framåtsyftande, från tidpunkten då konventionen efter ett svenskt tillträde träder i kraft för Sverige. Andra stater kan därför inte med stöd av konventionen väcka talan om återlämnande av kulturföremål som redan i dag förts ut i strid med deras utförselregler. Ett svenskt tillträde till konventionen har heller inte någon effekt när det gäller Sveriges möjligheter att återfå kulturföremål som innan tillträdet har stulits och förts ur landet eller som förts ut ur landet i strid med svenska utförselregler.

6.2 Direktivets tillämplighet

Regeringens bedömning: Sverige bör i samband med anslutningen till konventionen anmäla att direktivet 93/7/EEG om återlämnande av kulturföremål även fortsättningsvis ska tillämpas i förhållande till andra EES-stater i de fall direktivet reglerar samma frågor som konventionen.

Utredningens bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans har yttrat sig särskilt i denna fråga.

Promemorians bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans har yttrat sig särskilt i denna fråga.

Skälen för regeringens bedömning: Konventionen ger möjlighet för de konventionsstater som är medlemmar i organisationer för ekonomisk integration eller regionala enheter att anmäla att de i sina inbördes relationer avser att tillämpa de interna reglerna för dessa organisationer eller organ och att de inte mellan sig avser att tillämpa bestämmelserna i konventionen, när dess tillämpningsområde sammanfaller med tillämpningsområdet för de interna reglerna. Detta framgår av artikel 13 (3).

Denna bestämmelse i konventionen har tillkommit mot bakgrund bl.a. av att Frankrike, i egenskap av ordförandeland i EU, framhöll att medlemsstaterna i EU sinsemellan redan är bundna av direktivet.⁴ Detta innebär att för en EES-stat som också är konventionsstat gäller de direktivstyrda reglerna i stället för konventionens regler, när konventionen och direktivet omfattar samma frågor. Vid sitt tillträde till konventionen måste emellertid EES-staten anmäla detta (artikel 15). Sverige bör, med hänsyn till medlemskapet i EU, göra en sådan anmälan.

Det bör i detta sammanhang observeras att direktivet saknar motsvarighet till konventionens bestämmelser om stulna kulturföremål, varför konventionen i detta avseende är vidare än direktivet. Detta innebär att konventionens bestämmelser om återlämnande av kulturföremål som förts ut olagligt blir gällande endast gentemot konventionsstater som inte också är EES-stater, medan konventionens bestämmelser om återlämnande av stulna kulturföremål blir tillämpliga även gentemot EES-staterna.

6.3 Konventionens införlivande i svensk rätt

Regeringens förslag: Konventionen ska införlivas i svensk rätt genom nya bestämmelser i lagen om kulturminnen m.m. Nödvändiga bestämmelser avseende återlämnande av kulturföremål som förts ut olagligt införs i ett nytt 7 kap. och i en ny bilaga i kulturminneslagen.

⁴ Diplomatic conference for the adoption of the draft Unidroit convention on the international return of stolen or illegally exported cultural objects – Acts and proceedings, s. 319.

Bestämmelser som behövs avseende återlämnande av stulna kulturföremål tas in i ett nytt 8 kap. i kulturminneslagen.

Utredningens förslag: Bestämmelser som behövs vid ett svenskt tillträde till konventionen tas in i 6 kap. kulturminneslagen samt i lagens bilaga när det gäller bestämmelser om återlämnande av kulturföremål som förts ut olagligt. Bestämmelserna som behövs i fråga om stulna kulturföremål tas in i godtrosvärvslagen.

Remissinstanserna: *Malmö tingsrätt* uttalar att det förhållandet att två skilda system ska gälla vid sidan om varandra – det ena grundat på direktivet, det andra på konventionen – ställer särskilda krav på tydlighet i lagstiftningen. Tingsrätten förordar att regler där det finns olikheter ska hållas isär, så att skillnaderna mellan de olika systemen framgår på ett mer tydligt sätt. Vidare uttrycker tingsrätten tveksamhet till en gemensam bilaga till kulturminneslagen.

Ingen remissinstans har någon invändning mot förslaget att bestämmelserna som krävs avseende stulna kulturföremål tas in i godtrosvärvslagen.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *Kammarrätten i Jönköping* anser att lösningen med ett kapitel för direktivstyrda respektive ett kapitel för konventionsstyrda regler med varsin bilaga är en överskådlig och bra lösning som gör lagtexten lättare att tillämpa. *Riksantikvarieämbetet* instämmer i förslaget att de bestämmelser som det finns ett behov av vid ett svenskt tillträde till konventionen tas in i två nya kapitel i kulturminneslagen.

Skälen för regeringens förslag: Direktivet har införlivats i svensk lagstiftning genom nya bestämmelser i kulturminneslagen. Konventionens bestämmelser bör införlivas på motsvarande sätt.

Vid ett svenskt tillträde till konventionen kommer det att finnas två parallella system för återlämnande av kulturföremål som förts ut olagligt ur ett annat land. Det ena systemet bygger på direktivet och gäller när kulturföremålet förts ut olagligt ur en EES-stat. Detta regleras i dag i 6 kap. kulturminneslagen. Det andra, nya systemet, bygger på konventionen och gäller när kulturföremålet förts ut olagligt ur en stat som *inte* är en EES-stat.

Det är angeläget att de två parallella systemen klart framgår av lagtexten. För att göra lagtexten överskådlig och lätt att tillämpa, föreslås därför att de bestämmelser som grundar sig på konventionen införs i ett nytt 7 kap. i kulturminneslagen. Detta kapitel förses med en egen bilaga, som benämns bilaga 2. Den befintliga bilagan benämns i stället bilaga 1.

Genom att skapa två olika kapitel för återlämnande av kulturföremål som förts ut olagligt underlättas tillämpningen av författningsbestämmelserna. Vilket kapitel som ska tillämpas avgörs utifrån vilken stat det är som ansöker om ett återlämnande. Är det en EES-stat som ansöker är det alltid 6 kap. som ska tillämpas, även om den aktuella EES-staten också är en konventionsstat. Om en konventionsstat som inte är en EES-stat ansöker om återlämnande, ska 7 kap. tillämpas.

Utredningen föreslog att bestämmelser om återlämnande av stulna kulturföremål skulle tas in i godtrosvärvslagen. Nämnda lag utgör

emellertid en generell lagstiftning utan specialbestämmelser för vissa egendomslag (jfr 2 § andra stycket). Den lämpar sig därför mindre väl för den bestämmelse om längre tidsfrister för stulna kulturföremål som krävs med anledning av tillträdet till konventionen. Denna bestämmelse bör i stället tas in i ett särskilt 8 kap. i kulturminneslagen.

7 Återlämnande av kulturföremål som förts ut olagligt

7.1 Definition av begreppet kulturföremål

Regeringens förslag: De kulturföremål som omfattas av 7 kap. kulturminneslagen definieras som sådana föremål som är av betydelse för arkeologin, förhistorien, historien, litteraturen, konsten eller vetenskapen och som tillhör någon av de kategorier som anges i bilaga 2 till lagen.

Utredningens förslag: Konventionens definition införs med det tillägget att föremålet i den stat som det förts ut ifrån ska ha den i konventionens artikel 2 angivna betydelsen.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans har yttrat sig särskilt i denna fråga.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *Statens museer för världskultur* tillstyrker förslaget. Ingen annan remissinstans har yttrat sig särskilt i denna fråga.

Skälen för regeringens förslag: I konventionen definieras kulturföremål som sådana föremål som av religiösa eller profana skäl är av betydelse för arkeologin, förhistorien, historien, litteraturen, konsten eller vetenskapen och som kan hänföras till någon av de kategorier som tas upp i bilagan till konventionen (artikel 2).

Eftersom konventionsbestämmelserna föreslås införas i ett eget kapitel, kan och bör definitionen av kulturföremål i lagen ligga så nära konventionens definition som möjligt. Med hänsyn till att det är svårt att se att det finns skäl som inte är antingen religiösa eller profana, bör emellertid inte författningstexten tyngas med konventionens begrepp ”religiösa eller profana skäl”.

7.2 Ett kulturföremål som olagligt förts ut från en konventionsstat utanför EES ska som huvudregel återlämnas till den återkrävande staten

Regeringens förslag: En huvudregel införs om återlämnande av kulturföremål som olagligt förts ut ur en stat som motsvarar den som gäller för EES-stater enligt 6 kap. kulturminneslagen. Detta innebär att det blir lättare för en konventionsstat att få tillbaka ett kulturföremål än vad konventionen kräver. Huvudregeln blir att ett kulturföremål som olagligt förts ut från en konventionsstat utanför EES på begäran

ska återlämnas till den återkrävande staten. Detta förutsätter dock att den olagliga utförelsen skett efter att konventionen trätt i kraft för Sverige.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *ICOM* och *Samp* tillstyrker förslaget, men förordar att återlämnandeskyldigheten ska utvidgas till att gälla för alla stater, dvs. inte bara för dem som omfattas av konventionen.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *Statens museer för världskultur* tillstyrker den föreslagna huvudregeln och anför att det är en viktig markering av Sveriges hållning i frågan om illegal hantering av kulturarvsföremål att på detta vis gå längre än vad konventionen kräver. Det ger också Statens museer för världskultur ytterligare en plattform att relatera till i sina internationella relationer.

Skälen för regeringens förslag: I artikel 5 (3) i konventionen anges att domstolen eller annan behörig myndighet i den stat till vilken anmodan riktats ska förordna att ett kulturföremål som förts ut olagligt ska återlämnas om den anmodande staten visar att föremålets avlägsnande från dess territorium avsevärt kränker ett eller flera av följande intressen:

- a) det fysiska bevarandet av föremålet eller dess sammanhang,
- b) helheten hos ett sammansatt föremål,
- c) bibehållandet av information av exempelvis vetenskaplig eller historisk karaktär,
- d) stammars eller ursprungsbefolkningars traditionella eller rituella bruk av föremålet, eller visar att föremålet har ett betydande kulturellt värde för den anmodande staten.

Utredningen föreslog att den formulering som i dag finns i 6 kap. 1 § kulturminneslagen, nämligen att olagligt bortförda kulturföremål ska återlämnas på begäran, ska användas även gentemot konventionsstaterna.

Bestämmelsen i 6 kap. 1 § kulturminneslagen grundar sig på direktivet, som inte innehåller något krav motsvarande det som finns i det senare ledet av artikel 5 (3). En bestämmelse i det föreslagna 7 kap. kulturminneslagen som föreskriver en huvudregel om återlämnande motsvarande den i 6 kap. 1 § får till följd att den prövning som domstolen har att göra begränsar sig till 1) om det rör sig om ett kulturföremål i den betydelse begreppet har i kapitlet, 2) att föremålet finns i Sverige och 3) att föremålet, efter det att konventionen trätt i kraft för Sveriges del, olagligt förts ut ur en konventionsstat utanför EES-området. Eftersom konventionens regler utgör en miniminivå, finns det inte något hinder för en sådan regel.

Den föreslagna regeln förenklar den prövning svensk domstol har att göra och den innebär också att lägre krav ställs på vad den anmodande staten behöver prestera för att få tillbaka ett aktuellt kulturföremål från Sverige. Även om svenska staten inte får motsvarande fördel vid egen talan i en annan konventionsstat, är det en viktig markering som visar att Sverige ser allvarligt på att kulturföremål förs ut olagligt. Förslaget innebär att svenska domstolars arbete underlättas. Dessutom motsvarar kraven för ett återlämnande dem som ställs för ett återlämnande enligt

6 kap. Övervägande skäl talar därför för en mer långtgående regel än vad konventionen kräver.

Förslaget är också mer långtgående än vad konventionen kräver på så vis att det inte krävs att den olagliga utförseln skett efter att den återkrävande staten tillträtt konventionen för att ett återlämnande ska ske. Det är tillräckligt att den återkrävande staten har tillträtt konventionen när talan väcks. Den situationen kan alltså uppkomma att den återkrävande staten får tillbaka ett föremål som olagligt förts ut ur den staten innan konventionen trätt i kraft för den statens del. Om den olagliga utförseln skett innan konventionen trätt i kraft för Sveriges del, kan det däremot inte bli aktuellt med ett återlämnande.

Av artikel 1 (b) i konventionen framgår att ett kulturföremål anses ha förts ut olagligt om det förts ut från en konventionsstats territorium i strid med denna stats lagstiftning reglerande utförsel av kulturföremål som har till syfte att skydda statens kulturarv. Vidare framgår av artikel 5 (2) i konventionen att ett kulturföremål som tillfälligt förts ut från en stats territorium med stöd av ett tillstånd som beviljats enligt statens lagstiftning till skydd för statens kulturarv, anses ha förts ut olagligt om det inte förs tillbaka enligt villkoren i tillståndet.

Definitionen av att ett kulturföremål förts ut olagligt bör i svensk lagstiftning ha motsvarande lydelse och utformas med 6 kap. 3 § kulturminneslagen som förebild. Emellertid bör i 7 kap. begreppet olagligt förts ut användas i stället för begreppet olagligt förts bort, eftersom bestämmelserna avser åtgärder när ett kulturföremål förts ut i strid med en konventionsstats utförselregler (jfr promemorian, s. 58).

7.3 Undantag från huvudregeln om återlämnande

Regeringens förslag: Huvudregeln om återlämnande av kulturföremål som olagligt förts ut ur en konventionsstat ska inte tillämpas om kulturföremålet förts ut ur staten under upphovsmannens livstid eller inom 50 år från dennes död. Trots detta ska föremålet ändå återlämnas, om det har tillverkats av en eller flera medlemmar av en stam eller ursprungsbefolkning för traditionellt eller rituellt bruk inom befolkningen och det är frågan om ett återlämnande av föremålet till den befolkningen.

Utredningens förslag: Undantag från huvudregeln om återlämnande införs på så sätt att det i bilagan till kulturminneslagen införs begränsningar i vad som anses utgöra kulturföremål. Förslaget innebär att endast föremål som är äldre än 50 år och inte tillhör upphovsmannen ska kunna utgöra kulturföremål. Dock ska ett föremål ändå kunna utgöra ett kulturföremål, om det har tillverkats av en eller flera medlemmar av en stam eller ursprungsbefolkning för traditionellt eller rituellt bruk inom befolkningen och föremålet ska återlämnas till denna befolkning.

Remissinstanserna: *ICOM* och *Samp* ansåg att författningstexten i detta avseende är otydlig.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *Statens museer för världskultur* tillstyrker förslaget och menar att de klargöranden som görs underlättar de gängse proveniensprocesserna.

Skälen för regeringens förslag: I konventionens artikel 7 (1) (b) anges att bestämmelserna om återlämnande av ett kulturföremål som förts ut ur en stat inte ska tillämpas om föremålet förts ut ur landet under upphovsmannens livstid eller inom 50 år från dennes död. Denna bestämmelse utgör således ett undantag från huvudregeln om att återlämnande ska ske.

Det finns emellertid också ett undantag från undantaget. Detta anges i artikel 7 (2) och innebär att återlämnande ändå ska ske, om det aktuella kulturföremålet har tillverkats av en eller flera medlemmar av en stam eller ursprungsbefolkning för traditionellt eller rituellt bruk inom befolkningen och föremålet ska återlämnas till befolkningen.

Av den kommentar till konventionen som getts ut av Unidroits sekretariat framgår att syftet med undantaget för kulturföremål som olagligt förts ut under upphovsmannens livstid, är att främja samtida konst så att upphovsmannen ska kunna göra sig känd utomlands (s. 540/541). Om en konstnär för ut ett av sina konstverk i strid med den egna statens utförelse regler, kan konstverket således inte återkrävas av staten med stöd av konventionen.

Av kommentaren till konventionen framgår vidare att tidsperioden för undantaget bestämts till 50 år från upphovsmannens död i syfte att arvingar ska få skälig tid på sig att avyttra sitt arv (s. 540/541). En bestämmelse som den Kulturföremålsutredningen föreslog, där endast föremål som är äldre än 50 år räknas som kulturföremål, innebär att arvingarna får olika lång tid på sig att avyttra föremålet, beroende på när i sitt liv upphovsmannen skapat sitt verk. Denna effekt kan inte anses önskvärd och systemet blir oförutsägbart för arvingarna. Vidare kan det uppkomma svårigheter att avgöra när ett visst föremål har tillverkats. Konventionens utgångspunkt i upphovsmannens död för beräkningen torde vara enklare att tillämpa. Bestämmelser i enlighet med artiklarna 7 (1) (b) och 7 (2) i konventionen föreslås därför föras in i den inledande paragrafen i det föreslagna 7 kap. kulturminneslagen.

7.4 Rätt till ersättning för en godtroende innehavare som tvingas återlämna ett kulturföremål

Regeringens förslag: Om en godtroende innehavare av ett kulturföremål som förts ut olagligt tvingas återlämna föremålet, har han eller hon rätt till ersättning. En bestämmelse om det tas in i 7 kap. och utformas med 6 kap. 7 § kulturminneslagen som förebild. Till skillnad från vad som gäller enligt 6 kap. ska dock rätten till ersättning enligt 7 kap. finnas oavsett om kulturföremål innehas för egen eller någon annans räkning. Vidare ska även en innehavare som fått föremålet vid en bodelning ges rätt till ersättning, om den som föremålet förvärvats från skulle ha haft rätt till det. Sistnämnda bestämmelse ska även införas i 6 kap. och således gälla även när det är frågan om ett föremål som förts ut olagligt från en EES-stat.

Utredningens förslag överensstämmer innehållsmässigt med regeringens, men utredningen föreslår att bestämmelsen ska arbetas in i 6 kap. 7 §.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans har yttrat sig särskilt i denna fråga.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *Malmö tingsrätt* anser att det bör övervägas om det – mot bakgrund av att bestämmelserna om föremål som förts ut från en konventionsstat utanför EES avses föras in i ett eget nytt kapitel – finns skäl att frånga den formulering som återfinns i konventionens artikel 6 om rätt till ersättning om innehavaren vid förvärvet varken insåg eller rimligen borde ha insett att föremålet har förts ut olagligt.

Skälen för regeringens förslag: Enligt konventionens artikel 6 (1) har en innehavare av ett kulturföremål som förvärvat kulturföremålet sedan det förts ut olovligt rätt till skälig ersättning av den anmodande staten vid återlämnandet, förutsatt att innehavaren vid förvärvet varken insåg eller rimligen borde ha insett att föremålet förts ut olagligt.

För att ersättning ska betalas ut krävs alltså att innehavaren har förvärvat föremålet efter att det har förts ut olagligt. En grundläggande förutsättning för att innehavaren ska ha rätt till ersättning är att han eller hon förvärvade föremålet i god tro. Vem som har bevisbördan för att så är fallet anges inte uttryckligen i konventionen.

Vid bedömningen av innehavarens goda tro ska enligt artikel 6 (2) alla omständigheter i samband med förvärvet beaktas. Som exempel på en sådan omständighet anges frågan om utförseltillstånd krävdes enligt den anmodande statens lagstiftning. Med tanke på kulturföremålens karaktär samt hur viktigt det är att kontrollera föremålens ursprung och eventuella utförseltillstånd ställs det stora krav på en innehavare för att han eller hon ska anses vara i god tro.

I 6 kap. 7 § kulturminneslagen finns en bestämmelse som gäller när ett kulturföremål olagligt förts bort från en EES-stat. I bestämmelsen anges att den som innehar ett kulturföremål för egen räkning under vissa förutsättningar är berättigad till skälig ersättning om föremålet återlämnas. För att rätt till ersättning ska finnas är innehavaren skyldig att visa att han iakttagit tillräcklig omsorg och uppmärksamhet vid anskaffandet av föremålet och i fråga om hur föremålet förts bort från den återkrävande staten. Denna bestämmelse motsvarar i princip rätten enligt artikel 6 (1) i konventionen för en godtroende innehavare att få skälig ersättning vid återlämnandet av ett kulturföremål.

I förarbetena till 6 kap. 7 § kulturminneslagen (prop. 1994/95:74 s. 19) förs ett resonemang om huruvida avsikten med den bestämmelse i direktivet som ligger till grund för paragrafen (artikel 9) är att även en innehavare som efter förvärvet själv olagligt fört bort föremålet har rätt till ersättning. Regeringen uttalade i sammanhanget att det framstår som rimligt att den som stått bakom en olaglig utförsel inte ska ha rätt till ersättning. Mot den bakgrunden ansåg regeringen att det av bestämmelsen i 6 kap. kulturminneslagen uttryckligen bör framgå att den omsorg och uppmärksamhet som innehavaren ska ha visat även ska avse hur föremålet förts från den återkrävande statens territorium.

I förarbetena till 6 kap. 7 § kulturminneslagen anges att bevisbördan för att innehavaren förvärvat kulturföremålet i god tro vilar på innehavaren (prop. 1994/95:74 s. 28). Av bestämmelsen framgår dock inte vilka närmare kriterier som ska beaktas vid bedömningen av om god tro förelegat. I princip torde det bli aktuellt att beakta samma omständigheter vid tillämpningen av 6 kap. 7 § kulturminneslagen som av konventionen.

I fråga om den närmare innebörden av kriteriet skälig ersättning enligt 6 kap. 7 § kulturminneslagen kan ledning hämtas från förarbetena (prop. 1994/95:74 s. 20). Där framgår att ersättningens storlek är beroende av om innehavaren behåller någon rätt till föremålet efter återlämnandet. För det fall det står klart för domstolen att innehavaren behåller äganderätten till föremålet även efter återlämnandet, torde ersättningen i första hand avse de kostnader och olägenheter som är en följd av att föremålet förs tillbaka till den återkrävande staten. Det konstateras emellertid i förarbetena att även olägenheten av att inte kunna disponera föremålet i Sverige kan vara betydande, och att ersättningen därför i ett sådant fall kan fastställas till nästan samma belopp som skulle utgått om innehavaren helt hade förlorat förfoganderätten. Svårigheten för domstolen att klarlägga hur ett äganderättsanspråk kommer att bedömas i den återkrävande staten kan enligt departementschefen innebära att det närmast får anses åligga den återkrävande staten att visa att innehavaren kommer att kunna behålla rätten till föremålet även efter återlämnandet (prop. 1994/95:74 s. 20).

Bestämmelsen i 6 kap. 7 § kulturminneslagen kan mot denna bakgrund tjäna som förebild för en bestämmelse som införlivar konventionens bestämmelser om rätt till ersättning när ett kulturföremål som förts ut olagligt ska återlämnas. Även om det – liksom *Malmö tingsrätt* påtalat – inte finns något hinder för att utforma bestämmelsen på annat sätt än med 6 kap. 7 § kulturminneslagen som förebild, anser regeringen att det kan ligga ett värde i att bestämmelser som i princip avser samma sak utformas på ett likartat sätt i svensk lagstiftning.

Utredningen föreslog att i förhållande till en konventionsstat ska även den som innehar ett föremål för någon annans räkning ha rätt till ersättning (betänkandet, s. 208). I fråga om EES-stater är det, enligt direktivets artikel 9 jämförd med dess artiklar 1.6 och 1.7, endast den som innehar ett kulturföremål för egen räkning, som har rätt till ersättning om han eller hon måste lämna ifrån sig ett föremål som ska återlämnas till en annan stat. I förarbetena till 6 kap. kulturminneslagen har det av Lagrådet påtalats att det kan ifrågasättas om inte direktivet fått denna lydelse av misstag (prop. 1994/95:74 s. 47). Direktivet har emellertid i Sverige tolkats enligt sin ordalydelse och bestämmelsen i 6 kap. 7 § kulturminneslagen anger således att den som innehar föremålet för egen räkning har rätt till ersättning.

Till skillnad från direktivet har konventionen inte någon definition av begreppet innehavare. Inte heller kommentaren till konventionen anger att det är någon skillnad mellan innehav för egen eller annans räkning. Den svenska regeringen bör mot denna bakgrund föreskriva rätt till ersättning för innehavare utan krav på att innehavet ska vara för egen räkning.

I artikel 6 (5) i konventionen anges att en innehavare som fått ett kulturföremål genom arv eller på annat sätt utan betalning inte ska få en bättre ställning än den föregående innehavaren skulle ha haft.

Bestämmelsen i 6 kap. 7 § kulturminneslagen överensstämmer i huvudsak med artikel 6 (5) i konventionen. Den skillnaden finns emellertid att 6 kap. 7 § kulturminneslagen endast specificerar sådana äganderättsövergångar som skett genom ”arv, testamente eller gåva”, medan artikel 6 (5) i konventionen har en mer generell utformning och gäller ”arv eller annars utan betalning”. Eftersom artikel 6 (5) i konventionen omfattar samtliga förvärv genom universalsuccession och därmed också bodelning, bör detta enligt regeringens mening beaktas vid konventionens genomförande i svensk rätt.

Utredningen föreslog att även när det gäller ett kulturföremål som olagligt förts bort från en EES-stat ska en innehavare som fått föremålet vid en bodelning ges rätt till ersättning, om den som föremålet förvärvats från skulle ha haft rätt till det.

I doktrinen (Thomas Adlercreutz, Kulturegendomsrätt – med en kommentar till kulturminneslagen, 2001, s. 211 f.) har också framförts synpunkten att 6 kap. 7 § kulturminneslagen fått en snävare avgränsning än vad som avsetts i direktivet med formuleringen ”donation or succession” på så sätt att den svenska ordalydelsen inte omfattar samtliga universalfång, såsom bodelning.

Regeringen delar utredningens uppfattning att 6 kap. 7 § kulturminneslagen bör ändras så att även förvärv genom bodelning omfattas av bestämmelsen.

7.5 Tidsfrister för rätten att framställa en begäran om återlämnande

Regeringens förslag: Talan om återlämnande ska väckas inom 3 år från det att den återkrävande staten fick kännedom om var föremålet fanns och om vem som innehade det. Talan får dock inte väckas senare än 50 år efter det att föremålet olagligt har förts ut. Om utförelsen inte längre är olaglig när talan väcks, ska talan ogillas.

Utredningens förslag: Innehållsmässigt överensstämmer förslaget med regeringens, men bestämmelsen föreslås arbetas in i 6 kap. 6 § kulturminneslagen. Utredningen föreslår också att tidsfristen i 6 kap. 6 § för att begära återlämnande av ett kulturföremål som förts ut från en EES-stat ska utökas från 1 till 3 år.

Remissinstanserna: *ICOM* och *Samp* tillstyrker att ettårsfristen i 6 kap. 6 § kulturminneslagen utökas, men anser att fristen för att begära kulturföremål återlämnade – oavsett om föremålet förts ut olagligt från en EES-stat eller från en konventionsstat utanför EES – ska bestämmas till en längre period än 3 år. *ICOM* och *Samp* menar att det kan finnas svårigheter att framställa en begäran om återlämnande inom 3 år.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen instans har yttrat sig särskilt i denna fråga.

Skälen för regeringens förslag: Enligt artikel 5 (5) i konventionen ska en talan om återlämnande väckas inom 3 år från det att den anmodande staten fick kännedom om var kulturföremålet fanns och vem som var innehavare av det. Under alla förhållanden ska talan väckas inom 50 år från utförelsetillfället eller från det datum då föremålet enligt ett tillstånd som avses i artikel 5 (2) i konventionen, dvs. ett tillfälligt tillstånd, skulle ha förts tillbaka. Iakttagas inte tidsfristerna går rätten att väcka talan förlorad. Enligt artikel 7 (1) (a) ska bestämmelserna om återlämnande av ett kulturföremål som förts ut olagligt inte tillämpas om det vid tidpunkten för begäran om återlämnande inte längre är olagligt att föra ut föremålet ur landet.

De tidsfrister i konventionen som nu redovisats får anses vara väl avvägda och bör införlivas i svensk lagstiftning som syftar till att uppfylla konventionens krav. Bestämmelsen tas in i det föreslagna 7 kap. kulturminneslagen.

Som nämnts ovan (avsnitt 6.2) gäller de direktivsstyrda reglerna i stället för konventionens regler för en EES-stat som också är konventionsstat, när konventionen och direktivet omfattar samma frågor. Eftersom Europeiska unionens inställning har varit att direktivets regler ska tillämpas i stället för konventionens regler, bör inte konventionens regler leda till ändringar i 6 kap. kulturminneslagen. Något formellt hinder för att tillämpa mer generösa bestämmelser än dem som anges i direktivet finns dock inte.

Utredningen har inte redovisat att det finns ett faktiskt behov av längre tidsfrister för EES-staterna. På EU-nivå pågår ett arbete som syftar till en översyn av direktivet. Mot den bakgrunden föreslås i nuläget inte några ändringar avseende tidsfristerna i 6 kap. kulturminneslagen.

7.6 Kostnaden för återlämnandet

Regeringens förslag: Den återkrävande staten ska svara för kostnaderna för verkställigheten av en dom om återlämnande av ett kulturföremål som förts ut olagligt.

Utredningens förslag överensstämmer i sak med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen instans har yttrat sig särskilt i denna fråga.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *Kronofogdemyndigheten* uppmärksammar att förslaget skiljer sig från bestämmelsen i 17 kap. 8 § utsökningsbalken om att kostnader för bl.a. särskild handräckning genast får utsökas hos svaranden, om inte annat framgår av exekutionstiteln.

Skälen för regeringens förslag: Enligt artikel 6 (4) i konventionen ska den återkrävande staten svara för de kostnader som uppkommer när ett kulturföremål som förts ut olagligt ska återlämnas. Detta påverkar dock inte statens möjlighet att återfå beloppet av någon annan. Enligt kommentaren till konventionen avses i artikel 6 (4) inte ersättning till godtroende innehavare enligt artikel 6 (1) eller fördelningen av de rättegångskostnader som den rättsliga prövningen föranleder. Vad som avses är de administrativa kostnader som föranletts av att föremålet ska

återlämnas samt kostnader för transporter och försäkringar i samband med återförandet (kommentaren till konventionen s. 538/539).

När det gäller kostnader för själva återförandet är utgångspunkten alltså att en innehavare som förlorar ett mål om återlämnande inte primärt behöver betala de kostnaderna. Den återkrävande staten har emellertid rätt att kräva tillbaka återförandekostnaderna av någon annan, t.ex. säljaren eller annan person som olagligt fört ut föremålet.

Att den återkrävande staten ska svara för kostnaderna för verkställigheten skiljer sig, liksom *Kronofogdemyndigheten* påtalat, från bestämmelserna i utskottsbalken om kostnader för verkställighet. Konventionens artikel 6 (4) ska därför införlivas i svensk lagstiftning genom en särskild bestämmelse i det föreslagna 7 kap. kulturminneslagen.

7.7 Tvister om återlämnande av kulturföremål som förts ut olagligt ska handläggas som dispositiva tvistemål

Regeringens förslag: En tvist om återlämnande av ett kulturföremål enligt 7 kap. kulturminneslagen ska handläggas som ett dispositivt tvistemål. Även tvister om återlämnande enligt 6 kap. ska handläggas som dispositiva tvistemål. Yrkande om ersättning får i en rättegång om återlämnande framställas utan stämning. Om ett yrkande om ersättning har framställts, ska frågorna om återlämnande och ersättning avgöras samtidigt.

Utredningens förslag: Tvister om återlämnande av kulturföremål som förts ut olagligt från konventionsstater ska handläggas som indispositiva tvistemål.

Remissinstanserna: Ingen instans har yttrat sig särskilt i denna fråga.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen instans har yttrat sig särskilt i denna fråga.

Skälen för regeringens förslag: I artikel 8 (2) i konventionen sägs att parterna kan komma överens om att hänskjuta en tvist antingen till domstol eller annan behörig myndighet, eller till skiljeförfarande.

Kulturföremålsutredningen föreslog att vid rättegången i mål angående återlämnande av kulturföremål som omfattas av konventionen skulle reglerna i rättegångsbalken om tvistemål där förlikning inte är tillåten tillämpas, dvs. att målen utgör indispositiva tvistemål. Detta motsvarar vad som i dag gäller för mål om återlämnande av kulturföremål som omfattas av direktivet (6 kap. 14 § första stycket kulturminneslagen).

Emellertid kan ett skiljeförfarande enligt svensk rätt endast användas när det gäller en tvist som parterna kan träffa en förlikning om, dvs. då fråga är om ett dispositivt tvistemål (1 § lagen [1999:116] om skiljeförfarande). En bestämmelse om att reglerna i rättegångsbalken om tvistemål där förlikning inte är tillåten ska tillämpas är därför oförenlig med konventionen. Den omständigheten att parterna eventuellt kan träffa ett avtal om skiljeförfarande i enlighet med ett annat lands lagstiftning torde inte vara tillräckligt för att uppfylla konventionens krav.

I konventionen föreskrivs inte någon skyldighet för domstolen att utreda eller att vidta åtgärder för att materiell rättvisa ska uppnås. I kommentaren till konventionen uttalas att skiljeförfarande inte bara ska tillåtas, utan ska uppmuntras. Skiljeförfarandet har enligt kommentaren flera fördelar; det är konfidentiellt, snabbt och neutralt. Även den omständigheten att en skiljedomare kan vara specialist på den aktuella typen av kulturföremål och att det kan förväntas vara lättare att verkställa en skiljedom, talar enligt kommentaren för ett skiljeförfarande (s. 544/545).

Även artikel 6 (3) i konventionen talar för att tvistemålen ska hanteras som dispositiva. Artikeln föreskriver att innehavaren, i stället för att erhålla ersättning för ett kulturföremål som förts ut olagligt och ska återlämnas, kan komma överens med den återkrävande staten om att behålla äganderätten till föremålet eller om att äganderätten, med eller utan vederlag, överförs till en person som bor i den anmodande staten och som tillhandahåller nödvändiga garantier.

Mot bakgrund av konventionens krav på möjlighet till skiljeförfarande föreslås att tvistemål enligt 7 kap. kulturminneslagen ska utgöra dispositiva tvistemål. En uttrycklig bestämmelse om detta bör tas in i lagen.

Av 6 kap. 14 § kulturminneslagen framgår att tvistemålen om återlämnande enligt kapitlet utgör indispositiva tvistemål. Som redogjorts för ovan leder konventionens krav på möjlighet till ett skiljeförfarande att tvistemål enligt 7 kap. ska utgöra dispositiva tvistemål. Det finns i detta sammanhang anledning att överväga om även tvistemålen enligt 6 kap. kulturminneslagen framöver ska utgöra dispositiva tvistemål.

Bestämmelserna i 6 kap. kulturminneslagen trädde i kraft den 1 januari 1995 och har således varit gällande i drygt 15 år. Under denna tid har inte någon talan om återlämnande av kulturföremål enligt 6 kap. väckts i domstol.

Direktivet uppställer inget krav på att domstolen ska fullgöra en utredningsskyldighet. Inte heller i övrigt innehåller direktivet bestämmelser som får till följd att tvistemålen enligt 6 kap. kulturminneslagen måste behandlas som indispositiva tvistemål. I förarbetena till 6 kap. kulturminneslagen uttalas att anspråkets offentligrättsliga grund medför att krav på återlämnande bör hanteras enligt reglerna för indispositiva tvistemål (prop. 1994/95:74 s. 16).

Med hänsyn till att endast stater kan väcka talan om återlämnande enligt 6 kap. kan det ifrågasättas om det finns ett behov av att tvistemålen behandlas som indispositiva, med den utredningsskyldighet det innebär för domstolen. Stater kan nämligen betraktas som starka parter, som får förutsättas ha den kompetens och de resurser som krävs för att föra talan och lägga fram en fullständig utredning, som möjliggör ett materiellt riktigt domslut.

Enligt 6 kap. kulturminneslagen ska även frågan om ersättning till en godtroende innehavare handläggas enligt reglerna för indispositiva tvistemål. Enligt det föreslagna 7 kap. kommer ersättningsfrågan att handläggas som ett dispositivt tvistemål. Oavsett om det rör sig om en tvist enligt 6 eller 7 kap. kulturminneslagen, motsvarar situationen vid ersättningsfrågan den som uppkommer då en person gjort ett godtrosvärv enligt 2 § godtrosvärvslagen. Något behov av

indispositiva regler har inte ansetts finnas i godtrosvärlagen. Det får anses önskvärt att reglerna för jämförbara situationer är de samma så långt möjligt. Mot denna bakgrund föreslås att tvister enligt 6 kap. kulturminneslagen framöver ska utgöra dispositiva tvistemål.

För att tydliggöra vad som gäller föreslås en uttrycklig bestämmelse om att tvistemålen ska vara dispositiva i 6 kap. 14 §. Till följd av att tvistemålen blir dispositiva, ska bestämmelsen i 6 kap. 7 § andra stycket om att ersättningen ska fastställas i målet om återlämnande tas bort. I ett dispositivt tvistemål krävs nämligen att part framställer ett yrkande om ersättning för att frågan ska prövas i målet. En särskild bestämmelse föreslås i såväl 6 kap. 14 § som i det föreslagna 7 kap. kulturminneslagen med innebörd att ett yrkande om ersättning får framställas utan stämning i en rättegång om återlämnande. Med hänsyn till att rättegången gäller internationella förhållanden bör, om ett yrkande om ersättning har framställts, frågorna om återlämnande och ersättning avgöras samtidigt. En bestämmelse om detta bör därför införas.

8 Återlämnande av stulna kulturföremål

I konventionen saknas en särskild definition av vad som avses med att ett kulturföremål är stulet. En orsak till detta är att staternas interna rättsordningar varierar i fråga om vilka gärningar som bedöms som stöld och om i vilka fall godtrosvärl kan göras (kommentaren till konventionen s. 494/495). Det framstår dock som klart att begreppet stulet i vart fall omfattar vad som avses med detta begrepp i svensk rätt, nämligen att föremålet frånhänts den rätte ägaren genom ett olovligt tagande med tillägnelseuppsåt och tillgreppet inneburit skada.

I den mån innebörden av konventionens begrepp saknar närmare definition eller den exakta innebörden inte framgår av artiklarnas ordalydelse, får innebörden fastställas genom den praxis som utvecklas och utifrån tillämpliga bestämmelser i den nationella rättsordning som konstateras vara tillämplig.

8.1 Skyldigheten att återlämna stulna kulturföremål

Regeringens bedömning: Svensk rätt uppfyller konventionens krav när det gäller skyldigheten att återlämna stulna kulturföremål. Någon kompletterande svensk lagreglering krävs därför inte i detta avseende.

Utredningens bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *ICOM* och *Samp* instämmer i utredningens bedömning att den nuvarande lagstiftningen uppfyller konventionens minimikrav, men anser att inte bara rena tillgrepp utan även formminnesbrott och förskingring bör omfattas av vindikationsprincipen. *Riksantikvarieämbetet* anser att undantaget från extinktionsprincipen i 3 § godtrosvärlagen bör utvidgas till att omfatta även fornfynd.

Promemorians bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans har yttrat sig särskilt i denna fråga.

Skälen för regeringens bedömning: Enligt artikel 3(1) i konventionen ska den som innehar ett stulet kulturföremål återlämna det. Konventionen blir tillämplig i Sverige då det är fråga om anspråk av internationell karaktär som gäller återlämnande av ett stulet kulturföremål som påträffas här i landet. Regeln i konventionen innebär att ägaren har rätt att få tillbaka ett kulturföremål som har stulits från honom eller henne.

Den som har stulit ett kulturföremål anses enligt svenska regler inte som ägare till föremålet, eftersom äganderätt endast kan förvärfvas genom laga fång. Innehavaren är skyldig att lämna ifrån sig föremålet till den rätte ägaren. Ägaren kan göra sitt återkrav gällande under obegränsad tid och behöver inte betala någon ersättning för att få tillbaka föremålet. Svensk rätt står alltså i överensstämmelse med motsvarande utgångspunkter i konventionen.

Den person eller stat som gör anspråk på äganderätten till ett stulet kulturföremål kan väcka talan mot innehavaren genom en civilrättslig talan vid en svensk domstol. Eftersom det är en utgångspunkt i svensk rätt att den som innehar (besitter) viss egendom också är dess rättmätige ägare, är det den bestulne som ska styrka sin rätt till kulturföremålet. Ofta torde det räcka att den bestulne visar att det är han eller hon som har ägt föremålet och hävdar att det inte har överlåtits till någon annan.

Det kan emellertid tänkas uppkomma situationer då det stulna kulturföremålet har överlåtits från gärningsmannen till någon annan, en tredje person. Om denne kände till eller borde ha misstänkt att föremålet var stulet, får han eller hon inte bättre rätt till föremålet än den som stal det. En sådan förvärvare är under obegränsad tid skyldig att lämna tillbaka föremålet till den rätte ägaren utan att få någon ersättning av denne. Även i detta avseende uppfyller svensk rätt konventionens krav.

Om den som förvärvar ett stulet föremål emellertid är i god tro, dvs. inte har misstänkt eller borde ha misstänkt att föremålet var stulet, ställer sig saken något annorlunda. Enligt 3 § godtrosförvärvslagen kan den som förvärvar stulen egendom inte göra något godtrosförvärv av egendomen. Ägaren har rätt att få tillbaka det stulna föremålet utan att betala någon ersättning till innehavaren. Ägaren måste dock göra sitt krav gällande inom sex månader från det han eller hon fick eller måste antas ha fått kännedom om förvärvarens innehav. Görs inte detta, får förvärvaren äganderätt till egendomen. När det gäller ägarens rätt att få tillbaka ett stulet kulturföremål uppfyller svensk rätt alltså konventionens krav. Den tidsfrist som gäller för ägarens rätt att framställa ett återkrav är dock kortare än vad konventionen föreskriver. Frågan om tidsfristens längd behandlas nedan i avsnitt 8.3.

En ägares rätt till ett stulet kulturföremål kan också enligt 4 § godtrosförvärvslagen upphöra genom s.k. hävd. Så kan vara fallet om en eller flera personer med äganderättsanspråk innehåft föremålet i god tro under tio år. Även om innehavaren fått äganderätt genom hävd, har emellertid den ursprunglige ägaren rätt att lösa tillbaka föremålet. Enligt 5 § godtrosförvärvslagen måste han göra detta inom sex månader från det att han fick eller måste antas ha fått kännedom om innehavet. Sålunda har en bestulen ägare i enlighet med konventionens krav rätt att få

tillbaka ett stulet kulturföremål genom att lösa det. Fristen för lösen enligt 5 § godtrosförvärvslagen är dock, på motsvarande sätt som fristen för återkrav, kortare än vad som krävs enligt konventionen.

Konventionen saknar, som tidigare nämnts, en särskild definition av vad som avses med att ett kulturföremål är stulet. Det närmare innehållet i stöldbegreppet får därför avgöras med stöd av den nationella rättsordning som blir tillämplig i den konventionsstat som prövar ett anspråk på återlämnade av ett stulet kulturföremål. Eftersom konventionen förutsätter att anspråket är av internationell karaktär, blir konventionen i princip endast tillämplig i Sverige om kulturföremålet har stulits i en annan konventionsstat. Den situationen kan uppkomma att ett kulturföremål enligt lagen i den konventionsstat där ägaren frånhänts föremålet anses vara stulet, medan frånhändandet enligt svenska regler utgör ett annat brott än stöld, t.ex. förskingring eller fornminnesbrott.

Skillnaderna i fråga om brottsrubricering får återverkningar på frågan om det är möjligt att göra ett godtrosförvärv av föremålet. Om ett kulturföremål betraktas som förskingrat eller om gärningen ska rubriceras som fornminnesbrott, skulle det enligt svensk rätt kunna vara möjligt att göra ett godtrosförvärv av föremålet.

En avgörande skillnad för gränsdragningen mellan stöld och förskingring är i svensk rätt om gärningsmannen hade egendomen i sin besittning eller inte. En gärning som är att rubricera som förskingring faller utanför konventionens tillämpningsområde. Eftersom det är möjligt att samma gärning bedöms som stöld i den konventionsstat där kulturföremålet stulits, kan alltså en konfliktsituation uppkomma mellan de olika staternas rättsordningar.

Om ett kulturföremål som har åtkommit genom annan brottslig gärning än stöld, t.ex. genom förskingring, överläts till en tredje person som är i god tro, kan denne enligt 2 § godtrosförvärvslagen få äganderätt till föremålet genom ett godtrosförvärv. Den ursprunglige ägaren har emellertid rätt att återfå föremålet mot lösen. Oavsett om ett kulturföremål i en annan konventionsstat anses som stulet men i Sverige blir föremål för godtrosförvärv, har den ursprunglige ägaren alltså rätt att på det sätt som konventionen kräver få föremålet återlämnat till sig. I detta avseende uppfyller alltså svensk rätt åtagandena enligt konventionen. Den ursprunglige ägaren måste emellertid enligt 5 § godtrosförvärvslagen framställa sitt lösenkrav inom sex månader från det han fick eller måste antas ha fått kännedom om innehavet. Den ursprunglige ägaren har alltså kortare tid på sig att lösa in föremålet än vad konventionen föreskriver. Regeringen återkommer till denna fråga i avsnitt 8.3 och till frågan om lösensummans storlek i avsnitt 8.4.2.

Sammanfattningsvis uppfyller bestämmelserna i svensk rätt kraven i konventionens artikel 3 (1) och någon författningsändring krävs inte. Två remissinstanser har framfört synpunkten att de fall då godtrosförvärv inte är möjliga bör utvidgas till att gälla även andra fall än vad som är fallet i dag enligt 3 § godtrosförvärvslagen. Avgränsningen i 3 § godtrosförvärvslagen diskuterades i förarbetena till bestämmelsen, mot bakgrund bl.a. av att *Riksantikvarieämbetet* framfört synpunkten att det saknas anledning att behandla kulturföremål olika beroende på hur det gick till när de kom i orätta händer (prop. 2002/03:17 s. 13). Regeringen ansåg då

att gränsen skulle dras vid olovligt tagande (prop. 2002/03:17 s. 19). Skäl att nu göra en annan bedömning har inte kommit fram.

8.2 Skyldigheten att återlämna kulturföremål som grävts ut olagligt eller som grävts ut lagligt men behållits i strid med lagen

Regeringens bedömning: Svensk rätt uppfyller konventionens krav när det gäller skyldigheten att återlämna kulturföremål som grävs ut olagligt eller som grävts ut lagligt men behållits i strid med lagen. Någon kompletterande svensk lagreglering krävs därför inte i detta avseende.

Utredningens bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *ICOM* och *Samp* instämmer i utredningens bedömning att den nuvarande lagstiftningen uppfyller konventionens minimikrav, men anser att inte bara rena tillgrepp utan även fornminnesbrott och förskingring borde omfattas av vindikationsprincipen. *Riksantikvarieämbetet* anser att undantaget från extinktionsprincipen i 3 § godtrosförvärvslagen borde utvidgas till att omfatta även fornfynd.

Promemorians bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans har yttrat sig särskilt i denna fråga.

Skälen för regeringens bedömning: I artikel 3 (2) i konventionen anges att i konventionen anses ett kulturföremål som grävts ut olagligt eller som grävts ut lagligt men behållits i strid med lagen som stulet, om detta överensstämmer med lagstiftningen i den stat där utgrävningen ägde rum.

Om ett olagligt utgrävt arkeologiskt föremål eller ett lagligt utgrävt föremål som behållits i strid med lagen förs till Sverige och innehas här i landet av den som på detta sätt stulit föremålet kan föremålet återkrävas i Sverige av den som anser sig vara den ursprunglige ägaren till föremålet. En talan om återlämnande av det arkeologiska föremålet prövas då med beaktande av den s.k. *lex rei sitae* principen med stöd av den återkrävande statens lag. *Lex rei sitae* principen innebär en tillämpning av lagen på den plats där egendomen var belägen vid tidpunkten för den händelse vars sakrättsliga verkningar ska bedömas (Michael Bogdan, *Svensk internationell privat- och processrätt*, 6 uppl., s. 289).

I många stater betraktas föremål som härrör från arkeologiska utgrävningar som statens egendom i den nationella rätten, i varje fall om föremålet är av en viss ålder. Eftersom föremålet i en sådan situation vanligen tillfaller staten med äganderätt så snart det påträffas kan det antas att den som innehar ett sådant föremål, för vilken dokumentation saknas, sällan torde kunna vinna framgång i en process mot staten angående bättre rätt till föremålet. Redan genom att åberopa innehållet i lagstiftningen i den stat där utgrävningen ägt rum kan staten i många fall tänkas ha fullgjort beviskraven i fråga om vad som krävs för att staten ska vinna bifall till sin talan.

Endast om en överlåtelse ägt rum i Sverige kan det bli aktuellt att tillämpa svensk rätt. Ofta torde bedömningen vid en tillämpning av svensk rätt inte avvika från vad som gäller för stulna kulturföremål. Det innebär att innehavaren normalt inte kan göra gällande bättre rätt till föremålet, eftersom det ofta är denna person själv som förfarit i strid med lagen eller innehar det med vetskap om att föremålet åtkommit olagligt. Skulle emellertid den innehavare som förvärvat det arkeologiska föremålet vara i god tro kan denna enligt svensk rätt trots detta inte förvärva äganderätten till ett stulet kulturföremål. Inte ens om det arkeologiska föremålet enligt svensk rätt inte är att betrakta som stulet, och därmed faller utanför konventionens tillämpningsområde, kan den ursprungliga ägaren fräntas föremålet, eftersom denna har en möjlighet att återfå egendomen mot lösen.

Sammanfattningsvis uppfyller bestämmelserna i svensk rätt kraven i konventionens artikel 3 (2) och någon författningsändring krävs därför inte. Regeringen anser inte att de skäl remissinstanserna anfört är tillräckliga för att låta bestämmelsen i 3 § godtrosvärvslagen om när godtrosvärv inte är möjliga omfatta andra situationer än olovligt tagande (jfr avsnitt 8.1).

8.3 Tidsfrister för att kräva tillbaka ett stulet kulturföremål eller för att återfå det mot lösen

Regeringens förslag: För föremål som utgör kulturföremål enligt definitionen som begreppet har i det föreslagna 7 kap. kulturminneslagen och som stulits utomlands i en konventionsstat görs ett avsteg från de tidsfrister för återkrav och lösen av föremål som gäller enligt godtrosvärvslagen. Avsteget innebär att tidsfristerna utökas för de aktuella föremålen. De nödvändiga bestämmelserna införs i ett nytt 8 kap. i kulturminneslagen.

Regeringens bedömning: Någon yttersta tidsfrist för återkrav eller lösen av stulna kulturföremål bör inte införas.

Utredningens förslag: I godtrosvärvslagen införs en ny bestämmelse som föreskriver att i stället för den tidsfrist om sex månader som anges för återkrav och lösen enligt 3 och 5 §§ i samma lag ska för föremål med ett särskilt betydande kulturellt värde gälla en tidsfrist om tre år.

Utredningens bedömning: överensstämmer med regeringens i fråga om att någon yttersta tidsfrist för återkrav eller lösen av stulna kulturföremål inte bör införas.

Remissinstanserna: *Hovrätten för Nedre Norrland* anser att uttrycket föremål med ett särskilt betydande kulturellt värde i sig inte är klart avgränsat och att det inte finns något bärande skäl att förlänga tidsfristen för återkrav i större omfattning än vad konventionen kräver. *Hovrätten* anser vidare att konventionens tidsfrister endast bör gälla vid anspråk av internationell karaktär. *Malmö tingsrätt* anser att det inte finns tillräckliga skäl att förlänga fristerna avseende andra föremål av kulturellt intresse än sådana som omfattas av konventionen. *Malmö tingsrätt* uttalar

vidare att en sådan utvidgning som utredningen föreslår skulle skapa stora tillämpningsproblem. *Kammarrätten i Jönköping* anför att reglerna i godtrosförvärvslagen om återkrav och lösen innebär en inskränkning i godtroende förvärvares rätt till viss egendom och måste därför vara klara och lätta att tillämpa. *Kammarrätten* instämmer i utredningens bedömning att den längre tidsfristen måste avgränsas, men anser inte att den föreslagna lösningen med begreppet föremål med ett särskilt betydande kulturellt värde framstår som klar och tydlig. *Riksantikvarieämbetet* anser att den valda avgränsningen särskilt betydande kulturellt värde är alltför snäv för att konventionen fullt ut ska anses införlivad i svensk rätt och anser att tidsfristen om tre år ska gälla för föremål av betydande kulturellt värde. *Sveriges försäkringsförbund* uttrycker tveksamhet till formuleringen särskilt betydande kulturellt värde, eftersom den anses kunna ge upphov till gränsdragningsproblem. *ICOM* och *Samp* anser att en tidsfrist om tre år för föremål med ett särskilt betydande kulturellt värde är för kort och förordar att någon tidsfrist över huvud taget inte ska finnas eller att tidsfristen i vart fall ska bestämmas till en längre period än tre år. *ICOM* och *Samp* instämde i bedömningen att det saknas anledning att tillskapa någon yttersta tidsfrist för återkrav eller lösen av stulna kulturföremål, men anser att tidsgränsen om tio år för hävd ska avskaffas eller i vart fall förlängas för föremål med särskilt betydande kulturellt värde. *Sveriges advokatsamfund* uttrycker att det visserligen hade varit önskvärt med en precisering av innebörden av uttrycket föremål med ett särskilt betydande kulturellt värde, men då svårigheterna med en sådan precisering förefaller vara betydande anser samfundet att ytterligare avgränsningar bör överlämnas till rättstillämpningen.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *Kammarrätten i Jönköping* är positiv till promemorians förslag med en tydligare definition av vilka kulturföremål som omfattas av den längre tidsfristen för återkrav och som överensstämmer med konventionens definition. *Statens museer för världskultur* tillstyrker att de längre tidsfrister som konventionen kräver vad gäller återkrav och lösen av stulna kulturföremål införs i svensk lagstiftning.

Skälen för regeringens förslag och bedömning: Enligt artikel 3 (3) i konventionen ska ett anspråk på återlämnande av ett stulet kulturföremål framställas inom tre år från det att den som framställer anspråket fick vetskap om var föremålet fanns och vem som var innehavare av det. Kravet ska som huvudregel under alla förhållanden framställas inom femtio år från tidpunkten för stölden. Beträffande föremål som är en integrerad del av ett monument eller en fornlämning eller som tillhör en offentlig samling gäller emellertid enligt artikel 3 (4) ingen yttersta tidsfrist. Sådana föremål omfattas alltså i princip endast av en tidsfrist på tre år. En konventionsstat har dock enligt artikel 3 (5) rätt att i samband med att den tillträder konventionen anmäla att anspråk på återlämnade av sådana föremål som avses i artikel 3 (4) ska vara underkastade en tidsfrist som enligt denna stats lagstiftning är 75 år eller längre. För kulturföremål av religiös eller samhälllig betydelse, som ägs av en stam- eller ursprungsbefolkning och används av befolkningen i traditionellt eller rituellt syfte, ska enligt artikel 3 (8) samma tidsfrister tillämpas som

enligt konventionen gäller för krav på återlämnande av föremål från offentliga samlingar.

Kulturföremålsutredningen föreslog en ny bestämmelse i godtrosförvärvslagen, med innebörd att tidsfristerna om sex månader för återkrav och lösen enligt 3 och 5 §§ skulle förlängas till tre år i fråga om föremål med ett särskilt betydande kulturellt värde. Ett flertal remissinstanser framförde kritik mot utredningens definition: föremål med särskilt betydande kulturellt värde.

Det är av stor vikt att reglerna om godtrosförvärv är klara och tydliga. Utredningens avgränsning, föremål med särskilt betydande kulturellt värde, kan inte sägas uppfylla kraven på tydlighet. Konventionens regler bör vidare förbehållas internationella förhållanden, vilket även några remissinstanser påtalar i sina yttranden över betänkandet. Av kommentaren till konventionen framgår att bakgrunden till att man valt just tre år som frist är att den tiden kan vara nödvändig för att sökanden – med hänsyn till att föremålet finns i utlandet – ska kunna ta fram bevismaterialet (s. 508/509). Således är orsaken till fristens längd svårigheterna att från utlandet ta till vara sin rätt, dvs. att det är fråga om internationella förhållanden.

ICOM och *Samp* har förespråkat längre tidsfrister och ansett att tidsfristen för hävd bör avskaffas eller i vart fall förlängas för kulturföremål med särskilt betydande kulturellt värde. Frågan om längre hävdetid för värdefull eller unik egendom, såsom föremål som omfattas av kulturminneslagen eller konst, diskuterades i förarbetena till bestämmelserna i godtrosförvärvslagen om tidsbegränsning av rätten att kräva tillbaka egendom (prop. 2002/03:17 s. 25 f.). Regeringen fann dock att framför allt rätten att lösa egendom gjorde det möjligt att bestämma hävdetiden för all egendom till tio år. Detta skäl gör sig fortfarande gällande och avsteg härifrån bör ske endast i den mån konventionens bestämmelser kräver det.

Mot denna bakgrund bör en bestämmelse om de utökade tidsfrister som krävs för att tillgodose konventionens krav begränsas till föremål som utgör kulturföremål enligt konventionens definition.

Konventionen täcker ett något större område än direktivet, genom att den omfattar även stulna kulturföremål. För att Sverige ska kunna tillträda konventionen måste därför regleringen om godtrosförvärv täcka kulturföremål i den betydelse uttrycket har i det föreslagna 7 kap. kulturminneslagen och som stulits utomlands i en stat som är konventionsstat, dvs. även i en EES-stat som är konventionsstat (jfr avsnitt 6.2).

Svensk lagstiftning innehåller inga yttersta tidsgränser för en ursprunglig ägares rätt att kräva tillbaka ett stulet föremål eller begära att få lösa ett föremål med stöd av reglerna i godtrosförvärvslagen. Mot den bakgrunden bedömer regeringen att det saknas skäl att i svensk lagstiftning införa konventionens yttersta tidsgränser för återkrav eller lösen av stulna kulturföremål. Skulle man införa sådana tidsgränser skulle nämligen skyddsvärda kulturföremål som stulits i konventionsstater kunna återkrävas i mindre utsträckning än föremål som inte är lika skyddsvärda.

Ett nytt 8 kap. i kulturminneslagen föreslås för de regler som bör införas i Sverige för att uppfylla konventionens krav när det gäller stulna kulturföremål.

8.4 Rätten till ersättning

8.4.1 Bedömning av om förvärvaren var i god tro

Regeringens bedömning: Några författningsändringar krävs inte med anledning av konventionens regler om bedömningen av om en förvärvare av ett stulet kulturföremål var i god tro.

Utredningens bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans har yttrat sig särskilt i denna fråga.

Promemorians förslag: Vid bedömningen av om en förvärvare av ett kulturföremål var i god tro kan särskilt beaktas parternas egenskaper, vilket pris som har betalats, om förvärvaren gjort efterforskningar i register över stulna kulturföremål eller annan relevant dokumentation samt om förvärvaren konsulterat tillgängliga organ eller på annat sätt vidtagit sådana åtgärder som en aktsam och omsorgsfull person skulle ha gjort med hänsyn till omständigheterna.

Remissinstanserna: *Hovrätten för Nedre Norrland* anser att om utgångspunkten är att de omständigheter som omnämns i artikel 4 (4) i konventionen ligger inom ramen för vad som sägs i 2 § godtroshetsförvärvslagen, kan det ifrågasättas om en sådan bestämmelse som föreslås i promemorian behövs. Värdet av den föreslagna regleringen förefaller i stället, enligt hovrätten, huvudsakligen ligga i att det klargörs att Sverige har införlivat konventionen på ett korrekt sätt. Sambandet mellan 2 § godtroshetsförvärvslagen och den föreslagna bestämmelsen i kulturminneslagen framstår enligt hovrätten som oklart. Det bör klargöras att bestämmelsen ska gälla utöver 2 § andra stycket godtroshetsförvärvslagen. Vidare bör det enligt hovrättens mening, av tydlighetsskäl, anges att de uppräknade omständigheterna ska beaktas särskilt, i stället för att de särskilt kan beaktas. Hovrätten anser vidare att uttrycket ”parternas egenskaper” ska förtydligas och i stället kan uttrycket ”överlåtarens och förvärvarens egenskaper” användas.

Malmö tingsrätt anser att formuleringen ”parternas egenskaper ” i den bestämmelse som föreslås i promemorian är intetsägande.

Skälen för regeringens bedömning: Artikel 4 (1) i konventionen föreskriver att en innehavare som är skyldig att återlämna ett stulet kulturföremål kan få skälig ersättning när det stulna kulturföremålet återlämnas. En förutsättning för detta är att innehavaren varken insåg eller rimligen borde ha insett att föremålet var stulet och att han kan visa att han iakttagit tillräcklig omsorg när föremålet förvärvades.

När det gäller stulna egendom är utgångspunkten enligt svensk rätt att en godtroende köpare och innehavare av ett stulet föremål kan tvingas att lämna ifrån sig det köpta utan att få någon ersättning. Detta följer av att den ursprungliga ägaren enligt 3 § godtroshetsförvärvslagen har en rätt att få tillbaka stulna egendom utan att betala någon lösen. Den godtroende

köpare som tvingas avstå från föremålet utan ersättning från den ursprungliga ägaren har emellertid enligt svensk rätt alltid en möjlighet att gentemot säljaren åberopa att det finns ett rättsligt fel (41 § köplagen [1990:931] och 21 a § konsumentköplagen [1990:932]). Köparen har därigenom en rätt att häva köpet och få tillbaka det han har betalat för varan. I vissa fall finns också en rätt till skadestånd (41 § köplagen och 22 a § konsumentköplagen).

Den svenska regleringen i fråga om stulen egendom är sålunda mer generös i förhållande till den ursprunglige ägaren till föremålet än bestämmelsen i artikel 4 (1) i konventionen. De svenska reglerna får betraktas som mer gynnsamma för att effektivt försöka bekämpa den illegala handeln med kulturföremål. I konventionens ingress har det vidare betonats att det inte är avsikten att alla stater ska införa en särskild rätt till ersättning i samband med att en godtroende innehavare tvingas återlämna ett stulet kulturföremål. Någon författningsändring krävs därför inte i detta hänseende.

För det fall innehavaren blivit ägare till föremålet genom ett innehav i god tro med äganderättsanspråk under minst tio års tid, s.k. hävd, har emellertid enligt svensk rätt den ursprunglige ägaren trots allt en skyldighet att betala lösen vid återlämnandet. Detta innebär omvänt att innehavaren har rätt till ersättning.

Eftersom det är en förutsättning för att ersättning alls ska utgå att innehavaren varit i god tro när föremålet förvärvades måste artikel 4 (1) i konventionen jämföras med det svenska kravet på aktsamhet för god tro.

Enligt artikel 4 (1) i konventionen är aktsamhetskravet formulerat så att en innehavare anses ha varit i god tro om denna varken insåg eller rimligen borde ha insett att föremålet var stulet och att han kan visa att han iakttagit tillräcklig omsorg när föremålet förvärvades. I konventionens artikel 4 (4) anges att vid bedömningen av om innehavaren iakttagit tillräcklig omsorg ska avseende fästas vid alla omständigheter vid förvärvet, däribland parternas egenskaper, det pris som har betalats, om innehavaren gjort efterforskningar i register över stulna kulturföremål, som han rimligen kunde få tillgång till, och annan relevant dokumentation, som han rimligen kunde inhämta, samt om innehavaren konsulterat tillgängliga organ eller på annat sätt vidtagit andra sådana åtgärder som en förnuftig person skulle ha gjort med hänsyn till omständigheterna.

Det finns ett flertal register över stulna kulturföremål. Ett exempel på register över stulna kulturföremål är Interpols register över stulna konstverk, The stolen work of arts database. Interpol ger också ut en CD-rom, The stolen work of arts CD-ROM, som tagits fram särskilt med anledning av bestämmelsen i artikel 4 (4) konventionen för att utgöra ett verktyg för att förhindra handel med stulna konstföremål.

I svensk rätt motsvaras kravet på god tro i artikel 4 (1) i konventionen av 2 § godtrosvärvslagen. Där anges att förvärvaren ska anses ha varit i god tro endast om det är sannolikt att egendomens beskaffenhet, de förhållanden under vilka den utbjöds och omständigheterna i övrigt var sådana att han inte borde ha misstänkt att överlåtaren saknade rätt att förfoga över egendomen.

Det angivna kravet för god tro skärptes i svensk rätt genom att 2 § godtrosvärvslagen den 1 januari 1999 ändrades från ”inte borde ha

insett” till ”inte borde ha misstänkt”. Varje omständighet som gör förvärvaren misstänksam om säljarens rätt att förfoga över egendomen ställer ett krav på förvärvaren att vidta kontrollåtgärder (prop. 1997/98:168 s. 13).

Vid godtrosprövningen enligt 2 § godtrosvärvslagen ska det göras en helhetsbedömning av omständigheterna i det enskilda fallet (prop. 1985/86:123 s. 22). Kriterierna i artikel 4 (4), som varken är uttömmande eller avgörande, ryms i den prövning som ska göras enligt godtrosvärvslagen. Några särskilda bestämmelser om vilka kriterier som ska beaktas vid prövningen av om en innehavare var i god tro krävs därför inte.

8.4.2 Närmare om ersättningen

Regeringens bedömning: Konventionens regler om ersättning till en godtroende innehavare som måste återlämna ett stulet kulturföremål föranleder inte någon ny lagstiftning.

Utredningens bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans har yttrat sig särskilt i denna fråga.

Promemorians bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans har yttrat sig särskilt i denna fråga.

Skälen för regeringens bedömning: Om innehavaren uppfyllt aktsamhetskravet och sålunda kan konstateras vara berättigad till ersättning, ska storleken på ersättningen enligt artikel 4 (1) i konventionen vara skälig.

Såsom regeringen konstaterade i samband med införlivandet av direktivet i 6 kap. kulturminneslagen (prop. 1994/95:74 s. 19) kan det vara vanskligt att ge några bestämda anvisningar om hur ersättning ska beräknas när det i artikeln inte framgår vad som är skälig ersättning. I förarbetena till denna lagstiftning anges vidare att utgångspunkten för att bedöma storleken på skälig ersättning i de fall innehavaren förlorar rätten till föremålet bör vara att ersättningen motsvarar förlusten av föremålet (prop. 1994/95:74 s. 20). Av 6 § godtrosvärvslagen framgår att den ersättning som betalas ut ska motsvara vad godtrosvärvaren betalat vid sitt förvärv och dennes eventuella kostnader för en förbättring av föremålet. Ersättningen får dock aldrig överstiga egendomens värde i den allmänna handeln. Svensk rätt får anses uppfylla kraven i artikel 4 (1) i konventionen på att skälig ersättning ska betalas ut.

I artikel 4 (2) i konventionen anges att utan hinder av innehavarens rätt till ersättning ska skäliga åtgärder vidtas för att ålägga den person som överlåtit kulturföremålet till innehavaren eller en tidigare överlåtare av föremålet att betala ersättningen, om detta står i överensstämmelse med lagstiftningen i den stat där anspråket framställs. Vidare framgår av artikel 4 (3) att den omständigheten att den som framställer anspråket betalar ersättning till innehavaren när detta krävs, inte påverkar rätten för den som framställt anspråket att återfå ersättningsbeloppet av någon annan.

Enligt svensk rätt kan den ersättning som den ursprunglige ägaren betalar till innehavaren i en hävdesituation återkrävas av en överlåtare eller tidigare överlåtare av föremålet med stöd av allmänna skadeståndsrättsliga regler om regressrätt. Några ytterligare lagstiftningsåtgärder behöver således inte vidtas med anledning av artiklarna 4 (2) och 4 (3) i konventionen.

Artikel 4 (5) anger att en innehavare som fått ett kulturföremål genom arv eller annars utan betalning inte ska ha bättre rätt till ersättning än föregående innehavare skulle ha haft. Godtrosförvärvslagen, som förutsätter att en överlåtelse har ägt rum, kan tillämpas på förvärv som sker genom köp, byte eller gåva, dvs. när egendom förvärvas genom singularfång. Däremot kan godtrosförvärv inte ske genom universalfången arv, testamente eller bodelning. Detta innebär att förvärvaren vid t.ex. ett arv inträder i den tidigare innehavarens ställning. Denna skillnad får emellertid inga konsekvenser på förvärv av stulen egendom, eftersom det då inte är möjligt att göra ett godtrosförvärv. När ett stulet föremål blir föremål för hävd har en innehavare som fått föremålet genom t.ex. arv samma rätt till lösen som den han erhållit föremålet av, jfr 4–6 §§ godtrosförvärvslagen. Några särskilda författningsåtgärder krävs därför inte heller med anledning av regleringen i konventionens artikel 4 (5).

9 Några processuella frågor

9.1 Svensk domstols behörighet att pröva en talan om återlämnande

Regeringens bedömning: Svensk rätt uppfyller konventionens krav på att det ska finnas en domstol eller myndighet som är behörig att handlägga anspråk på återlämnande av kulturföremål som stulits eller förts ut olagligt. Någon kompletterande svensk lagreglering krävs därför inte i detta avseende.

Utredningens bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans har yttrat sig särskilt i denna fråga.

Promemorians bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans har yttrat sig särskilt i denna fråga.

Skälen för regeringens bedömning: Enligt artikel 8 (1) i konventionen framställs en talan om återlämnande av ett kulturföremål som stulits eller förts ut olagligt inför den domstol eller annan behörig myndighet i den konventionsstat där kulturföremålet finns eller inför den domstol eller annan behörig myndighet som i övrigt är behörig enligt konventionsstaternas regler om jurisdiktion.

Parterna kan också enligt artikel 8 (2) i konventionen komma överens om att hänskjuta tvisten till antingen en domstol eller annan behörig myndighet, eller till skiljeförfarande.

I svensk rätt motsvaras konventionens regler om domstolens behörighet, utöver de internationella åtaganden som Sverige är bundet

av, av att det i 10 kap. 3 § rättegångsbalken föreskrivs ett särskilt s.k. egendomsforum. Enligt bestämmelsen kan den som saknar känd hemvist i landet i tvister som rör lös egendom sökas där egendomen finns. Bestämmelsen utgör ett dispositivt ersättningsforum till den allmänna forumregeln i 10 kap. 1 § rättegångsbalken, som anger att rätten på den ort där svaranden har sin hemvist är behörig domstol.

Innehållet i svenska forumregler står i överensstämmelse med motsvarande regler i konventionen. Någon kompletterande lagstiftning krävs sålunda inte för att uppfylla konventionens bestämmelser i denna del.

9.2 Anmälan om behörig domstol eller myndighet

Regeringens förslag: Lagen om betalningsföreläggande och handräckning ska inte tillämpas vid frågor om återlämnande enligt 6 kap. och det föreslagna 7 kap. kulturminneslagen.

Regeringens bedömning: Regeringen bör vid Sveriges tillträde till konventionen anmäla att en begäran om återlämnande av kulturföremål och därmed sammanhängande frågor kan framställas direkt vid allmän domstol. När det gäller stulna kulturföremål bör framställan även kunna göras hos Kronofogdemyndigheten.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens bedömning när det gäller innehållet i anmälan i samband med tillträdet till konventionen.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans har yttrat sig särskilt i denna fråga.

Promemorians förslag: Den svenska regeringen ska vid Sveriges tillträde till konventionen anmäla att en begäran om återlämnande av kulturföremål och därmed sammanhängande frågor kan framställas direkt vid allmän domstol eller hos Kronofogdemyndigheten.

Remissinstanserna: *Kronofogdemyndigheten* pekar på att bestämmelserna i lagen (1990:746) om betalningsföreläggande och handräckning skiljer sig från bestämmelserna i 6 kap. och det föreslagna 7 kap. kulturminneslagen. Kronofogdemyndigheten framhåller att ytterligare lagstiftningsåtgärder krävs om myndigheten ska kunna handlägga mål enligt dessa kapitel i kulturminneslagen.

Riksarkivet anser att möjligheten att väcka talan direkt vid allmän domstol innebär ett framsteg i arbetet mot olaglig utförelse av kulturföremål.

Statens museer för världskultur anser att det ger tyngd åt arbetet mot illegal hantering av kulturföremål att en begäran om återlämnande av kulturföremål kan framställas direkt vid allmän domstol eller Kronofogdemyndigheten. Samtidigt befarar Statens museer för världskultur att det professionella internationella museisamarbetet runt återförandefrågor kan försvåras när ärendena blir en del av en rent juridisk process. Det är enligt Statens museer för världskultur av stor vikt att det även framgent finns möjlighet att direkt med kollegor världen över diskutera och hantera frågan om föremålens fysiska placering. Statens

museer för världskultur anser vidare att myndigheten bör bli en central ”remissinstans” för processer som gäller föremål i Sverige som återkrävs.

Skälen för regeringens förslag och bedömning: Enligt artikel 16 (1) i konventionen ska en konventionsstat vid sitt tillträde till konventionen meddela vilket förfarande som ska iakttas när en begäran om återlämnande framställs i staten. Av artikel 16 (2) framgår att konventionsstaten också kan utse behörig domstol eller myndighet.

Enligt 1 § lagen (1990:746) om betalningsföreläggande och handräckning får ett yrkande om att någon ska åläggas att fullgöra en förpliktelse prövas av Kronofogdemyndigheten enligt den lagen. Av förarbetena till lagen framgår att den summariska processen ska kunna användas för krav på fullgörelse av dispositiv natur (prop. 1989/90:85 s. 39). I avsnitt 7.7 har föreslagits att mål som rör återlämnande av kulturföremål enligt 6 kap. eller det föreslagna 7 kap. kulturminneslagen ska handläggas i enlighet med de regler som gäller för dispositiva tvistemål. Det innebär att det, med oförändrade regler i lagen om betalningsföreläggande och handräckning, blir möjligt att begära handräckning hos Kronofogdemyndigheten när ett kulturföremål olagligt förts ut från en konventions- eller EES-stat.

I promemorian föreslås att svenska regeringen vid tillträde till konventionen ska anmäla att en begäran om återlämnande av kulturföremål kan framställas inte bara vid allmän domstol utan även hos Kronofogdemyndigheten. Den summariska processens huvudsakliga syfte är att snabbt och enkelt klargöra om svaranden har någon invändning mot sökandens krav och möjliggöra snabb verkställighet i sådana fall där det inte finns någon tvist mellan parterna (prop. 1989/90:85 s. 39).

Även om handläggningsformen särskild handräckning möjliggör att Kronofogdemyndigheten meddelar ett utslag också när svaranden invänder mot sökandens krav, anser regeringen att det aktuella slaget av tvister inte är sådana som typiskt sett kan hanteras snabbt och enkelt.

Om Kronofogdemyndigheten skulle ta ställning till en ansökan om handräckning i fråga om ett kulturföremål som förts ut olagligt från en konventionsstat, skulle prövningen omfatta bl.a. frågorna om det rör sig om ett kulturföremål enligt definitionen i det aktuella kapitlet i kulturminneslagen och om föremålet förts ut från den sökande statens territorium i strid med denna stats utförelse regler. Det rör sig således om mer komplicerade bedömningar, där även innehållet i utländsk lagstiftning ska bedömas. Även den omständigheten att Kronofogdemyndigheten också skulle behöva kontrollera att talan väckts inom den i kulturminneslagen angivna tidsfristen talar för att de aktuella tvisterna inte lämpar sig särskilt väl för Kronofogdemyndighetens verksamhet.

Liksom *Kronofogdemyndigheten* påtalar i sitt remissvar skiljer sig bestämmelserna om kostnader i lagen om betalningsföreläggande och handräckning från de bestämmelser om kostnader som finns i nuvarande 6 kap. kulturminneslagen och vars motsvarighet föreslås även i det nya 7 kap. Vidare innebär bestämmelserna i lagen om betalningsföreläggande och handräckning en komplikation såtillvida att den förutsätter att det är den *sökandes* besittning som har rubbats. Inte sällan torde det i frågor om återlämnande av kulturföremål vara så att det inte är den utländska statens besittning till föremålet som har rubbats, utan någon annan äger

föremålet och det är således denna person som har fått sin besittning till föremålet rubbad. Staten för processen till skydd för det nationella kulturarvet och inte till skydd för rätten till egendom. Detta innebär alltså att handräckning inte alltid är en väg som är öppen för en stat som vill begära ett föremål återlämnat enligt 6 kap. eller det föreslagna 7 kap. kulturminneslagen.

Vid en samlad bedömning anser regeringen att frågor om återlämnande av kulturföremål enligt 6 kap. och det föreslagna 7 kap. kulturminneslagen inte är av sådan beskaffenhet att de bör handläggas av Kronofogdemyndigheten inom ramen för den summariska processen. En bestämmelse härom föreslås därför tas in i lagen om betalningsföreläggande och handräckning.

När det gäller återkrav av kulturföremål som förts ut olagligt bedömer således regeringen att det vid tillträdet till konventionen bör anmälas att en begäran om återlämnande och därmed sammanhängande frågor i Sverige kan framställas vid allmän domstol.

Särregler om inhämtande av yttrande från någon annan bör inte föreskrivas i svensk lagstiftning, utan domstolen får själv i varje enskilt fall avgöra om det finns behov av ett sakkunnigt yttrande, t.ex. från Statens museer för världskultur. Mot bakgrund av remissyttrandet från Statens museer för världskultur vill regeringen i sammanhanget framhålla att den omständigheten att talan om återlämnande av ett kulturföremål enligt det föreslagna 7 kap. kulturminneslagen kan väckas i domstol, inte på något sätt utesluter lösningar utan domstolsprövning. Regeringen utgår från att samförståndslösningar och diplomatiska lösningar även fortsättningsvis blir vanligt förekommande i de fall som gäller kulturföremål som förts ut olagligt.

Krav på återlämnande av stulna kulturföremål som framställs i Sverige kommer, när överlåtelse har skett, att bedömas enligt godtrosförvärvslagen med den ändring som anges i det föreslagna 8 kap. kulturminneslagen. Prövningen följer allmänna processrättsliga bestämmelser och kräver ingen särreglering. Tvister om återlämnande av stulna kulturföremål har typiskt sett inte de komplexa drag som de ovan nämnda tvisterna om återlämnande enligt 6 kap. och det föreslagna 7 kap. kulturminneslagen. Det finns därför inget hinder för att den bestulne ansöker om handräckning hos Kronofogdemyndigheten. Vid tillträdet till konventionen bör Sverige därför anmäla att en begäran om återlämnande av ett stulet kulturföremål i Sverige kan framställas vid allmän domstol eller hos Kronofogdemyndigheten.

9.3 Säkerhetsåtgärder

Regeringens förslag: Domstol ska ha möjlighet att besluta om säkerhetsåtgärd beträffande kulturföremål som förts ut olagligt.
--

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans har yttrat sig särskilt i denna fråga.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans har yttrat sig särskilt i denna fråga.

Skälen för regeringens förslag: Enligt artikel 8 (3) konventionen får de interimistiska åtgärder, inklusive säkerhetsåtgärder, som står till förfogande enligt lagen i den stat där kulturföremålet finns även tillgripas när anspråket på återlämnande av föremålet framställts inför en domstol eller någon annan behörig myndighet i en annan konventionsstat. Bestämmelsen är viktig för att säkerställa att ett föremål inte försvinner innan ett domstolsavgörande finns i det land som ska pröva själva frågan om återlämnande.

Allmänna svenska regler om säkerhetsåtgärder i form av kvarstad m.m. finns i 15 kap. rättegångsbalken. Vissa av dessa bestämmelser kan tillämpas även beträffande kulturföremål som förts ut olagligt från en EES-stat. I 6 kap. 5 § kulturminneslagen hänvisas till 15 kap. rättegångsbalken och i samband härmed anges att termen bättre rätt i 15 kap. rättegångsbalken i sammanhanget ska avse rätten att få egendom återlämnad. Bestämmelsen innebär att en säkerhetsåtgärd kan begäras oberoende av om en talan har väckts här i landet med stöd av 6 kap. kulturminneslagen. En bestämmelse motsvarande den i 6 kap. 5 § bör därmed tas in i det föreslagna 7 kap. kulturminneslagen.

Beträffande stulna kulturföremål kan bl.a. bestämmelserna om kvarstad och beslag i lagen (2000:562) om internationell rättslig hjälp i brottmål tillämpas. Den stat i vilken en stöld ägt rum kan med stöd av dessa regler begära att svenska staten genomför vissa åtgärder för att säkra föremålet.

Inom ramen för en brottmålsprocess kan vidare en person som blivit frånhänd ett föremål genom ett brottsligt förfarande återfå egendomen enligt reglerna om återställandebeslag i 27 kap. 1 § rättegångsbalken. Ett sådant beslut kan närmast liknas vid ett beslut om särskild handräckning. Frågan om rätten till egendomen blir emellertid inte rättskraftigt avgjord genom ett sådant beslut.

9.4 Lagvalsfrågor

Regeringens förslag: Om ett kulturföremål som förts ut olagligt har återlämnats, ska äganderätten till föremålet bestämmas enligt den återkrävande statens lag.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans har yttrat sig särskilt i denna fråga.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans har yttrat sig särskilt i denna fråga.

Skälen för regeringens förslag: I 6 kap. 17 § kulturminneslagen finns en lagvalsregel som tillämpas när fråga är om återlämnande av ett kulturföremål som olagligt förts bort från en EES-stat. Av bestämmelsen framgår att sedan kulturföremålet återlämnats ska äganderätten till föremålet bestämmas enligt den återkrävande statens lag. Situationen när ett kulturföremål olagligt förts ut från en konventionsstat som inte är en

EES-stat är snarlik och det får anses ligga ett värde i att äganderättsfrågan i de båda fallen behandlas på likartat sätt, dvs. oavsett om återlämnandet ska ske till en EES-stat eller till en konventionsstat utanför EES.

Konventionen saknar lagvalsregler. Mot den bakgrunden står en bestämmelse motsvarande den i 6 kap. 17 § kulturminneslagen inte i strid med konventionen. En sådan bestämmelse reglerar inte heller direkt vilket lands lag som ska tillämpas för att avgöra vem äganderätten till ett stulet kulturföremål tillkommer, utan anvisar endast att denna fråga får avgöras med stöd av den återkrävande statens nationella rättsordning – vilken alltså också omfattar den statens internationellt privaträttsliga regler.

En återkrävande stats rätt att få ett föremål som förts ut olagligt återlämnat är inte beroende av innehavarens rätt till föremålet. Sedan föremålet återlämnats torde, under alla förhållanden, frågor om äganderätten till föremålet normalt avgöras enligt den återkrävande statens rättsordning.

När det gäller stulna kulturföremål kan en domstol eller annan behörig myndighet som prövar ett mål mellan två enskilda eller mellan en enskild och en stat behöva ta ställning till vilket lands lag som ska tillämpas. Mot bakgrund av att konventionen inte innehåller någon särskild lagvalsregel avgörs, om inget annat särskilt anges, denna lagvalsfråga med stöd av de internationellt privaträttsliga regler som gäller enligt domstolslandets nationella rättsordning.

Eftersom en tvist som rör ett stulet kulturföremål i första hand torde aktualisera frågor om bättre rätt till föremålet och därmed sakrättsliga frågeställningar – som alltså främst anknyter till äganderätten eller vilka andra rättigheter en person har till föremålet – är det troligt att den s.k. *lex rei sitae* regeln vanligen kommer att tillämpas på lagvalsfrågan enligt svensk rätt. Enligt denna regel tillämpas lagen i det land där ett föremål var beläget vid tidpunkten för den händelse vars sakrättsliga följder ska bedömas. Detta innebär t.ex. att svenska regler kan komma att tillämpas för att avgöra vem äganderätten tillkommer när ett stulet eller på annat sätt olagligt åtkommet föremål förts till Sverige och överläts här.

9.5 Rättegångskostnader

Regeringens förslag: Som huvudregel ska rättegångskostnaderna i mål om kulturföremål som förts ut olagligt fördelas på samma sätt som i tvistemål i allmänhet, dvs. att den part som förlorar målet får betala rättegångskostnaderna. Om motparten inte insett eller bort insett att föremålet förts ut olagligt, ska emellertid den återkrävande staten svara för rättegångskostnaderna.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans har yttrat sig särskilt i denna fråga.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *Kronofogdemyndigheten* påpekar att den föreslagna bestämmelsen om rättegångskostnader i mål om återlämnande av kulturföremål som förts ut olagligt skiljer sig från 46 § lagen om betalningsföreläggande och handräckning. Enligt sistnämnda bestämmelse ska som huvudregel svaranden stå för kostnaderna om utslag meddelas.

Skälen för regeringens förslag: I konventionen anges inte vem som ska stå för de kostnader som kan uppkomma när en domstol eller annan behörig myndighet prövar ett mål om återlämnande av ett kulturföremål som förts ut olagligt. Såsom framgår av avsnitt 7.6 omfattas inte rättegångskostnader av sådana kostnader för återlämnande som enligt artikel 6 (4) i konventionen ska betalas av den återkrävande staten vid återförandet av ett kulturföremål som förts ut olagligt.

Huvudregeln i svensk rätt när det gäller fördelningen av rättegångskostnader är att den part som förlorar målet ska svara för kostnaderna (18 kap. 1 § rättegångsbalken). Det bör som regel gälla även i mål om återlämnande av kulturföremål enligt det föreslagna 7 kap. kulturminneslagen. Det är rimligt att den som själv fört ut föremålet från den återkrävande staten eller känt till utförelsen får stå för rättegångskostnaderna. Om den enskilde däremot inte har haft skäl att misstänka att föremålet förts ut olagligt, bör han eller hon inte drabbas av ansvaret för rättegångskostnader i tingsrätten. Om den återkrävande staten i ett sådant fall överklagar en dom, bör den återkrävande staten stå för rättegångskostnaderna i högre instans. Skulle det vara den enskilde som överklagar underinstansens dom bör vanliga regler om fördelningen av rättegångskostnader gälla, vilket betyder att den enskilde får betala rättegångskostnaderna i högre instans om överklagandet avslås. Bestämmelser av denna innebörd finns i dag i 6 kap. 15 § kulturminneslagen, som behandlar den snarlika situationen att ett kulturföremål enligt 6 kap. olagligt har förts ut från en EES-stat. En motsvarande bestämmelse bör tas in i det nya 7 kap.

Inte heller i fråga om stulna kulturföremål anges i konventionen vem som ska stå för de kostnader som kan uppkomma när en domstol eller annan behörig myndighet prövar ett mål. Vid tillämpning av godtroshärvärlagen gäller de vanliga reglerna om rättegångskostnader i rättegångsbalken. Det saknas skäl att i fråga om rättegångskostnaderna behandla mål om stulna kulturföremål annorlunda än mål om andra stulna föremål som prövas enligt godtroshärvärlagen. Några särregler föreslås därför inte vad gäller rättegångskostnader i mål som avser återlämnande av stulna kulturföremål.

10 Sveriges talan om återlämnande av kulturföremål

<p>Regeringens bedömning: Riksantikvarieämbetet bör i förordning ges en uttrycklig och exklusiv behörighet att utomlands föra svenska statens talan i frågor om återlämnande av sådana kulturföremål som</p>

avses i 6 kap. och det föreslagna 7 kap. kulturminneslagen, om föremålen olagligt förts ut ur Sverige.

Utredningens förslag: Frågan om behörigheten att utomlands föra svenska statens talan om återlämnande av sådana kulturföremål som omfattas av konventionen ska övervägas ytterligare.

Remissinstanserna: *Riksarkivet* anser att verket inom sitt verksamhetsområde borde företräda staten vid domstol. *Riksantikvarieämbetet* instämmer i utredningens bedömning att frågan behöver övervägas ytterligare. Riksantikvarieämbetet anser att det borde vara den egna myndigheten som för statens talan. Vidare bedömer Riksantikvarieämbetet att processerna blir kostsamma och att kostnaderna vid ett svenskt tillträde till konventionen torde öka. I ett sådant fall behövs utökade anslag, enligt Riksantikvarieämbetet. *Nordiska museet* instämmer i bedömningen att frågan behöver utredas ytterligare och uttalar att om en tillståndsmyndighet får processbehörighet att föra statens talan i utländsk domstol medför det ökad arbetsbelastning för myndigheten. Att föra talan vid utländsk domstol kräver juridisk specialistkunskap och kan innebära höga processkostnader för tillståndsmyndigheten, varvid ökade ekonomiska anslag är nödvändiga. *Nordiska museet* uttalar vidare att konventionen blir verkningsslös om inte ansvarfördelningen mellan Riksantikvarieämbetet och tillståndsmyndigheterna löses på ett tydligt sätt. *ICOM* och *Samp* instämmer i bedömningen att frågan behöver utredas ytterligare och anser att även möjligheten att ge en fristående part, som knyter relevant expertis till sig, behörigheten att föra svenska statens talan bör övervägas. *Nationalmuseum med Prins Eugens Waldemarsudde* anser att ökade kostnader för de enskilda tillståndsmyndigheterna kan befaras som en följd av kravet att föra talan i främmande domstol.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens bedömning.

Remissinstanserna: *Riksarkivet* godtar att Riksantikvarieämbetet utses att föra statens talan och anför att Riksantikvarieämbetet redan i dag har en samordnande roll bland kulturarvsinstitutionerna angående utförelsefrågorna. *Statens museer för världskultur* tillstyrker förslaget.

Skälen för regeringens bedömning: Tillfällena då Sverige behöver väcka talan om återlämnande av kulturföremål i en konventionsstat torde bli relativt få. Sverige har ännu aldrig väckt talan om återlämnande av ett olagligt bortfört kulturföremål med stöd av direktivet. Inte heller har någon annan EES-stat väckt talan i Sverige om återlämnande enligt 6 kap. kulturminneslagen under de dryga 15 år bestämmelserna funnits.

De omständigheterna att talan måste väckas skyndsamt för att det ska finnas en reell möjlighet att få tillbaka ett kulturföremål samt att endast ett fåtal processer kan bedömas bli aktuella, talar för att anförtro ett organ uppgiften att föra statens talan i utlandet.

Riksantikvarieämbetet har redan i dag ett brett ansvarsområde omfattande frågor om kulturmiljön och kulturarvet (jfr 1 § och 2 § 2 förordningen [2007:1184] med instruktion för Riksantikvarieämbetet) och ämbetet är väl lämpat för uppgiften att föra statens talan i de aktuella frågorna. Trots att Riksantikvarieämbetet sedan 2008 med stöd av 27 § myndighetsförordningen (2007:515) har behörighet att föra statens talan

vid domstol inom sitt verksamhetsområde, anser regeringen att det finns ett värde i att ha en uttrycklig bestämmelse i förordning som tydligt pekar ut att Riksantikvarieämbetet ska agera för svenska statens räkning i fråga om återlämnande av kulturföremål som förts ut olagligt från en EES-stat eller från en konventionsstat utanför EES. En sådan bestämmelse innebär att Riksantikvarieämbetets behörighet i dessa frågor blir exklusiv, dvs. att ingen annan myndighet kan föra Sveriges talan i de aktuella frågorna. En bestämmelse i lag eller annan förordning gäller nämligen före bestämmelserna i myndighetsförordningen (1 § andra stycket myndighetsförordningen).

Att Riksantikvarieämbetet ges behörighet att föra statens talan om återlämnande av de aktuella kulturföremålen innebär en behörighet att företräda staten såväl i domstol som i ett skiljeförfarande. Det hindrar emellertid inte att en privatperson eller annan ägare för egen räkning kan väcka talan i utlandet om återlämnande av ett stulet kulturföremål.

11 Riksantikvarieämbetets möjlighet att överklaga

Regeringens förslag: Riksantikvarieämbetets möjlighet att överklaga domstolares och myndigheters beslut enligt kulturminneslagen begränsas till att avse beslut enligt 1–5 kap.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen instans har yttrat sig särskilt i denna fråga.

Skälen för regeringens förslag: I 1 kap. 2 § kulturminneslagen ges Riksantikvarieämbetet rätt att överklaga beslut av domstol eller annan myndighet enligt lagen. Syftet är att Riksantikvarieämbetet på detta vis ska kunna fullgöra sin uppgift att ha överinseende över kulturminnesvården i landet (prop. 1987/88:104 s. 33). Det finns emellertid inte något allmänt intresse för Riksantikvarieämbetet att bevaka i frågan om ett föremål enligt 6 kap. eller det föreslagna 7 kap. kulturminneslagen ska återbördas till den stat som det olagligt förts ut ifrån. Ett överklagande av en dom om ett återlämnande enligt 6 kap. kan också vara svåröreligt med Riksantikvarieämbetets roll som central myndighet enligt samma kapitel i kulturminneslagen. Det föreslagna 8 kap. bör inte ge upphov till några beslut.

Riksantikvarieämbetets möjlighet att överklaga domstolares och myndigheters beslut bör därför begränsas till att avse beslut enligt 1–5 kap. kulturminneslagen.

12 Genomförandefrågor

12.1 Ikraftträdande

Regeringens förslag: De föreslagna lagändringarna ska träda i kraft den dag regeringen bestämmer. Detta ska ske när konventionen träder i kraft för Sveriges del.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans har yttrat sig särskilt i denna fråga.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans har yttrat sig särskilt i denna fråga.

Skälen för regeringens förslag: Konventionen träder i kraft för Sveriges del den första dagen i sju månader efter den dag Sverige deponerat sitt anslutningsinstrument, jfr artikel 12 (2) i konventionen. I och med att konventionen träder i kraft för Sveriges del följer en skyldighet att tillämpa de regler som införlivar konventionens bestämmelser. De föreslagna lagändringarna bör därför träda i kraft den dag konventionen träder i kraft för Sveriges del.

12.2 Övergångsbestämmelser

Regeringens förslag: Den föreslagna bestämmelsen om längre tidsfrister för att kräva tillbaka ett stulet kulturföremål eller för att återfå det mot lösen ska inte tillämpas i fråga om sådana förvärv som har gjorts före ikraftträdandet.

Utredningens förslag överensstämmer i sak med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans har yttrat sig särskilt i denna fråga.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans har yttrat sig särskilt i denna fråga.

Skälen för regeringens förslag: Enligt artikel 10 (1) i konventionen blir bestämmelserna avseende stulna kulturföremål tillämpliga först då konventionen trätt i kraft i den stat i vilken återlämnande begärs. Den föreslagna bestämmelsen i 8 kap. 2 § kulturminneslagen om längre tidsfrister för att kräva tillbaka ett stulet kulturföremål eller för att återfå det mot lösen ska alltså inte ges retroaktiv verkan.

Bestämmelsen i 6 kap. om att tvistemålen om återlämnande ska utgöra dispositiva tvistemål bör träda i kraft utan övergångsbestämmelser. Detta innebär att det inte under någon tidsperiod blir en skillnad i hur tvister om återlämnande enligt 6 kap. respektive det föreslagna 7 kap. hanteras processuellt.

Inte heller i övrigt krävs några övergångsbestämmelser med anledning av de föreslagna författningsändringarna.

13 Konsekvenser av förslagen

Regeringens bedömning: Förslagen bedöms inte medföra några ökade kostnader.

Utredningens bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans har yttrat sig särskilt i denna fråga.

Promemorians bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans har yttrat sig särskilt i denna fråga.

Skälen för regeringens bedömning: Tillträdet till konventionen och de föreslagna författningsändringarna torde innebära att incitamenten ökar för att beivra brott avseende kulturföremål.

Antalet mål respektive ärenden om återlämnande enligt konventionen bedöms dock bli låga för domstolarna, Kronofogdemyndigheten och Riksantikvarieämbetet. Eventuella ökade kostnader bör därför kunna rymmas inom befintliga anslag.

Regeringen bedömer att förslagen inte kommer att få några konsekvenser för små eller medelstora företags villkor, miljön eller för jämställdheten mellan kvinnor och män.

14 Författningskommentar

14.1 Förslaget till lag om ändring i lagen (1988:950) om kulturminnen m.m.

1 kap. 2 §

Bestämmelsen behandlas i avsnitt 11. Den innebär att Riksantikvarieämbetets nuvarande befogenhet att överklaga beslut av domstol eller annan myndighet begränsas så att Riksantikvarieämbetet inte längre har möjlighet att överklaga beslut enligt 6 kap.

6 kap. 2 §

Ändringen i första stycket innebär att hänvisningen till gemenskapsrätten aktualiseras (jfr avsnitt 4.3).

Ändringen i andra stycket är en följd av att den nuvarande bilagan i stället benämns bilaga 1.

6 kap. 3 §

För tydlighetens skull anges att definitionen av vad som menas med att ett kulturföremål olagligt förts bort är specifik för 6 kap. Motsvarande förtydligande föreslås i 7 kap. 3 § vid definitionen på vad som menas med att ett kulturföremål olagligt förts ut.

Paragrafens innehåll föreslås också göras mer lättillgängligt genom uppdelning av texten i två punkter, på motsvarande sätt som föreslås i 7 kap. 3 §.

6 kap. 4–6 §§

Ändringarna i bestämmelserna är av redaktionell art och föranleds av att motsvarande bestämmelser föreslås i det nya 7 kap. 4–6 §§. Avsikten med ändringarna är att de bestämmelser i 6 och 7 kap. som har motsvarande lydelse ska utformas på ett konsekvent sätt. Ingen ändring i sak är avsedd.

6 kap. 7 §

Bodelning har lagts till bland övriga fång i bestämmelsen i syfte att få en bättre överensstämmelse med direktivet. Ändringen behandlas i avsnitt 7.4.

I bestämmelsen har också vissa redaktionella ändringar gjorts i syfte att modernisera språkbruket. Någon ändring i sak är inte avsedd.

6 kap. 14 §

Bestämmelsen behandlas i avsnitt 7.7.

Ändringen i bestämmelsens första stycke innebär att tvister enligt kapitlet inte längre ska utgöra indispositiva tvistemål, utan dispositiva.

Av bestämmelsens nya andra stycke framgår att i ett mål om återlämnande kan en innehavare av ett kulturföremål yrka ersättning utan att behöva ansöka om stämning.

Innebörden av bestämmelsens nya tredje stycke är att deldom inte får meddelas. En innehavare som inte yrkat ersättning i ett mål om återlämnande som domstol dömt i, är oförhindrad att ge in en stämningsansökan och yrka ersättning. Bestämmelsen i tredje stycket utgör inte hinder för domstolen att pröva en sådan talan. Detta kommer till uttryck genom formuleringen ”i samma rättegång”.

6 kap. 14 a §

Dessa bestämmelser fanns tidigare i 6 kap. 14 § andra och tredje styckena. Bestämmelserna har flyttats till en egen paragraf för att möjliggöra att 6 kap. 14 § och 7 kap. 8 § får samma utformning.

7 kap. 1 §

Bestämmelsen behandlas i avsnitten 7.2 och 7.3.

Bestämmelsens första stycke innehåller huvudregeln om att ett kulturföremål som olagligt förts ut ur en stat som tillträtt konventionen, men inte tillhör EES-området, ska återlämnas på den återkrävande statens begäran. Återlämnande ska dock bara ske om den olagliga utförelsen skett efter att konventionen trätt i kraft för Sverige.

Den olagliga utförseln behöver inte ha skett efter att den återkrävande staten tillträtt konventionen för att ett återlämnande ska ske. Det är tillräckligt att den återkrävande staten har tillträtt konventionen när talan väcks. Den situationen kan alltså uppkomma att den återkrävande staten får tillbaka ett föremål som olagligt förts ut ur den staten innan konventionen trätt i kraft för den statens del. Om den olagliga utförseln skett innan konventionen trätt i kraft för Sveriges del, kan det däremot inte bli aktuellt med ett återlämnande enligt bestämmelsen.

Konventionen träder i kraft för Sverige den första dagen i den sjätte månaden efter den dag då Sverige deponerat sitt anslutningsinstrument hos depositarien, jfr artikel 12 (2) i konventionen. Datumet då konventionen träder i kraft för Sverige kommer således att sammanfalla med datumet då de nu aktuella lagändringarna träder i kraft (jfr avsnitt 12.1).

Andra stycket anger ett undantag från huvudregeln. Undantaget tillämpas oavsett vem det är som för ut föremålet ur landet.

I tredje stycket finns ett undantag från undantaget. Tredje stycket innebär att huvudregeln i första stycket trots allt gäller, om kulturföremålet tillverkats av en eller flera medlemmar av en stam eller ursprungsbefolkning för traditionellt eller rituellt bruk inom stammen eller befolkningen och den återkrävande statens talan syftar till att föremålet ska lämnas tillbaka till den stammen eller ursprungsbefolkningen.

Det blir domstolen som i det aktuella fallet får avgöra om den som tillverkat ett visst kulturföremål för rituellt eller traditionellt bruk kan anses vara medlem av en ursprungsbefolkning eller stam.

7 kap. 2 §

I bestämmelsen, som behandlas i avsnitt 7.1, anges vad som utgör ett kulturföremål i kapitlets mening. Föremålet ska dels vara av betydelse för arkeologin, förhistorien, historien, litteraturen, konsten eller vetenskapen, dels tillhöra någon av de kategorier som anges i bilaga 2 till kulturminneslagen.

7 kap. 3 §

Bestämmelsen behandlas i avsnitt 7.2.

Bestämmelsen innehåller en definition på vad som i kapitlet menas med att ett kulturföremål olagligt förts ut. Föremålet ska ha förts ut i strid med en stats regler om utförsel av kulturföremål som har till syfte att skydda statens kulturarv. Det är således inte tillräckligt att ett lands tull- eller skattebestämmelser har överträtts. Den överträdde utförselregeln måste syfta till att skydda statens kulturarv.

7 kap. 4 §

Bestämmelsen har utformats med 6 kap. 4 § som förebild.

Av första stycket framgår att en talan om återlämnande endast kan väckas av en stat. Talan ska riktas mot den som fysiskt innehar föremålet.

Utöver vad som föreskrivs i 42 kap. 2 § rättegångsbalken om stämningsansökan ska i mål om återlämnande gälla bestämmelsen i andra stycket. Om de angivna handlingarna inte bifogats stämningsansökan ska ansökningen inte tas upp till prövning. Om kändanden inte följer ett föreläggande ska alltså stämningsansökan avvisas.

Om den återkrävande staten väckt talan mot någon som innehar föremålet för annans räkning, ska domstolen enligt tredje stycket underrätta den för vars räkning svaranden innehar föremålet. Detta förutsätter att domstolen får uppgift om för vems räkning föremålet innehas. Den som på detta sätt underrättas torde ha rätt att som intervenient delta i rättegången (se 14 kap. 10–12 §§ rättegångsbalken).

7 kap. 5 §

Bestämmelsen har utformats med 6 kap. 5 § som förebild och behandlas i avsnitt 9.3.

Enligt bestämmelsen kan den återkrävande staten ansöka om säkerhetsåtgärd beträffande föremålet. I en sådan situation ska reglerna om kvarstad på viss egendom i 15 kap. 2 § rättegångsbalken och vissa andra bestämmelser i samma kapitel tillämpas. Det medför bl.a. att den återkrävande staten kan ansöka om säkerhetsåtgärd innan talan väckts.

7 kap. 6 §

Bestämmelsen har utformats med 6 kap. 6 § som förebild och behandlas i avsnitt 7.5. Tidsfristerna följer dock de frister som anges i konventionen. Talan får inte väckas senare än 50 år från det att föremålet olagligt fördes ut. För föremål som förts ut lagligt med villkor om att föremålet ska återlämnas, räknas fristen från den tidpunkt då föremålet enligt tillståndet skulle ha förts tillbaka (jfr 7 kap. 3 §).

Om utförelsen inte längre är olaglig när talan väcks – t.ex. därför att den stat som föremålet förts ut ifrån ändrat sina utförelse regler – ska talan ogillas.

7 kap. 7 §

Bestämmelsen har utformats med 6 kap. 7 § första stycket som förebild och behandlas i avsnitt 7.4.

För att rätt till ersättning ska finnas krävs att innehavaren visat tillräcklig omsorg och uppmärksamhet vid anskaffandet av föremålet och i fråga om hur föremålet förts från den återkrävande staten. Den som själv fört ut föremålet olagligt kan således inte få rätt till ersättning. Bevisbördan för att tillräcklig omsorg och uppmärksamhet visats torde vila på innehavaren.

Till skillnad från vad som gäller enligt 6 kap. 7 § har även den som innehar kulturföremålet för annans räkning rätt till ersättning. Eftersom mål enligt 7 kap. ska handläggas som dispositiva tvistemål (se avsnitt 7.7), måste innehavaren själv framställa ett yrkande om ersättning i domstolen.

7 kap. 8 §

Bestämmelsen behandlas i avsnitt 7.7.

I första stycket anges att tvistemål enligt kapitlet utgör dispositiva tvistemål.

Av andra stycket framgår att i målet kan en innehavare yrka ersättning utan att behöva ansöka om stämning.

Innebörden av tredje stycket är att deldom inte får meddelas. En innehavare som inte yrkat ersättning i ett mål om återlämnande som domstol dömt i, är oförhindrad att ge in en stämningsansökan och yrka ersättning. Tredje stycket utgör inte hinder för domstolen att pröva en sådan talan. Detta kommer till uttryck genom formuleringen ”i samma rättegång”.

7 kap. 9 §

Bestämmelsen har utformats med 6 kap. 15 § som förebild och behandlas i avsnitt 9.5.

Att bestämmelserna om rättegångskostnader i 18 kap. rättegångsbalken gäller i mål om återlämnande betyder i princip att den part som förlorar målet betalar rättegångskostnaderna. Detta gäller dock inte om den återkrävande statens motpart inte insett eller bort inse att föremålet olagligt förts ut. I så fall ska den återkrävande staten svara för rättegångskostnaderna vid tingsrätten. Detsamma gäller i högre instans om den återkrävande staten överklagat den lägre instansens avgörande. Hänvisningen till 18 kap. 6 § rättegångsbalken innebär att den part som genom vårdslöshet eller försummelse vållat motparten kostnader alltid ska ersätta de kostnaderna.

7 kap. 10 §

Bestämmelsen har utformats med 6 kap. 16 § som förebild och behandlas i avsnitt 7.6.

Den innebär att en innehavare som förlorar ett mål om återlämnande inte behöver svara för kostnaderna för verkställighet av domen.

7 kap. 11 §

Bestämmelsen har utformats med 6 kap. 17 § som förebild och behandlas i avsnitt 9.4.

I paragrafen föreskrivs att äganderätten till föremål som återlämnats ska bedömas enligt den återkrävande statens lag.

8 kap. 1 §

Bestämmelsen utgör en upplysning om att godtrosförvärvslagen omfattar även sådana föremål som utgör kulturföremål enligt definitionen i 7 kap. 2 § kulturminneslagen och som har stulits utomlands i en konventions-

stat. Enligt bestämmelsen gäller, för sådana föremål, godtrosförvärvslagen med den ändring som anges i 2 §.

Vid den helhetsbedömning som enligt 2 § godtrosförvärvslagen ska göras i fråga om förvärvarens goda tro, kan det i många fall som rör kulturföremål av nu aktuellt slag vara naturligt att beakta bl.a. huruvida förvärvaren gjort efterforskningar i olika register över stulna kulturföremål. I avsnitt 8.4.1. finns exempel på ett sådant register och en uppräknig av de andra omständigheter konventionen anger kan ha betydelse för prövningen av om förvärvaren var i god tro.

För att ändringen i 2 § ska gälla ska föremålet uppfylla de krav som anges i 7 kap. 2 § kulturminneslagen, nämligen dels vara av betydelse för arkeologin, förhistorien, historien, litteraturen, konsten eller vetenskapen, dels tillhöra någon av de kategorier som anges i bilaga 2. Dessutom ska föremålet ha stulits i en annan konventionsstat än Sverige. Även stölder i en EES-stat som är konventionsstat omfattas av bestämmelsen, jfr avsnitt 6.2.

8 kap. 2 §

Bestämmelsen behandlas i avsnitt 8.3 och föreskriver tidsfrister om tre år i stället för de frister om sex månader som anges i 3 och 5 §§ godtrosförvärvslagen för att kräva tillbaka egendom.

Bilaga 1

Den befintliga bilagan till lagen benämns bilaga 1, för att särskilja den från den nya bilaga 2.

Bilaga 2

Bilaga 2 överensstämmer med bilagan till konventionen.

14.2 Förslaget till lag om ändring i lagen (1990:746) om betalningsföreläggande och handräckning

6 §

Bestämmelsen behandlas i avsnitt 9.2.

Bestämmelsens innebörd är att handräckningsförfarandet hos Kronofogdemyndigheten inte kan tillämpas då en stat vill ansöka om återlämning av ett kulturföremål enligt 6 eller 7 kap. kulturminneslagen. Den stat som vill få ett sådant föremål återlämnat är därför hänvisad till att väcka talan i allmän domstol enligt 6 kap. 4 § eller 7 kap. 4 § kulturminneslagen.

Unidroit-konventionen i officiell lydelse på engelska och franska

UNIDROIT Convention on Stolen or Illegally Exported Cultural Objects

(Rome, 24 June 1995)

THE STATES PARTIES TO
THIS CONVENTION,

ASSEMBLED in Rome at the invitation of the Government of the Italian Republic from 7 to 24 June 1995 for a Diplomatic Conference for the adoption of the draft Unidroit Convention on the International Return of Stolen or Illegally Exported Cultural Objects,

CONVINCED of the fundamental importance of the protection of cultural heritage and of cultural exchanges for promoting understanding between peoples, and the dissemination of culture for the well-being of humanity and the progress of civilisation,

DEEPLY CONCERNED by the illicit trade in cultural objects and the irreparable damage frequently caused by it, both to these objects themselves and to the cultural heritage of national, tribal, indigenous or other communities, and also to the heritage of all peoples, and in particular by the pillage of archaeological sites and the resulting loss of irreplaceable archaeological, historical and scientific information,

Convention d'UNIDROIT sur les biens culturels volés ou illicitement exportés

(Rome, 24 juin 1995)

LES ETATS PARTIES A LA
PRESENTE CONVENTION,

REUNIS à Rome à l'invitation du Gouvernement de la République italienne du 7 au 24 juin 1995 pour une Conférence diplomatique pour l'adoption du projet de Convention d'Unidroit sur le retour international des biens culturels volés ou illicitement exportés,

CONVAINCUS de l'importance fondamentale de la protection du patrimoine culturel et des échanges culturels pour promouvoir la compréhension entre les peuples, et de la diffusion de la culture pour le bien-être de l'humanité et le progrès de la civilisation,

PROFONDEMENT
PREOCCUPES par le trafic illicite des biens culturels et les dommages irréparables qui en sont souvent la conséquence, pour ces biens eux-mêmes comme pour le patrimoine culturel des communautés nationales, tribales, autochtones ou autres et pour le patrimoine commun de tous les peuples, et déplorant en particulier le pillage de sites archéologiques et la perte d'irremplaçables

informations archéologiques, historiques et scientifiques qui en résulte,

DETERMINED to contribute effectively to the fight against illicit trade in cultural objects by taking the important step of establishing common, minimal legal rules for the restitution and return of cultural objects between Contracting States, with the objective of improving the preservation and protection of the cultural heritage in the interest of all,

DETERMINE à contribuer efficacement à la lutte contre le trafic illicite des biens culturels en établissant un corps minimum de règles juridiques communes aux fins de restitution et de retour des biens culturels entre les Etats contractants, dans le but de favoriser la préservation et la protection du patrimoine culturel dans l'intérêt de tous,

EMPHASISING that this Convention is intended to facilitate the restitution and return of cultural objects, and that the provision of any remedies, such as compensation, needed to effect restitution and return in some States, does not imply that such remedies should be adopted in other States,

SOULIGNANT que la présente Convention a pour objectif de faciliter la restitution et le retour des biens culturels, et que la mise en place dans certains Etats de mécanismes, tels que l'indemnisation, nécessaires pour assurer la restitution ou le retour, n'implique pas que de telles mesures devraient être adoptées dans d'autres Etats,

AFFIRMING that the adoption of the provisions of this Convention for the future in no way confers any approval or legitimacy upon illegal transactions of whatever kind which may have taken place before the entry into force of the Convention,

AFFIRMANT que l'adoption des dispositions de la présente Convention pour l'avenir ne constitue en aucune façon une approbation ou une légitimation de tout trafic illicite intervenu avant son entrée en vigueur,

CONSCIOUS that this Convention will not by itself provide a solution to the problems raised by illicit trade, but that it initiates a process that will enhance international cultural co-operation and maintain a proper role for legal trading and inter-State agreements for cultural exchanges,

CONSCIENS DU FAIT que la présente Convention n'apportera pas à elle seule une solution aux problèmes posés par le trafic illicite, mais qu'elle amorce un processus visant à renforcer la coopération culturelle internationale et à maintenir une juste place au commerce licite et aux accords inter-étatiques dans les échanges culturels,

ACKNOWLEDGING that implementation of this Convention should be accompanied by other effective measures for protecting cultural objects, such as the development and use of registers, the physical protection of archaeological sites and technical co-operation,

RECONNAISSANT que la mise en oeuvre de la présente Convention devrait s'accompagner d'autres mesures efficaces en faveur de la protection des biens culturels, telles que l'élaboration et l'utilisation de registres, la protection matérielle des sites archéologiques et la coopération technique,

RECOGNISING the work of various bodies to protect cultural property, particularly the 1970 UNESCO Convention on illicit traffic and the development of codes of conduct in the private sector,

RENDANT hommage à l'action accomplie par différents organismes pour protéger les biens culturels, en particulier la Convention de l'UNESCO de 1970 relative au trafic illicite et l'élaboration de codes de conduite dans le secteur privé,

HAVE AGREED as follows:

ONT ADOPTE les dispositions suivantes:

CHAPTER I – SCOPE OF APPLICATION AND DEFINITION

CHAPITRE I – CHAMP D'APPLICATION ET DEFINITION

Article 1

Article premier

This Convention applies to claims of an international character for:

La présente Convention s'applique aux demandes à caractère international:

(a) the restitution of stolen cultural objects;
 (b) the return of cultural objects removed from the territory of a Contracting State contrary to its law regulating the export of cultural objects for the purpose of protecting its cultural heritage (hereinafter "illegally exported cultural objects").

a) de restitution de biens culturels volés;
 b) de retour de biens culturels déplacés du territoire d'un Etat contractant en violation de son droit réglementant l'exportation de biens culturels en vue de protéger son patrimoine culturel (ci-après dénommés "biens culturels illicitement exportés").

Article 2

Article 2

For the purposes of this Convention, cultural objects are those which, on religious or

Par biens culturels, au sens de la présente Convention, on entend les biens qui, à titre religieux ou

secular grounds, are of importance for archaeology, prehistory, history, literature, art or science and belong to one of the categories listed in the Annex to this Convention.

profane, revêtent une importance pour l'archéologie, la préhistoire, l'histoire, la littérature, l'art ou la science et qui appartiennent à l'une des catégories énumérées dans l'annexe à la présente Convention.

CHAPTER II – RESTITUTION OF STOLEN CULTURAL OBJECTS

CHAPITRE II – RESTITUTION DES BIENS CULTURELS VOLES

Article 3

Article 3

(1) The possessor of a cultural object which has been stolen shall return it.

1) Le possesseur d'un bien culturel volé doit le restituer.

(2) For the purposes of this Convention, a cultural object which has been unlawfully excavated or lawfully excavated but unlawfully retained shall be considered stolen, when consistent with the law of the State where the excavation took place.

2) Au sens de la présente Convention un bien culturel issu de fouilles illicites ou licitement issu de fouilles mais illicitement retenu est considéré comme volé si cela est compatible avec le droit de l'Etat où lesdites fouilles ont eu lieu.

(3) Any claim for restitution shall be brought within a period of three years from the time when the claimant knew the location of the cultural object and the identity of its possessor, and in any case within a period of fifty years from the time of the theft.

3) Toute demande de restitution doit être introduite dans un délai de trois ans à compter du moment où le demandeur a connu l'endroit où se trouvait le bien culturel et l'identité du possesseur et, dans tous les cas, dans un délai de cinquante ans à compter du moment du vol.

(4) However, a claim for restitution of a cultural object forming an integral part of an identified monument or archaeological site, or belonging to a public collection, shall not be subject to time limitations other than a period of three years from the time when the claimant knew the location of the cultural object and the identity of its possessor.

4) Toutefois, une action en restitution d'un bien culturel faisant partie intégrante d'un monument ou d'un site archéologique identifiés ou faisant partie d'une collection publique, n'est soumise à aucun délai de prescription autre que le délai de trois ans à compter du moment où le demandeur a connu l'endroit où se trouvait le bien culturel et l'identité du possesseur.

- (5) Notwithstanding the provisions of the preceding paragraph, any Contracting State may declare that a claim is subject to a time limitation of 75 years or such longer period as is provided in its law. A claim made in another Contracting State for restitution of a cultural object displaced from a monument, archaeological site or public collection in a Contracting State making such a declaration shall also be subject to that time limitation.
- (6) A declaration referred to in the preceding paragraph shall be made at the time of signature, ratification, acceptance, approval or accession.
- (7) For the purposes of this Convention, a “public collection”, consists of a group of inventoried or otherwise identified cultural objects owned by:
- (a) a Contracting State
 - (b) a regional or local authority of a Contracting State;
 - (c) a religious institution in a Contracting State; or
 - (d) an institution that is established for an essentially cultural, educational or scientific purpose in a Contracting State and is recognised in that State as serving the public interest.
- (8) In addition, a claim for restitution of a sacred or communally important cultural object belonging to and used by a tribal or indigenous community in a Contracting State as part of that community's traditional or ritual use, shall be subject to the time limitation applicable to public collections.
- 5) Nonobstant les dispositions du paragraphe précédent, tout Etat contractant peut déclarer qu'une action se prescrit dans un délai de 75 ans ou dans un délai plus long prévu par son droit. Une action, intentée dans un autre Etat contractant, en restitution d'un bien culturel déplacé d'un monument, d'un site archéologique ou d'une collection publique situé dans un Etat contractant qui fait une telle déclaration, se prescrit également dans le même délai.
- 6) La déclaration visée au paragraphe précédent est faite au moment de la signature, de la ratification, de l'acceptation, de l'approbation ou de l'adhésion.
- 7) Par “collection publique”, au sens de la présente Convention, on entend tout ensemble de biens culturels inventoriés ou autrement identifiés appartenant à:
- a) un Etat contractant;
 - b) une collectivité régionale ou locale d'un Etat contractant;
 - c) une institution religieuse située dans un Etat contractant; ou
 - d) une institution établie à des fins essentiellement culturelles, pédagogiques ou scientifiques dans un Etat contractant et reconnue dans cet Etat comme étant d'intérêt public.
- 8) En outre, l'action en restitution d'un bien culturel sacré ou revêtant une importance collective appartenant à, et utilisé par, une communauté autochtone ou tribale dans un Etat contractant pour l'usage traditionnel ou rituel de cette communauté est soumise au délai de prescription applicable aux collections publiques.

Article 4

(1) The possessor of a stolen cultural object required to return it shall be entitled, at the time of its restitution, to payment of fair and reasonable compensation provided that the possessor neither knew nor ought reasonably to have known that the object was stolen and can prove that it exercised due diligence when acquiring the object.

(2) Without prejudice to the right of the possessor to compensation referred to in the preceding paragraph, reasonable efforts shall be made to have the person who transferred the cultural object to the possessor, or any prior transferor, pay the compensation where to do so would be consistent with the law of the State in which the claim is brought.

(3) Payment of compensation to the possessor by the claimant, when this is required, shall be without prejudice to the right of the claimant to recover it from any other person.

(4) In determining whether the possessor exercised due diligence, regard shall be had to all the circumstances of the acquisition, including the character of the parties, the price paid, whether the possessor consulted any reasonably accessible register of stolen cultural objects, and any other relevant information and documentation which it could reasonably have obtained, and whether the possessor consulted accessible agencies or took any other step that a reasonable person

Article 4

1) Le possesseur d'un bien culturel volé, qui doit le restituer, a droit au paiement, au moment de sa restitution, d'une indemnité équitable à condition qu'il n'ait pas su ou dû raisonnablement savoir que le bien était volé et qu'il puisse prouver avoir agi avec la diligence requise lors de l'acquisition.

2) Sans porter atteinte au droit du possesseur à indemnisation visé au paragraphe précédent, des efforts raisonnables sont faits afin que la personne qui a transféré le bien culturel au possesseur, ou tout autre cédant antérieur, paie l'indemnité lorsque cela est conforme au droit de l'Etat dans lequel la demande est introduite.

3) Le paiement de l'indemnité au possesseur par le demandeur, lorsque cela est exigé, ne porte pas atteinte au droit du demandeur d'en réclamer le remboursement à une autre personne.

4) Pour déterminer si le possesseur a agi avec la diligence requise, il sera tenu compte de toutes les circonstances de l'acquisition, notamment de la qualité des parties, du prix payé, de la consultation par le possesseur de tout registre relatif aux biens culturels volés raisonnablement accessible et de toute autre information et documentation pertinentes qu'il aurait pu raisonnablement obtenir et de la consultation d'organismes auxquels il pouvait avoir accès ou

would have taken in the circumstances.

de toute autre démarche qu'une personne raisonnable aurait entreprise dans les mêmes circonstances.

(5) The possessor shall not be in a more favourable position than the person from whom it acquired the cultural object by inheritance or otherwise gratuitously.

5) Le possesseur ne peut bénéficier d'un statut plus favorable que celui de la personne dont il a acquis le bien culturel par héritage ou autrement à titre gratuit.

CHAPTER III – RETURN OF ILLEGALLY EXPORTED CULTURAL OBJECTS

CHAPITRE III – RETOUR DES BIENS CULTURELS ILLICITEMENT EXPORTES

Article 5

Article 5

(1) A Contracting State may request the court or other competent authority of another Contracting State to order the return of a cultural object illegally exported from the territory of the requesting State.

1) Un Etat contractant peut demander au tribunal ou à toute autre autorité compétente d'un autre Etat contractant d'ordonner le retour d'un bien culturel illicitement exporté du territoire de l'Etat requérant.

(2) A cultural object which has been temporarily exported from the territory of the requesting State, for purposes such as exhibition, research or restoration, under a permit issued according to its law regulating its export for the purpose of protecting its cultural heritage and not returned in accordance with the terms of that permit shall be deemed to have been illegally exported.

2) Un bien culturel, exporté temporairement du territoire de l'Etat requérant, notamment à des fins d'exposition, de recherche ou de restauration, en vertu d'une autorisation délivrée selon son droit réglementant l'exportation de biens culturels en vue de protéger son patrimoine culturel et qui n'a pas été retourné conformément aux termes de cette autorisation, est réputé avoir été illicitement exporté.

(3) The court or other competent authority of the State addressed shall order the return of an illegally exported cultural object if the requesting State establishes that the removal of the object from its territory significantly impairs one or more of the following interests:

3) Le tribunal ou toute autre autorité compétente de l'Etat requis ordonne le retour du bien culturel lorsque l'Etat requérant établit que l'exportation du bien porte une atteinte significative à l'un ou l'autre des intérêts suivants:

(a) the physical Preservation of the object or of its context; (b) the integrity of a complex object; (c) the preservation of information of, for example, a scientific or historical character; (d) the traditional or ritual use of the object by a tribal or indigenous community, or establishers that the object is of significant cultural importance for the requesting State. (4) Any request made under paragraph 1 of this article shall contain or be accompanied by such information of a factual or legal nature as may assist the court or other competent authority of the State addressed in determining whether the requirements of paragraphs 1 to 3 have been met. (5) Any request for return shall be brought within a period of three years from the time when the requesting State knew the location of the cultural object and the identity of its possessor, and in any case within a period of fifty years from the date of the export or from the date on which the object should have been returned under a permit referred to in paragraph 2 of this article.	a) la conservation matérielle du bien ou de son contexte; b) l'intégrité d'un bien complexe; c) la conservation de l'information, notamment de nature scientifique ou historique, relative au bien; d) l'usage traditionnel ou rituel du bien par une communauté autochtone ou tribale, ou établit que le bien revêt pour lui une importance culturelle significative. 4) Toute demande introduite en vertu du paragraphe 1 du présent article doit être accompagnée de toute information de fait ou de droit permettant au tribunal ou à l'autorité compétente de l'Etat requis de déterminer si les conditions des paragraphes 1 à 3 sont remplies. 5) Toute demande de retour doit être introduite dans un délai de trois ans à compter du moment où l'Etat requérant a connu l'endroit où se trouvait le bien culturel et l'identité du possesseur et, dans tous les cas, dans un délai de cinquante ans à compter de la date de l'exportation ou de la date à laquelle le bien aurait dû être retourné en vertu d'une autorisation visée au paragraphe 2 du présent article.

Article 6

(1) The possessor of a cultural object who acquired the object after it was illegally exported shall be entitled, at the time of its return, to payment by the requesting State of fair and reason compensation, provided that the possessor neither knew nor ought

Article 6

1) Le possesseur d'un bien culturel qui a acquis ce bien après que celui-ci a été illicitement exporté a droit, au moment de son retour, au paiement par l'Etat requérant d'une indemnité équitable, sous réserve que le possesseur n'ait pas su ou dû raisonnablement savoir,

reasonably to have known at the time of acquisition that the object had been illegally exported.

au moment de l'acquisition, que le bien avait été illicitement exporté.

(2) In determining whether the possessor knew or ought reasonably to have known that the cultural object had been illegally exported, regard shall be had to the circumstances of the acquisition, including the absence of an export certificate required under the law of the requesting State.

2) Pour déterminer si le possesseur a su ou aurait dû raisonnablement savoir que le bien culturel a été illicitement exporté, il sera tenu compte des circonstances de l'acquisition, notamment du défaut du certificat d'exportation requis en vertu du droit de l'Etat requérant.

(3) Instead of compensation, and in agreement with the requesting State, the possessor required to return the cultural object to that State may decide:

3) Au lieu de l'indemnité et en accord avec l'Etat requérant, le possesseur qui doit retourner le bien culturel sur le territoire de cet Etat, peut décider:

(a) to retain ownership of the object; or
(b) to transfer ownership against payment or gratuitously to a person of its choice residing in the requesting State who provides the necessary guarantees.

a) de rester propriétaire du bien; ou
b) d'en transférer la propriété, à titre onéreux ou gratuit, à une personne de son choix résidant dans l'Etat requérant et présentant les garanties nécessaires.

(4) The cost of returning the cultural object in accordance with this article shall be borne by the requesting State, without prejudice to the right of that State to recover costs from any other person.

4) Les dépenses découlant du retour du bien culturel conformément au présent article incombent à l'Etat requérant, sans préjudice du droit de celui-ci de se faire rembourser les frais par toute autre personne.

(5) The possessor shall not be in a more favourable position than the person from whom it acquired the cultural object by inheritance or otherwise gratuitously.

5) Le possesseur ne peut bénéficier d'un statut plus favorable que celui de la personne dont il a acquis le bien culturel par héritage ou autrement à titre gratuit.

Article 7

(1) The provisions of this Chapter shall not apply where:

Article 7

1) Les dispositions du présent Chapitre ne s'appliquent pas lorsque:

- (a) the export of a cultural object is no longer illegal at the time at which the return is requested; or
 (b) the object was exported during the lifetime of the person who created it or within a period of fifty years following the death of that person.
- a) l'exportation du bien culturel n'est plus illicite au moment où le retour est demandé; ou
 b) le bien a été exporté du vivant de la personne qui l'a créé ou au cours d'une période de cinquante ans après le décès de cette personne.

(2) Notwithstanding the provisions of sub-paragraph (b) of the preceding paragraph, the provisions of this Chapter shall apply where a cultural object was made by a member or members of a tribal or indigenous community for traditional or ritual use by that community and the object will be returned to that community.

2) Nonobstant les dispositions de l'alinéa b) du paragraphe précédent, les dispositions du présent Chapitre s'appliquent lorsque le bien culturel a été créé par un membre ou des membres d'une communauté autochtone ou tribale pour l'usage traditionnel ou rituel de cette communauté et que le bien doit être retourné à cette communauté.

CHAPTER IV – GENERAL PROVISIONS

CHAPITRE IV – DISPOSITIONS GENERALES

Article 8

Article 8

- (1) A claim under Chapter II and a request under Chapter III may be brought before the courts or other competent authorities of the Contracting State where the cultural object is located, in addition to the courts or other competent authorities otherwise having jurisdiction under the rules in force in Contracting States.
- 1) Une demande fondée sur les Chapitres II ou III peut être introduite devant les tribunaux ou toutes autres autorités compétentes de l'Etat contractant où se trouve le bien culturel, ainsi que devant les tribunaux ou autres autorités compétentes qui peuvent connaître du litige en vertu des règles en vigueur dans les Etats contractants.
- (2) The parties may agree to submit the dispute to any court or other competent authority or to arbitration.
- 2) Les parties peuvent convenir de soumettre leur litige soit à un tribunal ou une autre autorité compétente, soit à l'arbitrage.
- (3) Resort may be had to the provisional, including protective, measures available under the law of the Contracting State where the object is located even when the claim for restitution or request for
- 3) Les mesures provisoires ou conservatoires prévues par la loi de l'Etat contractant où se trouve le bien peuvent être mises en oeuvre même si la demande au fond de restitution ou de retour du

return of the object is brought before the courts or other competent authorities of another Contracting State.

bien est portée devant les tribunaux ou toutes autres autorités compétentes d'un autre Etat contractant.

Article 9

(1) Nothing in this Convention shall prevent a Contracting State from applying any rules more favourable to the restitution or the return of stolen or illegally exported cultural objects than provided for by this Convention.

(2) This article shall not be interpreted as creating an obligation to recognise or enforce a decision of a court or other competent authority of another Contracting State that departs from the provisions of this Convention.

Article 9

1) La présente Convention n'empêche pas un Etat contractant d'appliquer toutes règles plus favorables à la restitution ou au retour des biens culturels volés ou illicitement exportés que celles prévues par la présente Convention.

2) Le présent article ne doit pas être interprété comme créant une obligation de reconnaître ou de donner force exécutoire à une décision d'un tribunal ou de toute autre autorité compétente d'un autre Etat contractant qui s'écarte des dispositions de la présente Convention.

Article 10

(1) The provisions of Chapter II shall apply only in respect of a cultural object that is stolen after this Convention enters into force in respect of the State where the claim is brought, provided that:

(a) the object was stolen from the territory of a Contracting State after the entry into force of this Convention for that State; or

(b) the object is located in a Contracting State after the entry into force of the Convention for that State.

(2) The provisions of Chapter III shall apply only in respect of a cultural object that is illegally exported after this Convention enters into force for the requesting

Article 10

1) Les dispositions du Chapitre II s'appliquent à un bien culturel qui a été volé après l'entrée en vigueur de la présente Convention à l'égard de l'Etat où la demande est introduite, sous réserve que:

a) le bien ait été volé sur le territoire d'un Etat contractant après l'entrée en vigueur de la présente Convention à l'égard de cet Etat; ou

b) le bien se trouve dans un Etat contractant après l'entrée en vigueur de la présente Convention à l'égard de cet Etat.

2) Les dispositions du Chapitre III ne s'appliquent qu'à un bien culturel illicitement exporté après l'entrée en vigueur de la Convention à l'égard de l'Etat

State as well as the State where the request is brought.

requérant ainsi que de l'Etat où la demande est introduite.

(3) This Convention does not in any way legitimise any illegal transaction of whatever which has taken place before the entry into force of this Convention or which is excluded under paragraphs (1) or (2) of this article, nor limit any right of a State or other person to make a claim under remedies available outside the framework of this Convention for the restitution or return of a cultural object stolen or illegally exported before the entry into force of this Convention.

3) La présente Convention ne légitime aucune-ment une opération illicite de quelque nature qu'elle soit qui a eu lieu avant l'entrée en vigueur de la présente Convention ou à laquelle l'application de celle-ci est exclue par les paragraphes 1 ou 2 du présent article, ni ne limite le droit d'un Etat ou d'une autre personne d'intenter, en dehors du cadre de la présente Convention, une action en restitution ou retour d'un bien culturel volé ou illicitement exporté avant l'entrée en vigueur de la présente Convention.

CHAPTER V – FINAL PROVISIONS

CHAPITRE V – DISPOSITIONS FINALES

Article 11

Article 11

(1) This Convention is open for signature at the concluding meeting of the Diplomatic Conference for the adoption of the draft Unidroit Convention on the International Return of Stolen or Illegally Exported Cultural Objects and will remain open for signature by all States at Rome until June 1996.

1) La présente Convention sera ouverte à la signature à la séance de clôture de la Conférence diplomatique pour l'adoption du projet de Convention d'Unidroit sur le retour international des biens culturels volés ou illicitement exportés et restera ouverte à la signature de tous les Etats à Rome jusqu'au 30 juin 1996.

(2) This Convention is subject to ratification, acceptance or approval by States which have signed it.

2) La présente Convention est sujette à ratification, acceptation ou approbation par les Etats qui l'ont signée.

(3) This Convention is open for accession by all States which are not signatory States as from the date it is open for signature.

3) La présente Convention sera ouverte à l'adhésion de tous les Etats qui ne sont pas signataires, à partir de la date à laquelle elle sera ouverte à la signature.

(4) Ratification, acceptance,

4) La ratification, l'acceptation,

approval or accession is subject to the deposit of a formal instrument to that effect with the depositary.

l'approbation ou l'adhésion sont soumises au dépôt d'un instrument en bonne et due forme à cet effet auprès du dépositaire.

Article 12

(1) This Convention shall enter into force on the first day of the sixth month following the date of deposit of the fifth instrument of ratification, acceptance, approval or accession.

(2) For each State that ratifies, accepts, approves or accedes to this Convention after the deposit of the fifth instrument of ratification, acceptance, approval or accession, this Convention shall enter into force in respect of that State on the first day of the sixth month following the date of deposit of its instrument of ratification, acceptance, approval or accession.

Article 12

1) La présente Convention entre en vigueur le premier jour du sixième mois suivant la date du dépôt du cinquième instrument de ratification, d'acceptation, d'approbation ou d'adhésion.

2) Pour tout Etat qui ratifie, accepte ou approuve la présente Convention ou y adhère après le dépôt du cinquième instrument de ratification, d'acceptation, d'approbation ou d'adhésion, la Convention entre en vigueur à l'égard de cet Etat le premier jour du sixième mois suivant la date du dépôt de l'instrument de ratification, d'acceptation, d'approbation ou d'adhésion.

Article 13

(1) This Convention does not affect any international instrument by which any Contracting State is legally bound and which contains provisions on matters governed by this Convention, unless a contrary declaration is made by the States bound by such instrument.

(2) Any Contracting State may enter into agreements with one or more Contracting States, with a view to improving the application of this Convention in their mutual relations. The States which have concluded such an agreement shall transmit a copy to the depositary.

Article 13

1) La présente Convention ne déroge pas aux instruments internationaux par lesquels un Etat contractant est juridiquement lié et qui contiennent des dispositions sur les matières réglées par la présente Convention, à moins qu'une déclaration contraire ne soit faite par les Etats liés par de tels instruments.

2) Tout Etat contractant pourra conclure avec un ou plusieurs Etats contractants des accords en vue de favoriser l'application de la présente Convention dans leurs rapports réciproques. Les Etats qui auront conclu de tels accords en transmettront une copie au dépositaire.

(3) In their relations with each other, Contracting States which are Members of organisations of economic integration or regional bodies may declare that they will apply the internal rules of these organisations or bodies and will not therefore apply as between these States the provisions of this Convention the scope of application of which coincides with that of those rules.

3) Dans leurs relations mutuelles, les Etats contractants membres d'organisations d'intégration économique ou d'entités régionales peuvent déclarer qu'ils appliquent les règles internes de ces organisations ou entités et n'appliquent donc pas dans ces relations les dispositions de la présente Convention dont le champ d'application coïncide avec celui de ces règles.

Article 14

(1) If a Contracting State has two or more territorial units, whether or not possessing different systems of law applicable in relation to the matters dealt with in this Convention, it may, at the time of signature or of the deposit of its instrument of ratification, acceptance, approval or accession, declare that this Convention is to extend to all its territorial units or only to one or more of them, and may substitute for its declaration another declaration at any time.

1) Tout Etat contractant qui comprend deux ou plusieurs unités territoriales, qu'elles possèdent ou non des systèmes de droit différents applicables dans les matières régies par la présente Convention, pourra, au moment de la signature ou du dépôt des instruments de ratification, d'acceptation, d'approbation ou d'adhésion, déclarer que la présente Convention s'appliquera à toutes ses unités territoriales ou seulement à l'une ou plusieurs d'entre elles et pourra à tout moment substituer à cette déclaration une nouvelle déclaration.

(2) These declarations are to be notified to the depositary and are to state expressly the territorial units to which the Convention extends.

2) Ces déclarations seront notifiées au dépositaire et désigneront expressément les unités territoriales auxquelles la Convention s'applique.

(3) If, by virtue of a declaration under this article, this Convention extends to one or more but not all of the territorial units of a Contracting State the reference to:

3) Si en vertu d'une déclaration faite conformément au présent article, la présente Convention s'applique à l'une ou plusieurs des unités territoriales d'un Etat contractant, mais non pas à toutes, la référence:

(a) the territory of a Contracting

a) au territoire d'un Etat

- State in Article 1 shall be construed as referring to the territory of a territorial unit of that State;
- (b) a court or other competent authority of the Contracting State or of the State addressed shall be construed as referring to the court or other competent authority of a territorial unit of that State;
- (c) the Contracting State where the cultural object is located in Article 8 (1) shall be construed as referring to the territorial unit of that State where the object is located;
- (d) the law of the Contracting State where the object is located in Article 8 (3) shall be construed as referring to the law of the territorial unit of that State where the object is located; and
- (e) a Contracting State in Article 9 shall be construed as referring to a territorial unit of that State.
- (4) If a Contracting State makes no declaration under paragraph 1 of this article, this Convention is to extend to all territorial units of that State.
- contractant à l'article premier vise le territoire d'une unité territoriale de cet Etat;
- b) au tribunal ou à une autre autorité compétente de l'Etat contractant ou de l'Etat requis vise le tribunal ou l'autre autorité compétente d'une unité territoriale de cet Etat;
- c) à l'Etat contractant où se trouve le bien culturel au paragraphe 1 de l'article 8 vise l'unité territoriale de cet Etat où se trouve le bien;
- d) à la loi de l'Etat contractant où se trouve le bien au paragraphe 3 de l'article 8 vise la loi de l'unité territoriale de cet Etat où se trouve le bien; et
- e) à un Etat contractant à l'article 9 vise une unité territoriale de cet Etat.
- 4) Si un Etat contractant ne fait pas de déclaration en vertu du paragraphe 1 du présent article, la présente Convention s'appliquera à l'ensemble du territoire de cet Etat.

Article 15

- (1) Declarations made under this Convention at the time of signature are subject to confirmation upon ratification, acceptance or approval.
- (2) Declarations and confirmations of declarations are to be in writing and to be formally notified to the depositary.
- (3) A declaration shall take effect simultaneously with the entry into

Article 15

- 1) Les déclarations faites en vertu de la présente Convention lors de la signature sont sujettes à confirmation lors de la ratification, de l'acceptation ou de l'approbation.
- 2) Les déclarations, et la confirmation des déclarations, seront faites par écrit et formellement notifiées au dépositaire.
- 3) Les déclarations prendront effet à la date de l'entrée en vigueur de

force of this Convention in respect of the State concerned. However, a declaration of which the depositary receives formal notification after such entry into force shall take effect on the first day of the sixth month following the date of its deposit with the depositary.

la présente Convention à l'égard de l'Etat déclarant. Cependant, les déclarations dont le dépositaire aura reçu notification formelle après cette date prendront effet le premier jour du sixième mois suivant la date de leur dépôt auprès du dépositaire.

(4) Any State which makes a declaration under this Convention may withdraw it at any time by a formal notification in writing addressed to the depositary. Such withdrawal shall take effect on the first day of the sixth month following the date of the deposit of the notification.

4) Tout Etat qui fait une déclaration en vertu de la présente Convention peut à tout moment la retirer par une notification formelle adressée par écrit au dépositaire. Ce retrait prendra effet le premier jour du sixième mois suivant la date de dépôt de la notification.

Article 16

(1) Each Contracting State shall at the time of signature, ratification, acceptance, approval or accession, declare that claims for the restitution, or requests for the return, of cultural objects brought by a State under Article 8 may be submitted to it under one or more of the following procedures:

- (a) directly to the courts or other competent authorities of the declaring State;
- (b) through an authority or authorities designated by that State to receive such claims or requests and to forward them to the courts or other competent authorities of that State;
- (c) through diplomatic or consular channels.

(2) Each Contracting State may also designate the courts or other authorities competent to order the restitution or return of cultural objects under the provisions of

Article 16

1) Tout Etat contractant devra, au moment de la signature, de la ratification, de l'acceptation, de l'approbation ou de l'adhésion, déclarer que les demandes de retour ou de restitution de biens culturels introduites par un Etat en vertu de l'article 8 peuvent lui être soumises selon une ou plusieurs des procédures suivantes:

- a) directement auprès des tribunaux ou autres autorités compétentes de l'Etat déclarant;
- b) par le biais d'une ou plusieurs autorités désignées par cet Etat pour recevoir de telles demandes et les transmettre aux tribunaux ou autres autorités compétentes de cet Etat;
- c) par les voies diplomatiques ou consulaires.

2) Tout Etat contractant peut également désigner les tribunaux ou autres autorités compétentes pour ordonner la restitution ou le retour des biens culturels

Chapters II and III.

conformément aux dispositions des Chapitres II et III.

(3) Declarations made under paragraphs 1 and 2 of this article may be modified at any time by a new declaration.

3) Une déclaration faite en vertu des paragraphes 1 et 2 du présent article peut être modifiée à tout moment par une nouvelle déclaration.

(4) The provisions of paragraphs 1 to 3 of this article do not affect bilateral or multilateral agreements on judicial assistance in respect of civil and commercial matters that may exist between Contracting States.

4) Les dispositions des paragraphes 1 à 3 du présent article ne dérogent pas aux dispositions des accords bilatéraux et multilatéraux d'entraide judiciaire dans les matières civiles et commerciales qui pourraient exister entre des Etats contractants.

Article 17

Each Contracting State shall, no later than six months following the date of deposit of its instrument of ratification, acceptance, approval or accession, provide the depositary with written information in one of the official languages of the Convention concerning the legislation regulating the export of its cultural objects. This information shall be updated from time to time as appropriate.

Article 17

Tout Etat contractant, dans un délai de six mois suivant la date du dépôt de son instrument de ratification, d'acceptation, d'approbation ou d'adhésion, remet au dépositaire une information écrite dans une des langues officielles de la Convention concernant la législation réglementant l'exportation de biens culturels. Cette information sera mise à jour périodiquement, s'il y a lieu.

Article 18

No reservations are permitted except those expressly authorised in this Convention.

Article 18

Aucune réserve n'est admise hormis celles qui sont expressément autorisées par la présente Convention.

Article 19

(1) This Convention may be denounced by any State Party, at any time after the date on which it enters into force for that State, by the deposit of an instrument to that

Article 19

1) La présente Convention peut être dénoncée par l'un quelconque des Etats parties à tout moment à compter de la date à laquelle elle entre en vigueur à l'égard de cet

effect with the depositary.

Etat par le dépôt d'un instrument à cet effet auprès du dépositaire.

(2) A denunciation shall take effect on the first day of the sixth month following the deposit of the instrument of denunciation with the depositary. Where a longer period for the denunciation to take effect is specified in the instrument of denunciation it shall take effect upon the expiration of such longer period after its deposit with the depositary.

2) Une dénonciation prend effet le premier jour du sixième mois suivant la date du dépôt de l'instrument de dénonciation auprès du dépositaire. Lorsqu'une période plus longue pour la prise d'effet de la dénonciation est spécifiée dans l'instrument de dénonciation, celle-ci prend effet à l'expiration de la période en question après le dépôt de l'instrument de dénonciation auprès du dépositaire.

(3) Notwithstanding such a denunciation, this Convention shall nevertheless apply to a claim for restitution or a request for return of a cultural object submitted prior to the date on which the denunciation takes effect.

3) Nonobstant une telle dénonciation, la présente Convention demeurera applicable à toute demande de restitution ou de retour d'un bien culturel introduite avant la date à laquelle cette dénonciation prend effet.

Article 20

The President of the International Institute for the Unification of Private Law (Unidroit) may at regular intervals, or at any time at the request of five Contracting States, convene a special committee in order to review the practical operation of this Convention.

Article 20

Le Président de l'Institut international pour l'unification du droit privé (Unidroit) peut convoquer, périodiquement ou à la demande de cinq Etats contractants, un comité spécial afin d'examiner le fonctionnement pratique de la présente Convention.

Article 21

(1) This Convention shall be deposited with the Government of the Italian Republic.

Article 21

1) La présente Convention sera déposée auprès du Gouvernement de la République italienne.

(2) The Government of the Italian Republic shall:
(a) inform all States which have signed or acceded to this Convention and the President of

2) Le Gouvernement de la République italienne:
a) informe tous les Etats qui ont signé la présente Convention ou qui y ont adhéré et le Président de

the International Institute for the Unification of Private Law (Unidroit) of: (i) each new signature or deposit of an instrument of ratification, acceptance approval or accession, together with the date thereof; (ii) each declaration made in accordance with this Convention; (iii) the withdrawal of any declaration; (iv) the date of entry into force of this Convention; (v) the agreements referred to in Article 13; (vi) the deposit of an instrument of denunciation of this Convention together with the date of its deposit and the date on which it takes effect; (b) transmit certified true copies of this Convention to all signatory States, to all States acceding to the Convention and to the President of the International Institute for Unification of Private Law (Unidroit); (c) perform such other functions customary for depositaries.	l'Institut international pour l'unification du droit privé (Unidroit): i) de toute signature nouvelle ou de tout dépôt d'instrument de ratification, d'acceptation, d'approbation ou d'adhésion et de la date à laquelle cette signature ou ce dépôt sont intervenus; ii) de toute déclaration, effectuée en vertu des dispositions de la présente Convention; iii) du retrait de toute déclaration; iv) de la date d'entrée en vigueur de la présente Convention; v) des accords visés à l'article 13; vi) du dépôt de tout instrument de dénonciation de la présente Convention, ainsi que de la date à laquelle ce dépôt est intervenu et de la date à laquelle la dénonciation prend effet; b) transmet des copies certifiées de la présente Convention à tous les Etats signataires et à tous les Etats qui y adhèrent, et au Président de l'Institut international pour l'unification du droit privé (Unidroit); c) accomplit toute autre fonction qui incombe habituellement aux dépositaires.

IN WITNESS WHEREOF the undersigned plenipotentiaries, being duly authorised, have signed this Convention.

EN FOI DE QUOI les plénipotentiaires soussignés, dûment autorisés, ont signé la présente Convention.

DONE at Rome, this twenty-fourth day of June, one thousand nine hundred and ninety-five, in a single original, in the English and French languages, both texts being equally authentic.

FAIT à Rome, le vingt-quatre juin mil neuf cent quatre-vingt-quinze, en un seul original, en langues anglaise et française, les deux textes faisant également foi.

Annex

- (a) Rare collections and specimens of fauna, flora, minerals and anatomy, and objects of palaeontological interest;
- (b) property relating to history, including the history of science and technology and military and social history, to the life of national leaders, thinkers, scientists and artists and to events of national importance;
- (c) products of archaeological excavations (including regular and clandestine) or of archaeological discoveries;
- (d) elements of artistic or historical monuments or archaeological sites which have been dismembered;
- (e) antiquities more than one hundred years old, such as inscriptions, coins and engraved seals;
- (f) objects of ethnological interest;
- (g) property of artistic interest, such as:
- (i) pictures, paintings and drawings produced entirely by hand on any support and in any material (excluding industrial designs and manufactured articles decorated by hand);
- (ii) original works of statuary art and sculpture in any material;
- (iii) original engravings, prints and lithographs;
- (iv) original artistic assemblages and montages in any material;
- (h) rare manuscripts and incunabula, old books, documents and publications of special interest (historical, artistic, scientific,

Annexe

- a) Collections et spécimens rares de zoologie, de botanique, de minéralogie et d'anatomie; objets présentant un intérêt paléontologique;
- b) Les biens concernant l'histoire, y compris l'histoire des sciences et des techniques, l'histoire militaire et sociale ainsi que la vie des dirigeants, penseurs, savants et artistes nationaux, et les événements d'importance nationale;
- c) Le produit des fouilles archéologiques (régulières et clandestines) et des découvertes archéologiques;
- d) Les éléments provenant du démembrement de monuments artistiques ou historiques et des sites archéologiques;
- e) Objets d'antiquité ayant plus de cent ans d'âge, tels qu'inscriptions, monnaies et sceaux gravés;
- f) Le matériel ethnologique;
- g) Les biens d'intérêt artistique tels que:
- i) Tableaux, peintures et dessins faits entièrement à la main sur tout support et en toutes matières (à l'exclusion des dessins industriels et des articles manufacturés à la main);
- ii) Productions originales de l'art statuaire et de la sculpture, en toutes matières;
- iii) Gravures, estampes et lithographies originales;
- iv) Assemblages et montages artistiques originaux, en toutes matières;
- h) Manuscrits rares et incunables, livres, documents et publications anciens d'intérêt spécial (historique, artistique, scientifique,

literary, etc.) singly or in collections;	littéraire, etc.) isolés ou en collections;
(i) postage, revenue and similar stamps, singly or in collections;	i) Timbres-poste, timbres fiscaux et analogues, isolés ou en collections;
(j) archives, including sound, photographic and cinematographic archives;	j) Archives, y compris les archives phonographiques, photographiques et cinématographiques;
(k) articles of furniture more than one hundred years old and old musical instruments.	k) Objets d'ameublement ayant plus de cent ans d'âge et instruments de musique anciens.

Unidroit-konventionen på svenska⁵

Unidroitkonventionen om stulna eller olagligt utförda kulturföremål

(Rom den 24 juni 1995)

Konventionsstaterna, som

FÖRSAMLADES på inbjudan av republiken Italiens regering till en diplomatkonferens i Rom från den 7 till 24 juni 1995 för att godkänna utkastet till Unidroitkonventionen om internationellt återlämnande av stulna eller olagligt utförda kulturföremål,

ÄR ÖVERTYGADE om att skydd av kulturarvet och kulturutbyten är av grundläggande betydelse för att fördjupa förståelsen mellan folken och sprida kulturen samt för mänsklighetens bildning och civilisationens utveckling,

ÄR DJUPT OROADE över den olagliga handeln med kulturföremål och de oersättliga skador som denna ofta förorsakar både på själva kulturföremålen och på olika folkstammars, ursprungsbefolkningars eller andra samhällens kulturarv, och på hela mänsklighetens gemensamma arv, och som är särskilt oroade över plundringen av fornlämningar och den oersättliga förlust av arkeologisk, historisk och vetenskaplig information som detta innebär,

ÄR FAST BESLUTNA att effektivt främja kampen mot den olagliga handeln med kulturföremål genom att införa gemensamma rättsliga minimiregler för återlämnande av kulturföremål mellan konventionsstaterna i syfte att i allas intresse bevara och skydda kulturarvet,

BETONAR att denna konvention har som mål att underlätta återlämnande av kulturföremål, och att införandet av vissa ordningar, t.ex. ersättning, som i vissa stater är nödvändiga för att kunna verkställa ett återlämnande inte betyder att ett sådant åtagande behöver göras av andra stater,

BEKRÄFTAR att antagandet av bestämmelserna i denna konvention inte under några omständigheter skulle betyda att någon form av olagliga handlingar som utförts före konventionens ikraftträdande i framtiden skulle godtas eller legitimeras,

⁵ Svensk, icke officiell översättning, framtagen av Kulturföremålsutredningen i betänkandet Sveriges tillträde till 1995 års Unidroitkonvention om stulna eller olagligt utförda kulturföremål, SOU 2005:3.

ÄR MEDVETNA om att denna konvention inte i sig löser de problem som den olagliga handeln förorsakar, men att den initierar en process som kommer att främja det internationella kultursamarbetet och upprätthålla den lagliga handeln och de mellanstatliga avtal om kulturutbyten som stater ingått,

BEKRÄFTAR att genomförandet av denna konvention bör åtföljas av andra effektiva åtgärder till skydd för kulturföremål, såsom utvecklande och användande av register, fysiskt skydd av fornlämningar och tekniskt samarbete,

ERKÄNNER det arbete olika organ utfört för att skydda kulturföremål, i synnerhet 1970 års Unescokonvention om olovlig handel och de normer som utvecklats inom den privata sektorn,

HAR KOMMIT ÖVERENS om följande:

KAPITEL I – TILLÄMPNINGSSOMRÅDE OCH DEFINITIONER

Artikel 1

Denna konvention tillämpas på anspråk av internationell karaktär som gäller

- (a) återlämnande av stulna kulturföremål;
- (b) återlämnande av kulturföremål som förts ut från en konventionsstats territorium i strid med denna stats lagstiftning reglerande utförsel av kulturföremål och som har till syfte att skydda statens kulturarv (nedan "olagligt utförda kulturföremål").

Artikel 2

I denna konvention avser termen kulturföremål sådana föremål som av religiösa eller profana skäl är av betydelse för arkeologin, förhistorien, historien, litteraturen, konsten eller vetenskapen och som kan hänföras till någon av de kategorier som upptas i bilagan till denna konvention.

KAPITEL II – ÅTERLÄMNANDE AV STULNA KULTURFÖREMÅL

Artikel 3

(1) Den som innehar ett stulet kulturföremål skall återlämna det.

(2) I denna konvention anses ett kulturföremål som grävts ut olagligt eller som grävts ut lagligt men behållits i strid med lagen som stulet, om detta överensstämmer med lagstiftningen i den stat där utgrävningen ägde rum.

(3) Anspråk på återlämnande skall framställas inom tre år från det att den som framställer begäran fick vetskap om var föremålet fanns och vem som var innehavare av det, och under alla förhållanden inom femtio år från tidpunkten för stölden.

(4) Anspråk på återlämnande som avser ett föremål som är en integrerad del av ett monument eller en fornlämning eller som tillhör en offentlig samling, skall emellertid inte bero av andra tidsfrister än en tidsfrist om tre år från det att den som framställer anspråket fick vetskap om var föremålet fanns och om vem som var innehavare av det.

(5) Utan hinder av bestämmelserna i föregående stycke får en konventionsstat förklara att anspråk på återlämnande skall vara underkastad en tidsfrist som enligt denna stats lagstiftning är 75 år eller längre. Denna tidsfrist skall gälla även för anspråk på återlämnande som framställts i en annan konventionsstat och som hänför sig till kulturföremål som avlägsnats från ett monument, en fornlämning eller en offentlig samling i den konventionsstat som avgett en sådan förklaring.

(6) En förklaring som avses i föregående stycke skall göras i samband med undertecknande, ratificering, antagande av eller anslutning till konventionen.

(7) I denna konvention skall termen "offentlig samling" avse en samling inventerade eller på annat sätt identifierade kulturföremål som ägs av

(a) en konventionsstat,

(b) en regional eller lokal myndighet i en konventionsstat,

(c) en religiös institution i en konventionsstat, eller

(d) en institution som har inrättats i en konventionsstat huvudsakligen för ett kulturellt, pedagogiskt eller vetenskapligt ändamål och som i den staten anses bedriva verksamhet i allmänhetens intresse.

(8) Dessutom skall den tidsfrist som tillämpas beträffande föremål från offentliga samlingar även tillämpas när det gäller anspråk på återlämnande av ett kulturföremål av religiös eller samhällelig betydelse som ägs av en stam- eller ursprungsbefolkning och används av befolkningen i traditionellt eller rituellt syfte.

Artikel 4

(1) En innehavare av ett stulet kulturföremål som är skyldig att återlämna det har rätt till skäligen ersättning vid återlämnandet, förutsatt att innehavaren varken insåg eller rimligen borde ha insett att föremålet var stulet och att han kan visa att han iakttagit vederbörlig omsorg när föremålet förvärvades.

(2) Utan hinder av innehavarens rätt till ersättning enligt föregående stycke skall skäliga åtgärder vidtas för att förplikta den person som överlätit kulturföremålet till innehavaren, eller någon tidigare överlåtare,

att betala ersättningen om detta står i överensstämmelse med lagstiftningen i den stat där anspråket framställs.

(3) Att den som framställer anspråket betalar ersättning till innehavaren, när detta krävs, skall inte påverka rätten för den som framställt anspråket att återfå ersättningsbeloppet av någon annan.

(4) Vid bedömningen av om innehavaren iakttagit vederbörlig omsorg skall avseende fästas vid alla omständigheter vid förvärvet, däribland parternas uppträdande, det pris som betalats, om innehavaren gjort efterforskningar i register över stulna kulturföremål, som han rimligen kunde få tillgång till, och annan relevant dokumentation, som han rimligen kunde inhämta, samt om innehavaren konsulterat tillgängliga organ eller på annat sätt vidtagit andra sådana åtgärder som en förnuftig person skulle ha gjort med hänsyn till omständigheterna.

(5) Innehavaren skall inte få en bättre ställning än den person som han genom arv eller på annat sätt utan betalning erhållit kulturföremålet av.

KAPITEL III – ÅTERLÄMNANDE AV OLAGLIGT UTFÖRDA KULTURFÖREMÅL

Artikel 5

(1) En konventionsstat kan begära, att en domstol eller den myndighet som annars är behörig i en annan konventionsstat skall förordna att ett kulturföremål som olagligt förts ut från den anmodande statens territorium skall återlämnas dit.

(2) Ett kulturföremål som för t.ex. utställning, forskning, restaurering eller motsvarande syften tillfälligt förts ut från den anmodande statens territorium med stöd av ett tillstånd som beviljats enligt denna stats lagstiftning om utförelse av kulturföremål och vars syfte är att skydda statens kulturarv, och som inte har förts tillbaka enligt villkoren i nämnda tillstånd, skall anses vara olagligt utfört.

(3) Domstolen eller annan behörig myndighet i den stat till vilken anmodan riktats skall förordna att ett olagligt utfört kulturföremål skall återlämnas om den anmodande staten visar att föremålets avlägsnande från dess territorium avsevärt kränker ett eller flera av följande intressen:

- (a) det fysiska bevarandet av föremålet eller dess sammanhang,
 - (b) helheten hos ett sammansatt föremål,
 - (c) bibehållande av information av exempelvis vetenskaplig eller historisk karaktär,
 - (d) stam- eller ursprungsbefolkningars traditionella eller rituella bruk av föremålet,
- eller visar att föremålet har ett betydande kulturellt värde för den anmodande staten.

(4) En begäran enligt punkten 1 i denna artikel skall innehålla eller åtföljas av sådan information om faktiska eller rättsliga förhållanden som kan hjälpa domstolen eller annan behörig myndighet i den stat till vilken begäran riktats att bedöma om villkoren i punkterna 1–3 i denna artikel uppfyllts.

(5) En begäran om återlämnande skall framställas inom tre år från det att den anmodande staten fick kännedom om var kulturföremålet fanns och vem som var innehavare av det, och under alla förhållanden inom femtio år från utförseltillfället eller från det datum då föremålet enligt ett tillstånd som avses i punkten 2 i denna artikel skulle ha förts tillbaka.

Artikel 6

(1) Innehavaren av ett kulturföremål som förvärvat föremålet sedan det förts ut olagligt har rätt till skälig ersättning av den anmodande staten vid återlämnandet, förutsatt att innehavaren vid förvärvet varken insåg eller rimligen borde ha insett att föremålet förts ut olagligt.

(2) Vid bedömningen av om innehavaren insåg eller rimligen borde ha insett att föremålet förts ut olagligt skall omständigheterna i samband med förvärvet beaktas, vilket innefattar frågan om ett utförseltillstånd som krävdes enligt den anmodande statens lagstiftning saknas.

(3) I stället för ersättning kan den innehavare som är skyldig att återlämna ett kulturföremål till den anmodande staten överenskomma med denna om

(a) att behålla äganderätten till föremålet, eller

(b) att med eller utan vederlag överföra äganderätten till en person som bor i den anmodande staten och som tillhandahåller nödvändiga garantier.

(4) Kostnaderna för återlämnande av ett kulturföremål i enlighet med denna artikel skall bäras av den återkrävande staten, utan att detta påverkar denna stats rätt att återfå beloppet av någon annan.

(5) Innehavaren skall inte få en bättre ställning än den person som han genom arv eller annars utan betalning erhållit kulturföremålet av.

Artikel 7

(1) Bestämmelserna i detta kapitel skall inte tillämpas om

(a) det vid tidpunkten för begäran om återlämnande av ett kulturföremål inte längre är olagligt att föra ut föremålet ur landet, eller

(b) föremålet förts ut ur landet vid en tidpunkt då upphovsmannen levde eller inom femtio år från upphovsmannens död.

(2) Utan hinder av stycke b i föregående punkt tillämpas bestämmelserna i detta kapitel när ett kulturföremål har tillverkats av en eller flera medlemmar av en stam- eller ursprungsbefolkning för traditionellt eller

rituellt bruk inom befolkningen och föremålet kommer att återlämnas till den befolkningen.

KAPITEL IV – ALLMÄNNA BESTÄMMELSER

Artikel 8

(1) En talan avseende ett anspråk enligt kapitel II eller en begäran enligt kapitel III kan framställas inför den domstol eller annan behörig myndighet i den konventionsstat där kulturföremålet finns eller inför den domstol eller annan behörig myndighet som i övrigt enligt konventionsstaternas regler om jurisdiktion är behörig.

(2) Parterna kan komma överens om att hänskjuta tvisten till vilken domstol eller annan behörig myndighet som helst eller till skiljeförfarande.

(3) De interimistiska åtgärder, inklusive säkerhetsåtgärder, som står till förfogande enligt lagstiftningen i den konventionsstat där kulturföremålet finns, får tillgripas även när anspråket på återlämnande av föremålet framställts inför en domstol eller någon annan behörig myndighet i en annan konventionsstat.

Artikel 9

(1) Ingen bestämmelse i denna konvention skall hindra en konventionsstat från att tillämpa gynnsammare regler för återlämnande av stulna eller olagligt utförda kulturföremål än vad denna konvention föreskriver.

(2) Denna artikel skall inte tolkas så att den förpliktar en konventionsstat att erkänna eller verkställa ett beslut av en domstol eller annan behörig myndighet i en annan konventionsstat som avviker från bestämmelserna i denna konvention.

Artikel 10

(1) Bestämmelserna i kapitel II skall endast tillämpas beträffande kulturföremål som stulits efter denna konventions ikraftträdande i den stat där anspråket framställdes, förutsatt att

- (a) föremålet stulits från en konventionsstats territorium efter att denna konvention trädde i kraft i den staten, eller
- (b) föremålet påträffas i en konventionsstat efter det att denna konvention trätt i kraft för den statens vidkommande.

(2) Bestämmelserna i kapitel III tillämpas endast på kulturföremål som förts ut olagligt efter konventionens ikraftträdande såväl i den stat som framställt anmodan som i den stat till vilken anmodan har riktats.

(3) Denna konvention legitimerar inte på något sätt någon form av olagliga åtgärder som har vidtagits innan denna konvention trädde i kraft eller som har undantagits från konventionens tillämpningsområde med stöd av styckena 1 eller 2 i denna artikel, och den begränsar inte heller rätten för en stat eller person att med stöd av andra tillämpliga regler utanför denna konvention framställa en begäran om återlämnande av ett kulturföremål som stulits eller förts ut olagligt innan denna konvention trädde i kraft.

KAPITEL V – SLUTBESTÄMMELSER

Artikel 11

(1) Denna konvention är öppen för undertecknande på det avslutande mötet för diplomatkonferensen för att anta utkastet till Unidroitkonventionen om internationellt återlämnande av stulna eller olagligt exporterade kulturföremål, och skall därefter vara öppen för undertecknande för alla stater i Rom fram till och med juni 1996.

(2) Denna konvention skall ratificeras, godtas eller godkännas av de stater som har undertecknat den.

(3) Denna konvention är öppen för anslutning av alla stater som inte är signaturstater, från den dag den är öppen för undertecknande.

(4) Ratifikation, godtagande, godkännande eller anslutning skall deponeras med ett formellt dokument hos depositarien.

Artikel 12

(1) Denna konvention träder i kraft första dagen i sjätte månaden efter den dag då det femte ratifikations-, godtagande-, godkännande- eller anslutningsinstrumentet deponerades.

(2) I fråga om de stater som ratificerar, godtar, godkänner eller ansluter sig till denna konvention efter att det femte ratificerings-, godtagande-, godkännande- eller anslutningsinstrumentet har deponerats, skall denna konvention träda i kraft den första dagen i sjätte månaden efter den dag då statens ratifikations-, godtagande-, godkännande- eller anslutningsinstrument deponerades.

Artikel 13

(1) Denna konvention påverkar inte andra internationella dokument som är rättsligt bindande för en konventionsstat och som innehåller bestämmelser i frågor som denna konvention reglerar, om inte de stater som är bundna av ett sådant dokument gör en anmälan om detta.

(2) En konventionsstat kan ingå avtal med en eller flera konventionsstater i syfte att förbättra tillämpningen av denna konvention i deras inbördes förbindelser. De stater som har ingått ett sådant avtal skall tillstålla depositarien en kopia av avtalet.

(3) De konventionsstater som är medlemmar i organisationer för ekonomisk integration eller regionala enheter kan anmäla att de i sina inbördes relationer avser att tillämpa de interna reglerna för dessa organisationer eller organ, och att staterna därför inte mellan sig avser tillämpa bestämmelserna i denna konvention, när konventionens tillämpningsområde sammanfaller med tillämpningsområdet för de interna reglerna.

Artikel 14

(1) Om en konventionsstat består av två eller flera territoriella enheter kan den, oavsett om enheterna har likadant eller avvikande rättssystem i förhållande till de frågor som behandlas i denna konvention, vid tidpunkten för undertecknande eller vid deponering av sitt ratificerings-, godtagande-, godkännande- eller anslutningsinstrument, anmäla att denna konvention skall gälla för alla dess territoriella enheter eller att den endast gäller en eller flera av enheterna. Konventionsstaten kan när som helst ersätta en anmälan med en ny anmälan.

(2) Sådana anmälningar skall meddelas depositarien och uttryckligen ange vilka territoriella enheter som omfattas av denna konvention.

(3) Om en anmälan som avgetts med stöd av denna artikel begränsar konventionens tillämpningsområde till att gälla en eller flera men inte alla territoriella enheter i en konventionsstat skall hänvisningen till

(a) en konventionsstat territorium i artikel 1 åsyfta territoriet för en territoriell enhet i denna stat,

(b) en domstol eller någon annan behörig myndighet i konventionsstaten eller i den stat till vilken begäran riktats åsyfta en domstol eller någon annan behörig myndighet i en territoriell enhet i denna stat,

(c) konventionsstaten där kulturföremålet finns, i artikel 8 (1), åsyfta den territoriella enhet tillhörande den stat där kulturföremålet finns,

(d) lagstiftningen i konventionsstat där föremålet finns, i artikel 8 (1), åsyfta lagstiftningen i den territoriella enhet tillhörande staten där föremålet finns och

(e) en konventionsstat i artikel 9 åsyfta en territoriell enhet i denna stat.

(4) Om en konventionsstat inte gör en anmälan enligt punkten 1 i denna artikel skall denna konvention gälla samtliga territoriella enheter i staten.

Artikel 15

(1) De anmälningar som görs inom ramen för denna konvention vid tidpunkten för undertecknandet skall bekräftas i samband med ratificeringen, godtagandet eller godkännandet.

(2) Anmälningar och bekräftelser av anmälningar skall göras skriftligen och officiellt tillkännages depositarien.

(3) En anmälan börjar gälla samtidigt som denna konvention träder i kraft för den berörda staten. Anmälningar som formellt tillkännages depositarien först efter ikraftträdandet, skall emellertid börja gälla den första dagen i sju månader efter den dag då anmälan deponerades hos depositarien.

(4) En stat som gör en anmälan enligt denna konvention, kan när som helst återkalla denna genom en formell, skriftlig underrättelse till depositarien. Återkallandet träder i kraft den första dagen i sju månader efter den dag då underrättelsen deponerades.

Artikel 16

(1) Varje konventionsstat skall vid tidpunkten för undertecknandet, ratificeringen, godtagandet, godkännandet eller anslutningen förklara att en annan stats begäran om återlämnande av kulturföremål enligt artikel 8, kan framställas till staten med iakttagande av ett eller flera av följande förfaranden:

- (a) direkt till domstolar eller andra behöriga myndigheter i den stat som avgett förklaringen,
- (b) genom den eller de myndigheter som har utsetts av staten i fråga för att ta emot framställningar och att vidarebefordra dessa till domstolarna eller andra behöriga myndigheter i staten,
- (c) på diplomatisk eller konsulär väg.

(2) Varje konventionsstat kan också utse de domstolar eller andra behöriga myndigheter som beslutar om återlämnande av kulturföremål enligt bestämmelserna i kapitel II och III.

(3) Sådana förklaringar som avgetts enligt punkterna 1 och 2 i denna artikel kan när som helst ändras genom en ny förklaring.

(4) Bestämmelserna i punkterna 1–3 i denna artikel skall inte påverka eventuella bilaterala eller multilaterala rättshjälpskonventioner mellan konventionsstaterna till de delar de gäller civil- och handelsrättsliga frågor.

Artikel 17

Varje konventionsstat skall inom sex månader från deponeringen av sitt ratificerings-, godtagande-, godkännande- eller anslutningsinstrument på

något av de officiella konventionsspråken tillstålla depositarien en skriftlig uppgift om den lagstiftning som i staten reglerar utförelse av dess kulturföremål. Informationen skall vid behov uppdateras.

Artikel 18

Inga andra förbehåll än de som uttryckligen godkänts i denna konvention är tillåtna.

Artikel 19

(1) En konventionsstat kan säga upp denna konvention genom att när som helst efter att konventionen har trätt i kraft för den statens vidkommande deponera ett instrument avseende detta hos depositarien.

(2) Uppsägningen skall träda i kraft den första dagen i sjätte månaden efter deponering av instrumentet hos depositarien. Om det enligt uppsägningsinstrumentet krävs en längre tidsfrist för att uppsägningen skall börja gälla, träder uppsägningen i kraft efter att den angivna längre tidsfristen efter deponeringen av uppsägningsinstrumentet hos depositarien har löpt ut.

(3) Utan hinder av en sådan uppsägning skall denna konvention dock tillämpas på sådana anspråk på återlämnande av kulturföremål som framställts innan uppsägningen har trätt i kraft.

Artikel 20

Presidenten för Internationella privaträttsinstitutet (Unidroit) kan med regelbundna intervall, eller när som helst om fem konventionsstater begär detta, sammankalla en specialkommitté med uppgift att se över den praktiska tillämpningen av denna konvention.

Artikel 21

(1) Denna konvention skall deponeras hos Republiken Italiens regering.

(2) Republiken Italiens regering skall

(a) underrätta alla stater som har undertecknat eller anslutit sig till konventionen och presidenten för Internationella privaträttsinstitutet (Unidroit) om

(i) varje nytt undertecknande eller varje nytt ratificerings-, godtagande-, godkännande- eller anslutningsinstrument som deponeras samt datum för dessa,

(ii) varje anmälan som gjorts med stöd av denna konvention,

(iii) varje återkallelse av en anmälan,

(iv) datum för ikraftträdandet av denna konvention,

(v) de överenskommelser som avses i artikel 13,

- (vi) deponering av ett instrument avseende uppsägning av denna konvention tillsammans med datum för deponering och ikraftträdande,
- (b) tillställa alla stater som har undertecknat eller anslutit sig till konventionen samt presidenten för Internationella privaträttsinstitutet (Unidroit) en bestyrkt kopia av konventionen,
- (c) sköta de övriga uppgifter som ankommer på depositarien.

TILL BEKRÄFTELSE HÄRAV har vederbörligen befullmäktigade ombud undertecknat denna konvention.

UPPRÄTTAD i Rom den 24 juni 1995 i ett exemplar på vardera engelska och franska, vilka båda texter har samma giltighet.

BILAGA

- (a) Sällsynta zoologiska, botaniska, mineralogiska och anatomiska samlingar och arter samt föremål av paleontologiskt intresse;
- (b) Föremål med historisk anknytning, innefattande vetenskapens och teknologins historia samt krigs- och samhällshistoria, föremål med anknytning till nationella ledares, filosofers, vetenskapsmäns och konstnärers liv samt till händelser av nationell betydelse;
- (c) Fynd från arkeologiska utgrävningar (tillåtna och olovliga) eller från arkeologiska upptäckter;
- (d) Delar av söndertagna konstnärliga eller historiska byggnadsminnen eller fasta fornlämningar;
- (e) Mer än etthundra år gamla antikviteter, såsom inskriptioner, mynt och sigillstämplar;
- (f) Föremål av etnologiskt intresse;
- (g) Föremål av konstnärligt intresse, såsom:
 - (i) tavlor, målningar och teckningar helt utförda för hand oavsett underlag och material (med undantag av industridesign och industritillverkade föremål som dekorerats för hand);
 - (ii) originalverk i form av statyer och skulpturer oavsett material;
 - (iii) gravyrer, tryck och litografier i original;
 - (iv) konstnärliga assemblage och montage i original, oavsett material;
- (h) Enstaka exemplar eller samlingar av sällsynta handskrifter och inkunabler, äldre böcker, dokument och publikationer av särskilt intresse (såsom historiskt, konstnärligt, vetenskapligt eller litterärt);
- (i) Frimärken, stämpelmärken och liknande märken, i enstaka exemplar eller i samlingar;
- (j) Arkiv, innefattande samlingar av ljudupptagningar, fotografier och filmupptagningar;
- (k) Mer än etthundra år gamla möbler och äldre musikinstrument.

Sammanfattning⁶ av betänkandet Sveriges tillträde till 1995 års Unidroitkonvention om stulna eller olagligt utförda kulturföremål (SOU 2005:3)

1995 års Unidroitkonvention om återlämnande av stulna eller olagligt utförda kulturföremål har utarbetats inom den internationella organisationen Unidroit (Internationella privaträttsinstitutet). Konventionen, som antogs i juni 1995 och trädde i kraft i juli 1998, bygger delvis på 1970 års Unescokonvention om åtgärder för att förbjuda och förhindra olovlig införsel, utförsel och överlåtelse av äganderätten till kulturegendom. Den har tillkommit för att genom ett ökat internationellt samarbete försöka begränsa den olagliga utförseln av kulturföremål och hanteringen av stulna kulturföremål. Avsikten är att Sverige skall ansluta sig till konventionen. För att så skall kunna ske måste svensk lagstiftning anpassas till konventionens krav.

1995 års Unidroitkonvention är tillämplig på anspråk av internationell karaktär. Den innehåller en civilrättslig reglering som innebär att den som innehar ett stulet kulturföremål är skyldig att återlämna detta. Ett sådant anspråk skall dock framställas inom vissa tidsfrister som anges i konventionen. Vidare har en stat som är part i konventionen möjlighet att med åberopande av sin nationella offentlighetsreglering begära att en domstol eller annan behörig myndighet i en annan konventionsstat skall förordna att ett kulturföremål som förts ut olagligt från den återkrävande staten skall återlämnas dit. Även för sådana anspråk gäller enligt konventionen vissa tidsfrister. Bestämmelserna i konventionen är inte avsedda att tillämpas retroaktivt.

I vissa avseenden sammanfaller konventionens regler om återlämnande av olagligt utförda kulturföremål med bestämmelserna i 6 kap. kulturminneslagen. Där föreskrivs att ett kulturföremål som finns i Sverige skall återlämnas till en annan stat inom EES, om föremålet olagligt har förts bort från den staten. Genom bestämmelserna i 6 kap. kulturminneslagen har direktivet 93/7/EEG om återlämnande av kulturföremål som olagligt förts bort från en annan medlemsstats territorium införlivats med svensk rätt. Eftersom direktivet har företräde framför konventionen i den mån dessa rättsakter reglerar samma frågor, föreslår utredningen att de nuvarande bestämmelserna i 6 kap. kulturminneslagen även fortsättningsvis tillämpas i förhållande till EES-staterna. Sverige bör därför i samband med tillträdet till konventionen anmäla detta på det sätt som föreskrivs i artikel 13 (3) i konventionen. Konventionens bestämmelser om återlämnande av stulna kulturföremål är dock tillämpliga fullt ut i förhållande till konventionsstater inom EES.

⁶ Hämtad ur betänkandet, s. 21-27.

Begreppet kulturföremål

Kulturföremål definieras i artikel 2 i konventionen som föremål som av religiösa eller profana skäl är av betydelse för arkeologin, förhistorien, historien, litteraturen, konsten eller vetenskapen och som kan hänföras till någon av de kategorier som upptas i en bilaga till konventionen. Definitionen överensstämmer i princip med vad som avses med termen kulturegendom i 1970 års Unescokonvention. I svensk rätt förekommer begreppet kulturföremål i 5 kap. kulturminneslagen, som handlar om skydd mot utförelse av vissa äldre kulturföremål, och i 6 kap. samma lag, som reglerar frågor om återlämnande av olagligt utförda kulturföremål. Termen kulturföremål har i dessa båda kapitel olika innebörd. Definitionen av kulturföremål i 6 kap. 2 § kulturminneslagen bygger på motsvarande begrepp i direktivet 93/7/EEG och överensstämmer i sin tur inte helt med definitionen av kulturföremål i konventionen. Utredningen föreslår att 6 kap. 1 § kulturminneslagen skall utvidgas till att avse även återlämnande av olagligt utförda kulturföremål till konventionsstater utanför EES. I samband härmed föreslår utredningen att begreppet kulturföremål i 6 kap. 2 § kulturminneslagen utvidgas så att det även omfattar vad som anses utgöra kulturföremål enligt konventionen. De övergripande kriterierna enligt artikel 2 i konventionen har förts in i 6 kap. 2 § kulturminneslagen och bilagan till lagen har anpassats till konventionen. Tilläggen i bilagan innebär att någon ny föremålskategori och delvis andra åldersgränser har förts in samt att de värdegränser som gäller i förhållande till EES-stater har undantagits i förhållande till konventionsstater utanför EES.

Anpassningen av svensk rätt till konventionens regler om återlämnande av stulna kulturföremål innebär att fristerna enligt 3 och 5 §§ godtrosförvärvslagen måste utökas till tre år såvitt gäller återkrav och lösen av sådana kulturföremål som avses i konventionen. Utredningen har föreslagit att dessa längre frister skall framgå av en ny 9 § i godtrosförvärvslagen. Härvid har utredningen valt att inte föreslå att dessa tidsfrister skall anknytas till begreppet kulturföremål utan att fristerna i stället skall gälla beträffande ”föremål med ett särskilt betydande kulturellt värde”.

Återlämnande av stulna kulturföremål

Enligt artikel 3 i konventionen skall den som innehar ett stulet kulturföremål återlämna det. Med stulna föremål jämställs arkeologiska föremål som grävts ut olagligt eller som grävts ut lagligt men behållits i strid med lagen, om detta överensstämmer med lagstiftningen i den stat där utgrävningen ägde rum. Ett krav på återlämnande skall enligt konventionen göras gällande inom tre år från det att den som framställer kravet fick vetskap om var och hos vem föremålet fanns och under alla förhållanden inom femtio år från tidpunkten för stölden. Såvitt gäller föremål som ingår i monument, fornlämningar eller offentliga samlingar gäller dock ingen yttersta tidsfrist. En innehavare som varken insåg eller rimligen borde ha insett att föremålet var stulet och kan visa att han

iakttagit vederbörlig omsorg vid förvärvet har enligt konventionen rätt till skälig ersättning vid återlämnandet.

Enligt svensk rätt har den bestulne alltid rätt att få tillbaka ett stulet föremål från den som har stulit det. Ägaren har också en ovillkorlig rätt att under obegränsad tid få tillbaka föremålet av den som har förvärvat föremålet med kännedom om att det var stulet eller om förvärvaren borde ha misstänkt att så var fallet. I dessa avseenden uppfyller svensk lagstiftning konventionens krav och någon anpassning av de svenska reglerna behöver därför inte ske.

Om den som förvärvat ett stulet föremål är i god tro, dvs. inte har haft anledning att misstänka eller borde ha misstänkt att föremålet var stulet, ställer sig saken något annorlunda. Såvitt gäller stulen egendom har ägaren numera, enligt de regler i godtrosförvärvslagen som infördes den 1 juli 2003, rätt att få tillbaka egendomen utan att betala någon lösen. Han måste emellertid begära att få tillbaka egendomen från innehavaren inom sex månader från det att han fick eller måste antas ha fått kännedom om innehavet. Någon yttersta tidsfrist för att framställa ett sådant krav föreskrivs dock inte. Svensk lagstiftning uppfyller i dessa avseenden konventionens krav utom beträffande längden av den frist inom vilken ett återkrav kan göras gällande. För att svensk rätt skall uppfylla konventionens krav krävs i detta avseende att fristen för att begära tillbaka ett stulet kulturföremål från en godtroende förvärvare förlängs till tre år.

Efter den nyss nämnda lagändringen är det enligt svensk rätt inte längre möjligt att göra godtrosförvärv av stulen egendom. Den situationen kan emellertid uppkomma att ett föremål anses stulet enligt lagstiftningen i en annan konventionsstat, medan föremålet vid en bedömning enligt svensk lag skall anses exempelvis förskingrat. Enligt konventionen har den bestulne i den andra konventionsstaten rätt att få tillbaka föremålet. Föremålet kan emellertid enligt godtrosförvärvslagen bli föremål för godtrosförvärv eller hävd här i Sverige. Den ursprunglige ägaren har dock enligt godtrosförvärvslagen möjlighet att lösa tillbaka egendomen under förutsättning att han framställer sitt krav inom sex månader från det han fick kännedom om förvärvarens innehav. Lösenbeloppet skall härvid bestämmas till ett belopp som motsvarar den godtroende förvärvarens kostnader för förvärvet av egendomen och för dess förbättring. I sammanhanget kan konstateras att det i godtrosförvärvslagen ställs i vart fall lika stränga krav för att en förvärvare skall anses vara i god tro som det görs i konventionen samt att rätten till ersättning inte är mer generös enligt godtrosförvärvslagen än enligt konventionen. De svenska reglerna får därmed anses uppfylla konventionens krav utom såvitt avser tidsfristen för att göra ett lösenkrav gällande beträffande ett kulturföremål. Även denna tidsfrist bör alltså förlängas till tre år.

Utredningen föreslår att det i godtrosförvärvslagen införs en ny 9 § där det anges att det beträffande föremål ”med ett särskilt betydande kulturellt värde” skall gälla en tidsfrist på tre år i stället för den tidsfrist på sex månader som gäller beträffande föremål i allmänhet. Några yttersta tidsfrister motsvarande dem som föreskrivs i konventionen har inte föreslagits.

Återlämnade av olagligt utförda kulturföremål

Enligt artikel 5 i konventionen kan en konventionsstat i en annan konventionsstat väcka talan och begära att en domstol eller den myndighet som annars är behörig skall förordna att ett kulturföremål som olagligt förts ut från den anmodande staten skall återlämnas dit. För att svensk rätt skall uppfylla åtagandena enligt konventionen krävs att stater som är parter i konventionen kan väcka en sådan talan i Sverige. Som tidigare nämnts, finns det i 6 kap. kulturminneslagen regler om återlämnande av olagligt bortförda kulturföremål till stater som ingår i EES. Dessa bestämmelser överensstämmer till stora delar med vad konventionen föreskriver. På grund av bundenheten till direktivet 93/7/EEG skall de nuvarande bestämmelserna i kulturminneslagen även fortsättningsvis gälla i förhållande till EES-stater. För att en stat utanför EES som omfattas av konventionen skall kunna utnyttja sin rätt att enligt konventionen begära att ett olagligt utfört kulturföremål återlämnas, föreslår utredningen att den nuvarande bestämmelsen i 6 kap. 1 § kulturminneslagen om återlämnandeskyldighet skall utvidgas till att även avse sådana anspråk. Vidare föreslår utredningen att definitionen av kulturföremål i 6 kap. 2 § kulturminneslagen skall utökas så att den omfattar även sådana föremål som i konventionen definieras som kulturföremål. Utredningen har också funnit skäl att ändra definitionen i 6 kap. 3 § angående vad som avses med att ett kulturföremål är olagligt utfört så att den tar sikte även på konventionsländernas utförelse regler till skydd för dessa staters kulturarv.

Av konventionen följer att en konventionsstat har tre år på sig att framställa en talan om återlämnande av kulturföremål vid en svensk domstol och att det för ett sådant anspråk gäller en yttersta tidsfrist på 50 år. Enligt utredningens mening bör det införas enhetliga tidsfrister i 6 kap. kulturminneslagen för såväl anspråk som framställs av konventionsstater som anspråk från konventionsstater utanför EES. Detta innebär att utredningen föreslår att den nuvarande ettårsfristen i 6 kap. 6 § kulturminneslagen skall utvidgas till en treårsfrist och att den yttersta tidsfristen på 30 år ändras till en yttersta tidsfrist på 50 år.

Utredningen har vidare föreslagit att reglerna i 6 kap. kulturminneslagen om ersättning och alternativ till ersättning till en godtroende innehavare, som tvingas återlämna ett olagligt utfört kulturföremål, skall utvidgas till att gälla också när återlämnandet sker till konventionsstater utanför EES. I förhållande till konventionsstater utanför EES skall bestämmelsen dessutom kompletteras, så att även den som innehar ett föremål för annans räkning har rätt till ersättning.

Processuella frågor

Svensk rätt uppfyller konventionens krav att det skall finnas en domstol eller myndighet som är behörig att handlägga anspråk på återlämnande av stulna eller olagligt utförda kulturföremål. Någon kompletterande lagreglering krävs därför inte i detta avseende.

Utredningen föreslår att den svenska regeringen vid Sveriges tillträde till konventionen skall anmäla att en begäran om återlämnande av

kulturföremål och därmed sammanhängande frågor kan framställas direkt vid allmän domstol eller – i fråga om stulna kulturföremål – hos behörig kronofogdemyndighet.

De möjligheter som domstolen enligt nu gällande regler i 6 kap. kulturminneslagen har att besluta om säkerhetsåtgärder beträffande olagligt utförda kulturföremål bör utvidgas till att också gälla i samband med sådana anspråk på återlämnande som framställs av konventionsstater utanför EES.

Följändringar i 6 kap. kulturminneslagen

Utredningen har föreslagit att skyldigheten enligt 6 kap. 1 § kulturminneslagen att återlämna olagligt utförda kulturföremål till stater inom EES skall utvidgas till att avse även återlämnande av kulturföremål till konventionsstater utanför EES. I anslutning härtill har utredningen övervägt om övriga bestämmelser i 6 kap. kulturminneslagen bör gälla beträffande sådana anspråk. Härvid har utredningen gjort bedömningen att bestämmelsen i 14 §, som anger att offentlighetsrättsligt grundade krav på återlämnande av kulturföremål till EES-stater och frågor om ersättning till innehavaren skall handläggas enligt reglerna för indispositiva tvistemål, bör utvidgas till att gälla även sådana anspråk. Utredningen har också funnit att bestämmelsen i 15 § om hur rättegångskostnader i ett mål om återlämnande skall fördelas bör utvidgas till att gälla även i mål om sådana krav. Detta innebär att även en återkrävande konventionsstat skall svara för rättegångskostnaderna om innehavaren av föremålet var i god tro och inte insett eller borde ha insett att föremålet hade blivit olagligt bortfört. Utredningen föreslår vidare att den särskilda lagvalsregeln i 17 §, som anger att äganderätten till ett olagligt utfört kulturföremål efter återlämnandet skall bestämmas enligt den återkrävande statens lag, skall utvidgas till att gälla även i förhållande till konventionsstater utanför EES. Däremot anser utredningen inte att bestämmelsen i 8 §, som reglerar tingsrätts möjlighet att på ansökan av Riksantikvarieämbetet besluta om undersökning hos någon för att eftersöka kulturföremål, bör utvidgas till att gälla anspråk från konventionsstater utanför EES. Någon utvidgning bör enligt utredningens mening inte heller ske vad gäller andra bestämmelser i kapitlet som reglerar Riksantikvarieämbetets funktion som central myndighet. Lämpligheten av att det enligt nuvarande ordning ankommer på den centrala myndigheten att genomföra undersökningar hos någon för att söka efter ett olagligt bortfört kulturföremål och att ta hand om föremålet bör enligt utredningens mening bli föremål för överväganden i annan ordning.

Svenska statens rätt att i andra konventionsstater föra talan om återlämnande av kulturföremål

Som en följd av att Sverige tillträder konventionen får också den svenska staten möjlighet att väcka talan om återlämnande av stulna eller olagligt utförda kulturföremål vid domstol eller annan behörig myndighet i andra konventionsstater. Detta aktualiserar frågor om vem som har rätt att föra statens talan i sådana mål.

Författningsförslaget i betänkandet SOU 2005:3

1 Förslag till Lag om ändring i lagen (1988:950) om kulturminnen m.m.

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1988:950) om kulturminnen m.m.

dels att 6 kap. 1–3 §§ och 6–8 §§ skall ha följande lydelse,

dels att bilagan till 6 kap. 2 § första stycket 2 skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

6 kap.

1 §⁷

Ett kulturföremål som efter den 31 december 1994 olagligt förts bort från en stat som ingår i Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES) och som finns i Sverige skall på begäran återlämnas till den staten.

Ett kulturföremål som *finns i Sverige och som*

- efter den 31 december 1994 olagligt förts bort från en stat som ingår i Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES), *eller*

- efter den XX 2005 (=datum då konventionen trätt i kraft i Sverige) olagligt förts ut från en stat utanför EES som omfattas av Unidroitkonventionen av den 24 juni 1995

skall på begäran återlämnas till den återkrävande staten.

2 §⁸

Med ett kulturföremål avses i detta kapitel ett föremål som

Med ett kulturföremål avses i detta kapitel

1. ett föremål som

1. *i den stat det förts bort från* betraktas som en nationell skatt av konstnärligt, historiskt eller arkeologiskt värde enligt lagar eller administrativa förfaranden som är förenliga med artikel 36 i Romfördraget, *och*

- förts bort från en stat som ingår i EES och i den staten betraktas som en nationell skatt av konstnärligt, historiskt eller arkeologiskt värde enligt lagar eller administrativa förfaranden som är förenliga med artikel 36 i Romfördraget, *eller*

- förts ut från en stat utanför EES som är part i Unidroitkonventionen av den 24 juni 1995 och i den

⁷ Senaste lydelse 1994:1523.

⁸ Senaste lydelse 1994:1523.

staten av religiösa eller profana skäl är av betydelse för arkeologin, förhistorien, historien, litteraturen, konsten eller vetenskapen om föremålet,

2. om detta

2. tillhör någon av de kategorier som anges i bilagan till denna lag eller är en integrerad del av inventarierna hos en kyrklig institution eller en integrerad del av en offentlig samling och upptagen i inventarieförteckningen hos ett museum, ett arkiv eller en bibliotekssamling.

- tillhör någon av de kategorier som anges i bilagan till denna lag, eller

- i en stat som ingår i EES är en integrerad del av inventarierna hos en kyrklig institution eller en integrerad del av en offentlig samling och upptagen i inventarieförteckningen hos ett museum, ett arkiv eller en bibliotekssamling.

Med en offentlig samling avses en samling som ägs av

Med en *sådan* offentlig samling i en stat som ingår i EES avses en samling som ägs av

- en stat som avses i 1 §,
- en lokal eller regional myndighet i en *sådan* stat, eller
- en offentlig institution i en *sådan* stat vilken ägs eller till stor del finansieras av staten eller av en lokal eller regional myndighet.

- staten,
- en lokal eller regional myndighet, eller
- en offentlig institution vilken ägs eller till stor del finansieras av staten eller av en lokal eller regional myndighet.

3 §⁹

Med att ett kulturföremål olagligt förts bort avses att föremålet förts från en stats territorium i strid med den statens regler *till skydd för nationella skatter* eller att efter en tidsbegränsad laglig bortförsl föremålet inte har återlämnats eller något annat villkor för bortförsln har överträtts.

Med att ett kulturföremål olagligt förts bort avses att föremålet förts *ut* från en stats territorium i strid med den statens regler om *utförsel av kulturföremål* eller att efter en tidsbegränsad laglig bortförsl föremålet inte har återlämnats eller något annat villkor för bortförsln har överträtts.

6 §¹⁰

Talan om återlämnande skall väckas inom *ett* år från det att den återkrävande staten fick kännedom om föremålets belägenhet och om vem som innehade det. Talan får dock inte väckas senare än *trettio* år efter det att föremålet olagligt

Talan om återlämnande skall väckas inom *tre* år från det att den återkrävande staten fick kännedom om föremålets belägenhet och om vem som innehade det. Talan får dock inte väckas senare än *femtio* år efter det att föremålet olagligt

⁹ Senaste lydelse 1994:1523.

¹⁰ Senaste lydelse 1994:1523.

fördes bort. I fråga om föremål som enligt 2 § tillhör en *offentlig samling* och kyrkliga föremål som har ett särskilt skydd enligt det återkrävande landets lag, får dock talan väckas inom sjuttiofem år efter bortförselein.

Om bortförselein inte längre är olaglig när talan väcks, skall talan ogillas.

fördes bort. I fråga om föremål som enligt 2 § tillhör en offentlig samling *i en stat som ingår i EES* och kyrkliga föremål som har ett särskilt skydd enligt det återkrävande landets lag, får dock talan väckas inom sjuttiofem år efter bortförselein.

Om bortförselein inte längre är olaglig när talan väcks, skall talan ogillas.

7 §¹¹

Om ett kulturföremål skall återlämnas är den som innehar föremålet för egen räkning berättigad till skälig ersättning av den återkrävande staten, om innehavaren visat vederbörlig omsorg och uppmärksamhet vid anskaffandet av föremålet och i fråga om hur föremålet förts bort från den återkrävande staten.

Den som förvärvat föremålet genom arv, testamente *eller* gåva är berättigad till ersättning endast om den som föremålet förvärvats från skulle ha varit det.

Ersättningen skall fastställas i målet om återlämnande av kulturföremålet.

Om ett kulturföremål skall återlämnas är den som innehar föremålet för egen räkning berättigad till skälig ersättning av den återkrävande staten, om innehavaren visat vederbörlig omsorg och uppmärksamhet vid anskaffandet av föremålet och i fråga om hur föremålet förts bort från den återkrävande staten.

Vad som sägs i första stycket gäller även den som innehar ett kulturföremål för annans räkning när föremålet skall återlämnas till en stat utanför EES som omfattas av 1995 års Unidroitkonvention.

Den som förvärvat föremålet genom arv, testamente, gåva *eller bodelning* är berättigad till ersättning endast om den som föremålet förvärvats från skulle ha varit det.

Ersättningen skall fastställas i målet om återlämnande av kulturföremålet.

8 §¹²

Tingsrätten får på ansökan av den myndighet som regeringen bestämmer (den centrala myndigheten) besluta att myndigheten får genomföra en undersökning hos någon för att söka efter ett visst kulturföremål

Tingsrätten får på ansökan av den myndighet som regeringen bestämmer (den centrala myndigheten) besluta att myndigheten får genomföra en undersökning hos någon för att söka efter ett visst kulturföremål

¹¹ Senaste lydelse 1994:1523.

¹² Senaste lydelse 1994:1523.

som olagligt förts bort från en stat som anges i 1 §. Tillstånd får lämnas endast om

1. det finns särskild anledning att anta att det sökta föremålet kan påträffas vid undersökningen,

2. den hos vilken undersökningen skall vidtas skäligen kan befaras undandra sig att lämna uppgift om han innehar föremålet, och

3. vikten av att åtgärden vidtas uppväger det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för den som berörs.

Ansökan skall göras skriftligen.

Om det skäligen kan befaras att föremålet kan komma att gömmas undan eller någon annan åtgärd vidtas för att hindra eller försvåra ett återlämnande, får beslut enligt första stycket meddelas utan att motparten bereds tillfälle att yttra sig över ansökan. Motparten behöver i så fall inte heller underrättas om rättsens beslut innan undersökningen påbörjas.

Beslutet gäller omedelbart, om inte annat bestäms.

som olagligt förts bort från en stat som anges i 1 § *och ingår i EES*. Tillstånd får lämnas endast om

1. det finns särskild anledning att anta att det sökta föremålet kan påträffas vid undersökningen,

2. den hos vilken undersökningen skall vidtas skäligen kan befaras undandra sig att lämna uppgift om han innehar föremålet, och

3. vikten av att åtgärden vidtas uppväger det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för den som berörs.

Ansökan skall göras skriftligen.

Om det skäligen kan befaras att föremålet kan komma att gömmas undan eller någon annan åtgärd vidtas för att hindra eller försvåra ett återlämnande, får beslut enligt första stycket meddelas utan att motparten bereds tillfälle att yttra sig över ansökan. Motparten behöver i så fall inte heller underrättas om rättsens beslut innan undersökningen påbörjas.

Beslutet gäller omedelbart, om inte annat bestäms.

Bilaga¹³

Kategorier som avses i 6 kap. 2 § första stycket 2

A.1. Arkeologiska föremål som är äldre än 100 år och som härrör från

- utgrävningar och fynd på land eller under vatten,
- arkeologiska fyndplatser,
- arkeologiska samlingar.

2. Föremål som utgör en integrerad del av söndertagna konstnärliga, historiska eller religiösa minnesmärken som är äldre än 100 år.

3. Tavlor och målningar, som inte tillhör kategori 3 a eller 4, som utförts helt för hand, på vilket underlag och i vilket material som

Kategorier som avses i 6 kap. 2 § första stycket 2

A.1. Arkeologiska föremål som härrör från

- utgrävningar och fynd på land eller under vatten,
- arkeologiska fyndplatser,
- arkeologiska samlingar.

2. Föremål som utgör en integrerad del av söndertagna konstnärliga, historiska eller religiösa minnesmärken.

3. Tavlor och målningar, som inte tillhör kategori 3 a, 3 b eller 4, som utförts helt för hand, på vilket underlag och i vilket material som

¹³ Senaste lydelse 2002:1090.

helst.

3 a. Akvareller, gouacher och pasteller som utförts helt för hand, på vilket underlag som helst.

4. Mosaiker, som inte tillhör kategorierna 1 och 2, som utförts helt för hand i vilket material som helst och teckningar som utförts helt för hand på vilket underlag och i vilket material som helst.

5. Originalgravyrer, tryck, silkscreentryck och litografier med deras respektive matriser och originalaffischer.

6. Originalskulpturer eller originalstatyer och kopior, framställda enligt samma process som originalet och som inte tillhör kategori 1.

7. Fotografier, film och negativ av dessa.

8. Inkunabler och manuskript, inklusive kartor och partitur, enstaka eller i samlingar.

9. Böcker som är äldre än 100 år, enstaka eller i samlingar.

10. Tryckta kartor äldre än 200 år.

11. Arkiv och däri ingående delar, som är äldre än 50 år, på vilket underlag och i vilket medium som helst.

12 a. Samlingar och föremål från zoologiska, botaniska, mineralogiska eller anatomiska samlingar.

b. Samlingar av historiskt, paleontologiskt, etnografiskt eller numismatiskt intresse.

helst.

3 a. Akvareller, gouacher och pasteller som utförts helt för hand, på vilket underlag som helst.

3 b. *Konstnärliga assemblage och montage i original, oavsett material.*

4. Mosaiker, som inte tillhör kategorierna 1 och 2, som utförts helt för hand i vilket material som helst och teckningar som utförts helt för hand på vilket underlag och i vilket material som helst.

5. Originalgravyrer, tryck, silkscreentryck och litografier med deras respektive matriser och originalaffischer.

6. Originalskulpturer eller originalstatyer och kopior, framställda enligt samma process som originalet och som inte tillhör kategori 1.

7. Fotografier, film och negativ av dessa.

8. Inkunabler och manuskript, inklusive kartor och partitur, enstaka eller i samlingar.

9. Böcker som är äldre än 100 år, enstaka eller i samlingar.

10. Tryckta kartor äldre än 200 år.

11. Arkiv och däri ingående delar, som är äldre än 50 år, på vilket underlag och i vilket medium som helst.

12 a. Samlingar och föremål från zoologiska, botaniska, mineralogiska eller anatomiska samlingar.

b. Samlingar av historiskt, paleontologiskt, etnografiskt eller numismatiskt intresse *samt föremål med historisk anknytning, innefattande vetenskapens och teknologins historia samt krigs- och samhällshistoria, föremål med anknytning till nationella ledares, filosofers, vetenskapsmäns och konstnärers liv samt till händelser av nationell betydelse.*

13. *Frimärken, stämpelmärken*

13. Transportmedel som är äldre än 75 år.

14. Andra antikviteter som inte tillhör kategorierna A1–A13 och som är äldre än 50 år. Kulturföremålen i kategorierna A1–A14 omfattas av denna lag bara om deras värde motsvarar eller överstiger de ekonomiska gränsvärdena under B.

Beträffande kategorierna A3–A8 avses endast föremål som är äldre än 50 år och inte tillhör upphovsmannen.

B. Ekonomiska gränsvärden tillämpligt på vissa kategorier under A

VÄRDE

oavsett värde

- 1 (arkeologiska föremål)
 - 2 (delar av minnesmärken)
 - 8 (inkunabler och manuskript)
 - 11 (arkiv)
- 15 000 euro
- 4 (mosaiker och teckningar)
 - 5 (gravyrer)
 - 7 (fotografier)
 - 10 (tryckta kartor)

30 000 euro

- 3 a (akvareller)
- 50 000 euro
- 6 (statyer)
 - 9 (böcker)
 - 12 (samlingar)

och liknande märken, i enstaka exemplar eller i samlingar.

14. Transportmedel som är äldre än 75 år.

15. Andra antikviteter som inte tillhör kategorierna A1–A13 och som är äldre än 50 år. Kulturföremålen i kategorierna A1–A14 som förts bort från en stat som ingår i EES omfattas av denna lag endast om deras värde motsvarar eller överstiger de ekonomiska gränsvärdena under B.

Beträffande kategorierna A1–A2 avses såvitt gäller föremål som har förts bort från en stat som ingår i EES endast föremål som är äldre än 100 år. Om föremålet har förts bort från en stat utanför EES är motsvarande tidsgräns 50 år.

Beträffande kategorierna A3–A8 och A 13 avses endast föremål som är äldre än 50 år och inte tillhör upphovsmannen såvida föremålen inte förts bort från en stat utanför EES och har tillverkats av en eller flera medlemmar av en stam- eller ursprungsbefolkning för traditionellt eller rituellt bruk inom befolkningen och skall återlämnas till denna befolkning.

B. Ekonomiska gränsvärden tillämpliga på vissa kategorier under A

VÄRDE

oavsett värde

- 1 (arkeologiska föremål)
 - 2 (delar av minnesmärken)
 - 8 (inkunabler och manuskript)
 - 11 (arkiv)
- 15 000 euro
- 4 (mosaiker och teckningar)
 - 5 (gravyrer)
 - 7 (fotografier)
 - 10 (tryckta kartor)

30 000 euro

- 3 a (akvareller)
- 50 000 euro
- 6 (statyer)
 - 9 (böcker)
 - 12 (samlingar)

- 13 (transportmedel)
- 14 (alla andra föremål)
- 150 000 euro
- 3 (tavlor)

Bedömningen av om villkoren för det ekonomiska gränsvärdet är uppfyllda måste göras när återlämnande begärs. Det ekonomiska värdet är det som föremålet har i den återkrävande medlemsstaten.

- 13 (transportmedel)
- 14 (alla andra föremål)
- 150 000 euro
- 3 (tavlor)

Bedömningen av om villkoren för det ekonomiska gränsvärdet är uppfyllda måste göras när återlämnande begärs. Det ekonomiska värdet är det som föremålet har i den återkrävande medlemsstaten.

Denna lag träder i kraft ...

2 Förslag till Lag om ändring i lagen (1986:796) om godtrosförvärv av lösöre

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1986:796) om godtrosförvärv av lösöre att det skall införas en ny 9 § av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

9 §

I stället för den tidsfrist om sex månader som anges i 3 och 5 §§ gäller i fråga om föremål med ett särskilt betydande kulturellt värde en tidsfrist om tre år.

-
1. Denna lag träder i kraft den ...
 2. I fråga om sådana förvärv som har gjorts före ikraftträdandet skall äldre bestämmelser gälla.

Remissinstanser som gavs tillfälle att yttra sig över betänkandet SOU 2005:3

Följande remissinstanser gavs tillfälle att yttra sig över betänkandet Sveriges tillträde till 1995 års Unidroitkonvention om stulna eller olagligt utförda kulturföremål (SOU 2005:3).

1. Hovrätten för Nedre Norrland
2. Stockholms tingsrätt
3. Malmö tingsrätt
4. Kammarrätten i Jönköping
5. Riksåklagaren
6. Brottsförebyggande rådet BRÅ
7. Tullverket
8. Skatteverket
9. Kungl. biblioteket
10. Juridiska fakulteten vid Uppsala universitet
11. Statens kulturråd
12. Riksarkivet
13. Riksantikvarieämbetet
14. Nationalmuseum med Prins Eugens Waldemarsudde
15. Stiftelsen Nordiska museet
16. Sveriges advokatsamfund
17. Sveriges Försäkringsförbund
18. AB Stockholms Auktionsverk
19. Bukowski Auktioner AB
20. Förenade Antik- och Konsthandlare (FAK)
21. Samlarförbundet Nordstjärnan
22. Svenska ICOM
23. Sveriges Auktionsföretags Förening
24. Sveriges Konst- och Antikhandlareförening (SKAF)

Sammanfattning¹⁴ av promemorian Nya kapitel i kulturminneslagen – författningsändringar vid ett svenskt tillträde till Unidroit-konventionen om kulturföremål som stulits eller förts ut olagligt (Ds 2010:28)

I januari 2005 överlämnade Kulturföremålsutredningen sitt betänkande *Sveriges tillträde till 1995 års Unidroitkonvention om stulna eller olagligt utförda kulturföremål* (SOU 2005:3). Utredningens förslag till författningsändringar syftade till att Sverige skulle kunna ansluta sig till Unidroit-konventionen om kulturföremål som stulits eller förts ut olagligt (konventionen). I denna promemoria har det arbetats vidare med utredningens förslag för att ytterligare utreda vilka författningsändringar som krävs och är lämpliga för ett svenskt tillträde till konventionen.

Utredningen gjorde i betänkandet bedömningen att Sverige vid tillträde till konventionen bör anmäla att rådets direktiv 93/7/EEG av den 15 mars 1993 om återlämnande av kulturföremål som olagligen förts bort från en medlemsstats territorium (direktivet) ska tillämpas i förhållande till EES-staterna. Även i promemorian bedöms att en sådan anmälan bör göras. I promemorian föreslås att de bestämmelser som behövs vid ett svenskt tillträde till konventionen ska tas in dels i två nya kapitel i lagen (1988:950) om kulturminnen m.m. (kulturminneslagen), dels i en ny bilaga till lagen. Bestämmelserna i det nya 7 kap. kulturminneslagen syftar till att tillgodose konventionens krav avseende återlämnande av kulturföremål som förts ut olagligt ur en stat. Bestämmelserna i det nya 8 kap. syftar till att tillgodose konventionens krav avseende stulna kulturföremål.

Begreppet kulturföremål får i det nya 7 kap. kulturminneslagen en definition som i allt väsentligt överensstämmer med konventionens.

I promemorian föreslås en huvudregel gällande kulturföremål som förts ut olagligt, innebärande att ett sådant föremål på begäran ska återlämnas till den återkrävande staten. Undantag från huvudregeln föreslås när kulturföremålet förts ut ur staten under upphovsmannens livstid eller inom 50 år från dennes död. Trots detta ska huvudregeln om återlämnande ändå tillämpas, om det aktuella kulturföremålet tillverkats av en eller flera medlemmar av en stam eller ursprungsbefolkning för befolkningens traditionella eller rituella bruk och fråga är om återlämnande av föremålet till den befolkningen. Huvudregeln om återlämnande är mer generös än vad konventionen kräver, medan undantagsregeln med dess begränsning överensstämmer med konventionskraven.

Twister enligt det nya 7 kap. kulturminneslagen föreslås utgöra dispositiva tvistemål, vilket gör det möjligt att uppfylla konventionens krav på att skiljeförfarande ska kunna utnyttjas. Tvistemål enligt 6 kap.

¹⁴ Hämtad ur promemorian, s. 9 ff.

utgör i dag indispositiva tvistemål. De föreslås framöver i stället utgöra dispositiva tvistemål.

Ersättning till godtroende innehavare som enligt 7 kap. kulturminneslagen får lämna ifrån sig ett kulturföremål föreslås kunna utgå såväl till den som innehar föremålet för egen räkning som till den som innehar föremålet för annans räkning.

Riksantikvarieämbetet föreslås få en uttrycklig och exklusiv behörighet att i utlandet föra svenska statens talan om återlämnande då ett kulturföremål olagligt förts ut från Sverige. Riksantikvarieämbetet ges däremot inte möjlighet att överklaga beslut enligt de nya 7 och 8 kap. kulturminneslagen och den nu gällande behörigheten att överklaga beslut enligt 6 kap. föreslås upphöra.

Utökade tidsfrister för återkrav och lösen av stulna föremål föreslås i det nya 8 kap. kulturminneslagen. De utökade tidsfristerna föreslås begränsas till föremål som utgör kulturföremål enligt den definition begreppet har i 7 kap. kulturminneslagen och som har stulits utomlands i en konventionsstat. Detta innebär att tidsfristerna inte föreslås utökas i vidare utsträckning än vad konventionen kräver och att de således endast gäller vid vissa internationella förhållanden.

I 8 kap. kulturminneslagen föreslås vidare en bestämmelse som kompletterar 2 § lagen (1986:796) om godtrosvärv och som anger vilka omständigheter som särskilt kan beaktas vid bedömningen av om en förvärvare av ett kulturföremål var i god tro.

Vid ett svenskt tillträde till konventionen föreslås att den svenska regeringen ska anmäla att en begäran om återlämnande av kulturföremål kan framställas direkt vid allmän domstol eller hos behörig kronofogdemyndighet. Författningsändringarna föreslås träda i kraft den dag regeringen bestämmer. Detta ska ske när konventionen träder i kraft för Sverige, vilket blir den första dagen i sjätte månaden efter den dag Sverige deponerat sitt ratifikationsinstrument. Övergångsbestämmelser föreslås till ändringen i kulturminneslagen, med innebörden att bestämmelsen i 8 kap. 3 § inte ska tillämpas i fråga om sådana förvärv som har gjorts före ikraftträdandet.

Förslagen i promemorian bedöms inte medföra några nämnvärda konsekvenser i de avseenden som anges i kommittéförordningen (1998:1474) eller för miljön.

1 Förslag till lag om ändring i lagen (1988:950) om kulturminnen m.m.

Häri genom föreskrivs i fråga om lagen (1988:950) om kulturminnen m.m.

dels att nuvarande bilaga ska betecknas bilaga A,

dels att 1 kap. 2 §, 6 kap. 2, 3, 7 och 14 §§ samt rubriken till 6 kap. ska ha följande lydelse,

dels att två nya kapitel, 7 kap. och 8 kap., och en ny bilaga, bilaga B, införs av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

2 §¹⁵

I denna lag finns bestämmelser om ortnamn, fornminnen, byggnadsminnen och kyrkliga kulturminnen samt om utförelse och återlämnande av kulturföremål.

Länsstyrelsen har tillsyn över kulturminnesvården i länet.

Riksantikvarieämbetet har överinseende över kulturminnesvården i landet. Riksantikvarieämbetet får överklaga beslut av domstol eller annan myndighet enligt denna lag.

Riksantikvarieämbetet har överinseende över kulturminnesvården i landet. Riksantikvarieämbetet får överklaga beslut av domstol eller annan myndighet enligt 1-5 kapitlet i denna lag.

6 kap. Återlämnande av olagligt bortförda kulturföremål

6 kap. Återlämnande av kulturföremål som olagligt förts bort från en stat som ingår i EES

2 §¹⁶

Med ett kulturföremål avses i detta kapitel ett föremål som

1. i den stat det förts bort från betraktas som en nationell skatt av konstnärligt, historiskt eller arkeologiskt värde enligt lagar eller administrativa förfaranden som är förenliga med artikel 36 i *Romfördraget*, och

Med ett kulturföremål avses i detta kapitel ett föremål som

1. i den stat det förts bort från betraktas som en nationell skatt av konstnärligt, historiskt eller arkeologiskt värde enligt lagar eller administrativa förfaranden som är förenliga med artikel 36 i *Fördraget om Europeiska unionens funktionssätt*, och

¹⁵ Senaste lydelse 2000:265.

¹⁶ Senaste lydelse 1994:1523.

2. tillhör någon av de kategorier som anges i *bilagan* till denna lag eller är en integrerad del av inventarierna hos en kyrklig institution eller en integrerad del av en offentlig samling och upptagen i inventarieförteckningen hos ett museum, ett arkiv eller en biblioteksamling.

Med en offentlig samling avses en samling som ägs av

- en stat som avses i 1 §,
- en lokal eller regional myndighet i en sådan stat, eller
- en offentlig institution i en sådan stat vilken ägs eller till stor del finansieras av staten eller av en lokal eller regional myndighet.

2. tillhör någon av de kategorier som anges i *bilaga A* till denna lag eller är en integrerad del av inventarierna hos en kyrklig institution eller en integrerad del av en offentlig samling och upptagen i inventarieförteckningen hos ett museum, ett arkiv eller en biblioteksamling.

3 §¹⁷

Med att ett kulturföremål olagligt förts bort avses att föremålet förts från en stats territorium i strid med den statens regler till skydd för nationella skatter, eller *att* efter en tidsbegränsad laglig bortförsel *föremålet* inte har återlämnats eller något annat villkor för bortförsln har överträtts.

Med att ett kulturföremål olagligt förts bort avses *i detta kapitel* att föremålet

1. förts från en stats territorium i strid med den statens regler till skydd för nationella skatter, eller
2. efter en tidsbegränsad laglig bortförsel inte har återlämnats eller något annat villkor för bortförsln har överträtts.

7 §¹⁸

Om ett kulturföremål *skall* återlämnas är den som innehar föremålet för egen räkning berättigad till skälig ersättning av den återkrävande staten, om innehavaren visat vederbörlig omsorg och uppmärksamhet vid anskaffandet av föremålet och i fråga om hur föremålet förts bort från den återkrävande staten. Den som förvärvat föremålet genom arv, testamente, eller gåva är berättigad till ersättning endast om den som föremålet förvärvats från skulle ha varit det.

Om ett kulturföremål *ska* återlämnas är den som innehar föremålet för egen räkning berättigad till skälig ersättning av den återkrävande staten, om innehavaren visat vederbörlig omsorg och uppmärksamhet vid anskaffandet av föremålet och i fråga om hur föremålet förts bort från den återkrävande staten. Den som förvärvat föremålet genom arv, testamente, gåva eller *bodelning* är berättigad till ersättning endast om den som föremålet förvärvats från skulle ha varit det.

Ersättningen skall fastställas i målet om återlämnande av kulturföremålet.

¹⁷ Senaste lydelse 1994:1523.

¹⁸ Senaste lydelse 1994:1523.

Vid rättegången i mål enligt detta kapitel tillämpas vad som är föreskrivet i rättegångsbalken om tvistemål där förlikning *inte* är tillåten.

Vid rättegången i mål enligt detta kapitel tillämpas vad som är föreskrivet i rättegångsbalken om tvistemål där förlikning är tillåten.

Vid handläggningen av frågor som avses i 8 och 11 §§ gäller lagen (1996:242) om domstolsärenden.

Om inte annat sägs i detta kapitel avgörs frågan om behörig domstol enligt 10 kap. rättegångsbalken.

I rättegång om återlämnande kan ersättning enligt 7 § yrkas utan stämning.

Över återlämnande och ersättning får i samma rättegång dömas endast i ett sammanhang.

7 kap. Återlämnande av kulturföremål som olagligt förts ut från en stat utanför EES som har tillträtt Unidroit-konventionen

1 § Ett kulturföremål som finns i Sverige och som efter den XX 20XX (=datum då konventionen trätt i kraft i Sverige) olagligt förts ut från en stat utanför Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES) som har tillträtt Unidroit-konventionen av den 24 juni 1995, ska på begäran återlämnas till den återkrävande staten.

Föremålet ska dock inte återlämnas om föremålet förts ut ur staten under upphovsmannens livstid eller inom femtio år från dennes död.

Andra stycket tillämpas inte i fråga om ett kulturföremål som har tillverkats av en eller flera medlemmar av en stam eller ursprungsbefolkning för befolkningens traditionella eller rituella bruk och föremålet ska återlämnas till befolkningen.

Definitioner

2 § Med ett kulturföremål avses i detta kapitel ett föremål som är av betydelse för arkeologin, förhistorien, historien, litteraturen, konsten eller vetenskapen och som tillhör någon av de kategorier som anges i bilaga B till denna lag.

3 § Med att ett kulturföremål olagligt förts ut avses i detta kapitel att föremålet

1. förts ut från en stats territorium i strid med den statens regler om utförsel av kulturföremål som har till syfte att skydda statens kulturarv, eller

2. efter en tidsbegränsad laglig utförsel inte har återlämnats eller något annat villkor för utförseln har överträtts.

¹⁹ Senaste lydelse 1996:264.

Väckande av talan

4 § Den stat från vars territorium kulturföremålet olagligt förts ut kan vid allmän domstol väcka talan om återlämnande. Talan ska riktas mot den som innehar föremålet.

Till en ansökan om stämning i mål som avses i första stycket ska fogas dels en handling som beskriver föremålet och som anger att det är ett kulturföremål, dels en förklaring av den behöriga myndigheten i den återkrävande staten om att föremålet olagligt har förts ut.

Är annan än den som innehar föremålet ägare, ska domstolen, om ägaren är känd, underrätta honom om att talan väckts. Detsamma gäller i fråga om den som har en särskild rätt till föremålet.

5 § Domstolen får på ansökan av den stat från vars territorium ett kulturföremål olagligt förts ut besluta om säkerhetsåtgärd beträffande föremålet. Därvid ska bestämmelserna i 15 kap. 2, 5, 7, 8 och 10 §§ rättegångsbalken tillämpas. Med bättre rätt till viss egendom ska i det sammanhanget avses rätt att få egendom återlämnad.

6 § Talan om återlämnande ska väckas inom tre år från det att den återkrävande staten fick kännedom om föremålets belägenhet och om vem som innehade det. Talan får dock inte väckas senare än femtio år efter det att föremålet olagligt fördes ut.

Om utförseln inte längre är olaglig när talan väcks, ska talan ogillas.

Ersättning

7 § Om ett kulturföremål ska återlämnas är den som innehar föremålet berättigad till skäligen ersättning av den återkrävande staten, om innehavaren visat vederbörlig omsorg och uppmärksamhet vid anskaffandet av föremålet och i fråga om hur föremålet förts ut från den återkrävande staten. Den som förvärvat föremålet genom arv, testamente, gåva eller bodelning är berättigad till ersättning endast om den som föremålet förvärvats från skulle ha varit det.

Rättegångsbestämmelse

8 § Vid rättegången i mål enligt detta kapitel tillämpas vad som är föreskrivet i rättegångsbalken om tvistemål där förlikning är tillåten.

I rättegång om återlämnande kan ersättning enligt 7 § yrkas utan stämning.

Över återlämnande och ersättning får i samma rättegång dömas endast i ett sammanhang.

Kostnader

9 § I mål enligt detta kapitel gäller i fråga om rättegångskostnaderna 18 kap. rättegångsbalken med följande ändringar. Om den återkrävande statens motpart inte insett eller bort insett att föremålet olagligt förts ut,

ska den återkrävande staten svara för kostnaderna vid tingsrätten. Detsamma gäller under sådana omständigheter kostnaderna i högre rätt, om de har orsakats av att staten överklagat. För kostnad som avses i 18 kap. 6 § rättegångsbalken svarar dock alltid den part som orsakat kostnaden.

10 § Den återkrävande staten svarar för kostnaderna för verkställigheten av en dom om återlämnande av ett kulturföremål.

Lagval

11 § Om ett kulturföremål som olagligt förts ut från en stat återlämnats, ska äganderätten till föremålet bestämmas enligt den återkrävande statens lag.

8 kap. Återlämnande av kulturföremål som stulits utomlands i en stat som tillträtt Unidroit-konventionen

1 § För föremål som utgör kulturföremål enligt den definition begreppet har i 7 kap. och som har stulits utomlands i en stat som tillträtt Unidroit-konventionen av den 24 juni 1995 gäller lagen (1986:796) om godtrosvärv med de avvikelser som anges i 2 och 3 §§.

2 § Vid bedömningen av om förvärvaren var i god tro enligt 2 § lagen om godtrosvärv kan följande särskilt beaktas:

1. parternas egenskaper,
2. vilket pris som har betalats,
3. om förvärvaren gjort efterforskningar i register över stulna kulturföremål eller annan relevant dokumentation,
4. om förvärvaren konsulterat tillgängliga organ, eller
5. om förvärvaren på annat sätt vidtagit sådana åtgärder som en aktsam och omsorgsfull person skulle ha gjort med hänsyn till omständigheterna.

3 § I stället för de tidsfrister som anges i 3 och 5 §§ lagen om godtrosvärv ska tidsfrister om tre år gälla.

Bilaga B

De kategorier som avses i 7 kap. 2 § är följande.

1. Sällsynta zoologiska, botaniska, mineralogiska och anatomiska exemplar eller samlingar samt föremål av paleontologiskt intresse.
2. Föremål med historisk anknytning, innefattande vetenskapens och teknologins historia samt krigs- och samhällshistoria, föremål med anknytning till nationella ledares, filosofers, vetenskapsmäns och konstnärers liv samt till händelser av nationell betydelse.
3. Fynd från tillåtna eller otillåtna arkeologiska utgrävningar eller från arkeologiska upptäckter.
4. Delar av konstnärliga eller historiska monument eller fasta fornlämningar som tagits sönder.

5. Antikviteter som är äldre än 100 år, såsom inskriptioner, mynt och graverade sigillstämplar.
6. Föremål av etnologiskt intresse.
7. Föremål av konstnärligt intresse, såsom
 - tavlor, målningar och teckningar som gjorts helt för hand, oavsett underlag och material, med undantag för industridesign och industritillverkade föremål som dekorerats för hand,
 - originalverk i form av statyer och skulpturer, oavsett material,
 - gravyrer, tryck och litografier i original, eller
 - konstnärliga assemblage och montage i original, oavsett material.
8. Enstaka exemplar eller samlingar av sällsynta handskrifter och inkunabler, äldre böcker, dokument och publikationer av särskilt intresse, t.ex. historiskt, konstnärligt, vetenskapligt eller litterärt intresse.
9. Frimärken eller stämpelmärken och liknande märken, i enstaka exemplar eller i samlingar.
10. Arkiv, inklusive samlingar av ljudupptagningar, fotografier och filmupptagningar.
11. Möbler som är äldre än 100 år och äldre musikinstrument.

-
1. Denna lag träder i kraft den ...
 2. Bestämmelsen i 8 kap. 3 § ska inte tillämpas i fråga om sådana förvärv som har gjorts före ikraftträdandet.

2 Förslag till förordning om ändring i förordningen (1988:1188) om kulturminnen m.m.

Härigenom föreskrivs i fråga om förordningen (1988:1188) om kulturminnen m.m.

att det i förordningen införs en ny paragraf, 35 b §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

35 b §

Svenska statens talan om återlämnande av sådana kulturföremål som avses i 6 och 7 kap. lagen (1988:950) om kulturminnen m.m. förs utomlands av Riksantikvarieämbetet.

Denna förordning träder i kraft ...

Remissinstanser som gavs tillfälle att yttra sig över promemorian Ds 2010:28

Följande remissinstanser gavs tillfälle att yttra sig över promemorian Nya kapitel i kulturminneslagen – författningsändringar vid ett svenskt tillträde till Unidroit-konventionen om kulturföremål som stulits eller förts ut olagligt (Ds 2010:28).

1. Hovrätten för Nedre Norrland
2. Stockholms tingsrätt
3. Malmö tingsrätt
4. Kammarrätten i Jönköping
5. Brottsförebyggande rådet (BRÅ)
6. Göteborgs universitet (Juridiska institutionen)
7. Kronofogdemyndigheten
8. Kungl. biblioteket
9. Riksantikvarieämbetet
10. Riksarkivet
11. Riksåklagaren
12. Statens kulturråd
13. Tullverket
14. Moderna museet
15. Nationalmuseum med Prins Eugens Waldemarsudde
16. Riksförbundet Sveriges museer
17. Statens historiska museer
18. Statens museer för världskultur
19. Stiftelsen Nordiska museet
20. Föreningen Sveriges länsantikvarier
21. Länsmuseernas samarbetsråd
22. Stockholms Handelskammars Skiljedomsinstitut
23. Sveriges advokatsamfund
24. Sveriges Försäkringsförbund
25. AB Stockholms Auktionsverk
26. Bukowski Auktioner AB
27. Förenade Antik- och Konsthandlare (FAK)
28. Konstnärliga och litterära yrkesutövares samarbetsnämnd (KLYS)
29. Samlarförbundet Nordstjärnan
30. Svenska ICOM
31. Sveriges Auktionsföretags Förening
32. Sveriges Konst- och Antikhandlareförening (SKAF)